N°. 1848. N°. 146.

ARNHEMSCHE COURANT.

De prijs dezer Courant, die geregeld *vijfmaal 's weeks* wordt uitgegeven, en wel op *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag*, *Zaturdag* en *Zondag*, is ƒ5 in de drie maanden.

ZATURDAG 15 JULI.

De prijs der Advertentiën is, van een tot *vijf* regels, ƒ1.00, en voor iedere regel daarboven 20 centen, behalve 35 centen zegelregt, voor elke plaatsing.

Binnenlandsche Berigten.

Amsterdam, 13 *juli*. Men heeft in de laatste dagen veel gesproken van een brief, welken de heer *v. Scherpenzeel-Heusch*, uit Frankfort, heeft geschreven aan de kiezers van Limburg, om hen van den staat van zaken te onderrigten en bij hen aan te dringen om op nieuw te petitionneren. Deze brief luidt aldus:

Frankfort, 29 juni 1848.

MIJNE HEEREN!

Heden morgen is na eene beraadslaging van acht dagen het Uitvoerend Bewind gevormd; morgen zal, naar alle waarschijnlijkheid, de Aartshertog *Johann van Oostenrijk* tot president van dit Bewind benoemd worden. Wat nu de zaken van Limburg betreft, kan ik u het volgende mededeelen:

Voor het einde van de loopende week zal de Limburgsche quaestie in de sectie, waarheen zij verzonden was, behandeld worden. De leden van deze sectie hebben mij voorloopig gezegd, dat deze zaak den door ons gewenschten uitslag zal hebben, en dat ik dien aan mijne committenten konde mededeelen.

De grondslagen van de Duitsche constitutie, welke reeds in de sectie is uitgewerkt, zullen in den loop der volgende week worden behandeld. Nadat deze grondslagen zullen gevestigd zijn, zal men tot onze zaak overgaan en deze zal alsdan van zelve in hare voornaamste punten uitgemaakt worden, na de stemming over de constitutie. Het spreekt van zelf, dat ik onzijdig zal blijven, tot dat de Nationale Vergadering beslist hebbe, dat Holland het regt niet heeft om Limburg te doen deelen in zijne staatsschuld; indien de beslissing van de Vergadering niet in dien zin vervat is, zal ik protesteren tegen de vereeniging met Duitschland, want het zou ons slechter in plaats van beter worden. Maakt u intusschen niet ongerust, want al de leden der Vergadering geven mij telkens de verzekering, dat zij Limburg niet zullen verlaten, zelfs indien er een oorlog met Nederland uit mogt voortspruiten. Derhalve, mijne vrienden, hebt geduld, wacht rustig ten uwent den afloop der gebeurtenissen af en denkt, dat uwe afgevaardigden, die van hunne familie en hunne zaken verwijderd zijn, honderd maal meer geduld moeten hebben dan gij. Ik geloof dat er nog een paar weken zullen verloopen, voor dat ons lot definitief beslist wordt.

Het zoude raadzaam zijn aan de Duitsche Nationale Vergadering uit al de plaatsen in den omtrek van uwe stad petitiën te doen toekomen, waarbij de vereeniging met Duitschland verlangd werd; verscheidene gemeenten kunnen eene en dezelfde petitie teekenen, wanneer men slechts de voorzorg neemt de onderteekeningen door den naam der gemeente te doen voorafgaan of volgen. Ik beveel aan de heeren kiezers van Roermonde aan zorg te dragen, mij deze petitiën ten spoedigste toe te zenden, want de Nederlandsche regering doet, door middel harer diplomatische agenten alhier verspreiden, dat Limburg tegen de scheiding is, en dat alleen het gemeen (*la canaille*) de verkiezingen gedaan heeft.

Ik verzoek den heer N..... de goedheid te hebben de copij van nevensgaanden brief aan de heeren N. N. te doen toekomen. De petitie van Roermonde en die van het kanton Horst heb ik ontvangen. Ik zal ze ter behoorlijker tijd aanbieden.

(get.) VAN SCHERPENZEEL HEUSCH.

(*Hand.*)

Maastricht, 11 *juli*. Iemand, die wel onderrigt kan zijn, en voor eenige dagen uit 's Gravenhage is gekomen, verzekert, dat de Fransche republiek aan het Haagsche Kabinet heeft verklaard, dat Frankrijk niet gedoogen zal, dat Limburg bij Duitschland gevoegd worde, en dat deze streek gehandhaafd zal worden op den tegenwoordigen voet, wat hare staatkundige verhouding betreft. (*J. d. L.*)

ARNHEM, 14 *juli*.

In het nommer van ons *Bijblad* van gisteren, hebben wij medegedeeld: 1. *Zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van dingsdag* 11 *juli*. 2. Zitting der Provinciale Staten van Zuid-Holland van maandag 10 juli. 3. *Uitslag der verkiezingen*. 4. Binnenlandsche Berigten: *de heer* de Jonge van Campens-Nieuwland *voor goed gepensioneerd*; geschept papier; *een heer* Kniphorst *in Drenthe beweert dat de provincie niet mag veranderd worden*. 5. Buitenlandsche Berigten. 6. *Mengelwerk:* de Chateaubriand *en de gedenkschriften van den heer* de Chateaubriand. 7. *Laatste berigten*.

— Men schrijft uit Berlijn: Het *Handwerker-Verein* heeft besloten, ook leerknapen aan te nemen, die hun 17de jaar voleind hebben. Gedurende de vier jaren dat het *Verein* bestaan heeft, bedroeg het getal der leden:

In 1844—1845	100 bazen	en	3777 gezellen;
» 1845—1846	134	» »	9308 »
» 1846—1847	193	» »	15,606 »
» 1847—1848	185	» »	19,381 »

Het *Verein* telde dus sints zijne oprigting 48,680 leden.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting van 14 *juli*.

In de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van heden heeft het nieuw benoemde lid, de heer *A. E. Mackay*, nadat zijne geloofsbrieven door eene daartoe benoemde commissie zijn onderzocht en in orde bevonden, en de aflegging van de gevorderde eeden, zitting genomen als lid der Tweede Kamer. Er zijn twee wets-ontwerpen ingekomen, als: 1o. tot aanvulling der baten en lasten van den achterstand over 1840 en vroeger, en 2o. tot regeling van het fonds, voortspruitende uit de koopprijzen der domeinen tot ultimo december 1847. — Verzending naar de straks te trekken afdeelingen voor juli en augustus.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over het wetsontwerp, tot afschaffing van de straffen van geeseling en brandmerk.

De heer *Uytwerf Sterling* heeft het eerst het woord; hij zou zich met de voordragt van de afschaffing volstrekt niet vereenigen, hoe onhoudbaar ons strafstelsel ook op zich zelf zijn moge, en hoe ook overtuigd van ongenoegzaamheid van hetzelve. Door thans uit die reeds zoo zwakke keten nog eenige schakels weg te nemen, zou men het stelsel nog meer verzwakken. Men noemt de straffen van geeseling en brandmerk wreed; het is waar, maar niet minder wreed is de handeling van den misdadiger, die het leven en de bezittingen zijns medeburgers aanrandt, of onrust en wanorde stookt in de maatschappij. Men neme dus niet alleen den booswicht in bescherming, maar zorge tevens voor de veiligheid der maatschappij. Zooveel is zeker, dat de beide straffen, waarvan hier de rede is, afschrikwekkend zijn, terwijl de overblijvende, als het zwaard en de te-pronkstelling, volstrekt geen doel treffen. De spreker zet het onvoldoende van het bestaande gevangenisstelsel uiteen, en dit toch alleen zou overblijven bij afschaffing der afschrikwekkende straffen. Hij beroept zich te dien aanzien op *Moreau Christophe* en *Suringar*, die het voldoende der inrigting van het bestaande gevangeniswezen voldringend hebben uiteengezet. Zoo lang derhalve de gevangenisstraf geene wezenlijke straf is, wenscht de spreker de andere afschrikwekkende straffen te behouden. Het bereids aangenomen cellulaire stelsel houdt de spreker voor het ware, maar de tijd van invoering kan nog verre af zijn. Als overgangs-maatregel zou hij willen voorstellen, om nu reeds een aanvang te maken met de trapswijze invoering van dat systeem, toegepast op de bestaande huizen van arrest. De slotsom van des sprekers redenering is, dat, hoe weinig sympathie hij ook zegt te gevoelen voor geeselen en brandmerken, hij het evenwel niet raadzaam acht, die straffen af te schaffen, zonder er iets anders voor in de plaats te stellen.

De heer *Wichers* is uit volle overtuiging voor de afschaffing dier wreede en de gansche menschheid outeerende straffen. Ware niet reeds in het algemeen verslag der Kamer gezegd, dat de groote meerderheid tegen het bestaande strafstelsel gestemd was, iets dat ook nader bevestigd is door de aanneming van een ander stelsel in het nieuwe strafwetboek, dan zou het spreker voorzeker niet moeijelijk vallen aan te toonen, hoe die ligchamelijke straffen in den tegenwoordigen tijd, op het standpunt der huidige beschaving, geheel ondoelmatig en onbruikbaar zijn, omdat niemand meer er iets anders in ziet dan eene vernedering der menschheid, die, bij het meer en meer doorgedrongen besef van eer en oneer, volstrekt doel- en noodeloos zijn. Het zou ook niet moeijelijk vallen aan te toonen, dat de zwaarte van de ligchamelijke straffen niet altijd te gelijk het afschrikwekkende insluiten. Met *Montesquieu* in de hand, is het te bewijzen, dat de misdaden vermeerderd zijn naar gelang van de zwaarte der straffen, om niet te gewagen van de heilloze strekking van openbare strafoefeningen, die meermalen aan dieven en zakkenrollers de gelegenheid geven om hun kans te wagen, en dan hecht men nog aan het afschrikwekkende der openbare straffen.

Vervolgens gaat de spreker den oorsprong en de geschiedenis van de wederinvoering der schavotstraffen in 1813 na. Hij doet het zonderlinge uitkomen van de invoering dier straffen in Noord-Nederland, en het buiten werking laten in België. Een van beiden, of wij waren te dier tijd nog zoo laag gezonken, dat de beschaving hier nog niet kon leiden tot wat bij onze naburen geschiedde, of wij voerden een verschillend strafstelsel in twee gedeelten van het land in. De spreker ontvouwt wijders zijne meening, ook met toepassing op ons land, dat er geen bewijs is, dat de misdaad verminderd is, door de handhaving der afschrikwekkende straffen, maar wijst veeleer tot nader betoog van het ondoelmatige en ongelijk werkende der lijfstraffen, op de omstandigheid, dat de geeselstraf ook van toepassing zijnde op de vrouw echter sedert zeer geruimen tijd, en te regt, niet meer op haar is uitgevoerd, als onmenschelijk en barbaarsch, zoodat men met grond zeggen kan, dat er in dat opzigt geene gelijkheid voor de wet bestaat; kan men krachtiger bewijs aanvoeren voor het onhoudbare van een zoodanig stelsel? Ten slotte is de spreker van oordeel, dat dergelijke menschonteerende straffen niet passen of te huis behooren onder eenen constitutionneelen regeringsvorm.

De heer *van Leeuwen* is tegen de afschaffing, niet zoo zeer, zegt hij, uit groote vooringenomenheid met die straffen, maar omdat hij vreest, dat de openbare veiligheid lijden zal bij die afschaffing. De spreker treedt in geschiedkundige ontwikkelingen van den aard der lijfstraffelijke bepalingen in 1810 en 1813, komt daarna tot den inhoud van het voorgedragen ontwerp en doet eindelijk onderzoek naar de gevolgen dier voordragt. Het resultaat van dat onderzoek is, dat de spreker vreest, dat er eene reeks van misdaden bij het *Code Pénal* omschreven, thans als het ware ligter gestraft zouden worden dan de primitive bedoeling des wetgevers was, en de spreker acht dit onraadzaam, vooral op een oogenblik als het tegenwoordige, waarin zoo vele aanslagen gesmeed worden tegen de veiligheid der maatschappij.

De heer *van Naamen* acht zich verpligt te verklaren dat, wanneer hij zich tegen de voordragt verklaart, dit niet geschiedt omdat hij een voorstander van het geeselen en brandmerken is, maar omdat hij die afschaffing beschouwt in verband tot den tijd waarin wij leven, en het is daarom, dat hij het niet raadzaam oordeelt daartoe op dit oogenblik over te gaan.

Het zou ongepast zijn, thans de gebreken onzer strafwetgeving of die nopens de inrigting onzer gevangenissen op te geven, maar bij de menigte kansen welke de misdaden straffeloos maken, bij de ondoelmatigheid der gevangenissen en bij het gebrek eener behoorlijke politie staat bij den redenaar de overtuiging vast dat de magt der justitie niet meer mag verminderd worden, wil men een' behoorlijken waarborg hebben voor de maatschappelijke orde en rust. Dit is te meer waar, wanneer men nagaat dat het niet onmogelijk is dat, bij voortdurende verminderde welvaart, ten gevolge der gebeurtenissen in Europa, ook hier in meerdere of mindere mate de geest van woeling, welke elders heerscht zou kunnen overslaan. Bij de veiligheid van personen en goederen heeft elk burger belang. Daarvoor getroost hij zich de betaling van lasten. Maar op grond dier offers, vordert hij dan ook van de regering dat zij voor zijne veiligheid wake. Dit is dan ook de taak van den wetgever. Indien het in den

geest der eeuw ligt, voortdurend de regten van den burger te hooren uitmeten, doch niet van diens pligten hoort gewagen, dan ligt hierin voor den wetgever een wenk om toe te zien, dat de middelen niet worden benomen, om met klem en veerkracht te handelen. Uit dat oogpunt zal spreker dus niet medewerken om op te heffen, zonder dat daarvoor iets in de plaats gesteld worde. Er is ook te vreezen dat, in de tegenwoordige omstandigheden, de afschaffing der geeseling uit een geheel ander oogpunt zou beschouwd worden. Men zou daarin kunnen zien eene zwakheid der regering. Deze zou alsdan buitengewone maatregelen moeten nemen, om de menigte in toom te houden. Het is om al deze redenen dat spreker de aanneming van het ontwerp in de tegenwoordige oogenblikken hoogst ongeraden acht.

De heer *Opperdoes Alewijn* betreurt dat door de tegenwoordige strafwetgeving zoo weinig voor de verbetering van den misdadiger gedaan wordt. De regter kent niet dan den aard der misdaad en de daarop bij de wet bepaalde straf. Wel zijn er verzachtende omstandigheden, doch het is moeijelijk in het hart van den misdadiger te lezen. Men kwelt hem, zonder dat daardoor berouw opgewekt wordt. Op den verstokten blijft de straf zonder eenigen invloed. Het is onder dien indruk, dat de redenaar vóór het ontwerp gestemd is, te meer omdat, wanneer de Kamer haar mogt verwerpen, de regter toch doorgaande de straf niet zal toepassen. Spreker zal niet ontkennen, dat de tegenwoordige strafoefening veel te wenschen overlaat. De gevangenen zijn in grooten getale bijeen, genoegzaam zonder eenig opzigt, zij leeren elkander veel kwaad; de meer onschuldigen worden bedorven, en zij die als berouwhebbenden de poort binnentreden, keeren als volleerde schelmen in de maatschappij terug. De afzonderlijke opsluiting verdient dus voorzeker de voorkeur. De misdadiger zal dan aan zich zelven overgelaten zijn, en geene schadelijke betrekkingen aanknoopen. Doch het is te betreuren, dat er geen middel te vinden is, om de misdadigers, tot zekere cathegorie behoorende, naar eene overzeesche volksplanting over te brengen, en hun de hoop te geven later, bij gelouterd gedrag, naar de maatschappij terug te keeren. Men ziet tegen de hooge kosten op. De eenzame opsluiting veroorzaakt die evenzeer, en het is niet te voorzien wanneer men die, bij den toestand der financien zal kunnen bestrijden. Zich voor het ontwerp verklarende, zegt spreker dat hij zulks doet in de hoop, dat er nader middelen mogen gevonden worden om, door de toepassing der deportatie, meerdere doelmatige straffen tot stand te brengen.

De heer *van Goltstein* herinnert dat de vergadering vroeger hare gezindheid te kennen gegeven heeft om de lijfstraffen af te schaffen. Dit is zoo zeer waar, dat zij bij de regering op de geheele afschaffing van schavotstraffen aangedrongen heeft. Indien men dus spreekt van de menschelijkheid bij de strafwetgeving, dan mag men zeggen dat de Kamer ook voor den grootsten booswicht het uitzigt niet heeft willen ontnemen om, na het eindigen der straf, in de maatschappij terug te keeren. — Is dit nu waar, dan mag men eene andere opmerking niet onderdrukken, dat van de andere zijde een beoorlijk middel moet worden aangewend om de algemeene veiligheid te verzekeren. De verpligting daartoe ligt op de regering. De daartoe aan te wenden middelen moeten behoorlijk berekend zijn; zij moeten strekken om hen af te schrikken, die de algemeene welvaart wenschen aan te randen. Bovendien moet de straf geëvenredigd zijn aan de misdaad. Die beginselen worden bij de tegenwoordige voordragt niet in acht genomen. De afschrik is niet het karakter der straf gebleven. De zwaarste misdaden, na die welke de doodstraf verdient, zijn niet behoorlijk berekend. Bij de behandeling van het Strafwetboek, heeft de minister van Justitie verklaard niet op zijne verantwoordelijkheid te durven nemen, voor die misdaden minder dan levenslange opsluiting te stellen. Welke is nu de voorgestelde straf, tot vervanging der lijfstraffen? Tepronkstelling met den strop om den hals en tuchthuisstraf. Maar wat beteekent die tepronkstelling voor hem, bij wien de eer geheel uitgedoofd en die verhard in het kwaad is? Er behoort bij de tegenwoordige wetgeving een dubbele straf: het zwaaijen van het zwaard boven het hoofd voor hen, die nog eenig eergevoel hebben; de andere straf voor hen, bij wien volstrekt geen eergevoel meer bestaat. — Maar tepronkstelling wordt niet alleen voor zware, maar ook voor mindere misdaden voorgesteld. Er blijft nog de tuchthuisstraf over Doch wat beteekent die? Geen misdadiger wordt teruggehouden door opgesloten te zijn met hen, die zijne gevoelens deelen. Er moet ook eene behoorlijke verhouding tusschen de verschillende soorten van misdaden zijn. Spreker zal het besluit van 11 december 1813 niet verdedigen, maar daarbij bestond dan nog eenige verhouding tusschen de misdaad en de straf. Thans is dit niet het geval. Men zegge niet dat het thans een overgangsstelsel is. Men is verder gegaan. De voorgestelde straf is geringer, zwakker dan in het aangenomen boek van het Wetboek van Strafregt. Er ligt eene inconsequentie in voor hen, die voor dit wetboek gestemd hebben. Toen wilde men de afschaffing der lijfstraffen, maar stelde er eene allergewigtigste straf voor in de plaats. Nu zou men zich met eene mindere straf vergenoegen, alsof men van gevoelen veranderd ware, alsof de beveiliging der Maatschappij niet meer zoo noodzakelijk ware. De tegenwoordige omstandigheden moeten echter leiden om den gang der justitie te versterken en niet te ontzenuwen. Tot dit laatste kan de redenaar niet medewerken. Hij is geen bewonderaar en verdediger der lijfstraffen, maar de afschaffing, zoo als die thans wordt voorgesteld, komt hem niet bevredigend voor.

De heer *van Dam van Isselt* meent dat, hoewel niet allen dit gelijkelijk openhartig zullen bekennen, het getal grooter is dan men meent van hen, die groote waarde hechten aan het oude criminele gezegde: »die wat verdient, moet wat hebben." — De redenaar bekent gaarne zich telkens te schamen, wanneer hij in Nederland, in een tegenwoordigen tijd in deze of gene stad aangekondigd ziet dat er geeseling en brandmerk plaats heeft. Hij heeft er dit steeds voor gehouden, dat wanneer de regter den bijstand van den scherpregter inroept, het doel steeds voorbij gestreefd wordt. De achtbaarheid der justitie wordt er ook door verloren. Wat er ook gezegd is van afschrik op te wekken over de misdaad, vooral in deze dagen, spreker betwijfelt de gegrondheid van het aangevoerde. Wanneer men den man, die de straf ondergaat, die met stoïcijnschen moed ziet verduren, dan verwekt dit geen afschrik bij de menigte, maar zal niet juist eene tegenovergestelde uitkomst bereikt worden? Zal niet, wanneer de misdadiger naar de strafplaats geleid wordt en men dien zoogenaamden moed ziet, een ander aangemoedigd worden om in gelijke omstandigheden ook zoo te handelen? Zoo doende wordt het doel der straf gemist. — Wel had het in de afdeelingen aangemerkte bij den redenaar invloed gemaakt, doch de antwoorden der regering zijn hem bevredigend. Door zijne opleiding en studie is hij niet geroepen in de bijzonderheden der wet te treden; niet te beoordeelen of het verband der straffen verbroken is, maar gaarne zal hij zich verheugen indien de Vergadering een einde maakt aan eene strafoefening, welke in onze eigen oogen en in die van vreemden eene schande voor Nederland is. — Hij zal ook gaarne zien, dat men allengs de schavotstraf geheel afschaffe, opdat de man, die door berouw gezuiverd en gelouterd is, niet eenmaal aan de schavotstraf zal overgegeven geweest zijn.

De heer *Romme* noemt de geeseling eene hoogst willekeurige straf, welke de zedelijke verbetering in den weg staat, ja onmogelijk maakt. Dit laatste moet toch de pligt van den wetgever zijn. Spreker vraagt, hoe het mogelijk is dat in de 19de eeuw, zulke barbaarsche en geen invloed uitoefenende straffen nog in ons land worden toegepast. De afschaffing daarvan behoeft de voltooijing onzer strafwetgeving daarom niet in den weg te staan. Intusschen moet aan den regter de gelegenheid ontnomen worden die straffen toe te passen. Beter is, door eene goede politie en door maréchaussée de misdaden te voorkomen. Spreker dringt daarop ten slotte, vooral wat het platte land betreft, aan.

De heer *Nap* herinnert, dat de regering in hare memorie van toelichting heeft beweerd, dat de thans nog hier te lande bestaande gevangenisstraf eene zwaardere straf is dan de vroeger in Frankrijk bestaan hebbende *bagnes*. Dit kan spreker niet toegeven, en hij beroept zich dienaangaande op de bevinding van velen, die beiden bezocht hadden en van gevoelen waren, dat onze tuchthuizen niet meer afschrik verwekten. Verder ontwikkelt de regering, dat de eenzame opsluiting zwaarder straf is dan de tegenwoordig bestaande gevangenis. Is dit zoo, dan is het noodzakelijk gevolg hiervan, dat men later, bij het invoeren van het cellulaire stelsel zal teruggaan tot zwaarder, en dus minder menschelijke straf. De regering zegt, dat wij thans verkeeren in een tijdperk van overgang tot meer menschelijke straffen; dat de afschrik voor de misdrijven niet ligt in de gestrengheid der straf, maar in de zekerheid, dat de straf het misdrijf volgt; en dat er dan ook op dezen grond eene meer menschelijke wetgeving op dit onderwerp te wachten is. Hoe komt men nu, vraagt spreker, uit deze beide praemissen tot de conclusie, door de regering aangegeven? De gradatie, bij dit wetsontwerp voorgesteld, zal een teruggang zijn tot zwaardere straf, tot eene straf, die volgens de regering zelve, zwaarder zal zijn dan de *bagnes* en dus minder menschelijk. Wanneer de gradatie van straffen, door de regering beoogd, de ware is, dan volgt er uit, dat het eene noodelooze wreedheid is om later tot eene cellulaire gevangenis straf over te gaan, wanneer de thans bestaande tot afschrik voldoende is; in het tweede geval, namelijk wanneer de bestaande gevangenisstraf niet voldoende is, zullen de regten der maatschappij niet genoegzaam beschermd zijn. Zoolang er dus die tegenstrijdigheid tusschen de beide praemissen en de conclusie der regering bestaan, zoolang acht de redenaar dit wetsontwerp *niet* aannemelijk, als zijnde onvoldoende tot afschrik der misdaad, onvoldoende tot bescherming van de regten der maatschappij.

De heer *Schooneveld* noemt het een vreemd verschijnsel in deze vergadering, dat ieder spreker, hetzij voor of tegen deze voordragt gestemd, zijne rede is begonnen met de verklaring, dat hij een tegenstander is van de thans nog bestaande straffen. Van waar die afkeer? vraagt spreker zich af. Dit ligt in de tegenwoordige zeden onzer natie, die zoodanig eenen afschuw heeft van de thans nog bestaande onmenschelijke straffen dat men ze volstrekt niet meer wil. Maar dan moet men ook, volgens de[?] spreker, elke gelegenheid gretig te baat nemen, om ze te doen verdwijnen, vooral nu, daar wij op zoodanigen hoogen trap van beschaving zijn gekomen; dan moet men alles toebrengen, om een strafstelsel te vernietigen, dat in min beschaafde landen te huis behoort, waardoor onze natie in het oog van den nabuur is en blijft geschandvlekt, dat men zelfs in België niet heeft durven invoeren en dat aan de barbaarsche tijden doet denken. De redenaar heeft voor zich vele beschouwingen, die hem nopen, aan dit wets-ontwerp zijne stem te geven. In de eerste plaats is dan daardoor bestendigd, wat wij nu willen dat steeds door gratie geschiede. Het is toch door de geheele vergadering ten eenemale te kennen gegeven, dat men de straffen, waarvan men de afschaffing voordraagt, verafschuwt en veroordeelt. In de tweede plaats zal de ongelijkheid in het toepassen der straffen ophouden. De geeselstraf is toch inderdaad zoo onderscheiden en ongelijk, sedert haar bestaan, toegepast, dat men haar in deze provincie zeer veel, in gene hoogst zeldzaam zag uitspreken en uitvoeren. Een spreker uit Utrecht verlangde meer gradatie in de straffen, maar men bedenke, dat niet in de verscheidenheid, maar in de langdurigheid het kenmerk ligt der straf, en zoo zal de cellulaire gevangenis altijd zijn de zelfde *soort* van straf; maar de *duur* zal het kenmerk opleveren van de meerdere of mindere zwaarte der straf. Eindelijk zegt de redenaar, is door de overgroote meerderheid aangedrongen op de afschaffing der schavotstraffen. Nu *moet* het ook in den geest der Kamer liggen, die straffen dadelijk te vernietigen, anders worden ze weder in het leven teruggebragt. En het is meer dan tijd om die straffen, die reeds al te lang bestaan hebben, nu eenmaal voor altijd af te schaffen.

De heer *Duymaer van Twist* beaamt ten volle, dat er verschillende omstandigheden zijn gerezen, die de afschaffing der hier besproken straffen wenschelijk maken; maar hij moet van zijne zijde opmerkzaam maken op eene andere omstandigheid, deze namelijk, dat niemand der verdedigers dezer voordragt, en ook de regering zelve niet, de verdediging op zich genomen heeft van twee straffen die daarbij zijn behouden, die van het zwaaijen met het zwaard over het hoofd en de tepronkstelling. Nu zijn er twee wegen open. Of de tegenwoordige gevangenisstraf is voldoende, of zij is het niet, tot beteugeling der misdaad. Is zij voldoende, dan kan men, behalve de geeseling en het brandmerk, ook het zwaaijen van het zwaard en de tepronkstelling afschaffen. Is zij niet voldoende, dan kan men, volgens spreker, zijn doel niet bereiken door het zwaaijen van het zwaard en de tepronkstelling; beide bloote vertooningen. Hij zal zich tegen de voordragt verklaren.

De heer *van Rosenthal* heeft mede gewigtige bedenkingen tegen dit ontwerp. Hij vreest, dat met het nu veranderde strafstelsel de zoo gewenschte invoering der nieuwe strafwetgeving worde vertraagd. Die vrees is niet weggenomen door de verklaring dat dit werk spoedig zoude worden ten einde gebragt. Die verklaring is toch gedaan door een man, die thans sedert maanden geen minister meer is. Ofschoon de spreker het grootste vertrouwen stelt in den man, die tegenwoordig zijne plaats vervangt, zoo is hij evenwel dienaangaande nog evenzeer beangst, omdat die man slechts een tijdelijk, geen definitief minister is. De tweede bedenking is deze, dat bij dit voorstel niet die stelselmatigheid bestaat als noodig is. De *Code Pénal*, hoezeer dan ook philosophisch niet te verdedigen, had echter een stelsel ten grondslag. En dit wordt hier ten eenenmale gemist. Men is bij dat ontwerp ongelijkmatig en onstelselmatig. Het geldt daarbij slechts eene partiële wijziging van twee stelsels. Nu zal men tusschen twee stelsels, het oude en het nieuwe, liggen. Zoo het in den geest der regering ligt, om het besluit van 1813 geheel af te schaffen, dan konden er andere overgangsmaatregelen worden beraamd, om haar doel te bereiken. De redenaar zal echter de ophelderingen van den minister van Justitie afwachten, en daarvan zijne stem doen afhangen.

De heer *Scheers van Harencarspel* zou aanvankelijk zwarigheid hebben gemaakt het ontwerp aan te nemen: maar na de daarin later gebragte wijziging aarzelt hij niet zich er voor te verklaren.

De heer *Faber van Riemsdijk* verklaart zich insgelijks tegen het ontwerp, en wel in de eerste plaats omdat bij hetzelve niet te veel, maar te weinig is afgeschaft. Hij had afschaffing gewenscht van *alle* schavotstraffen, met uitzondering der doodstraf. Het zwaard en de tepronkstelling noemt hij eene ijdele tooneelvertooning beneden de waardigheid van het regtswezen. Maar behalve dat het ontwerp, uit dat oogpunt beschouwd, te weinig geeft, is het uit nog een ander gezigtspunt te gering, omdat het niets in de plaats stelt voor hetgeen afgeschaft wordt. Noch als een sprong tot de nieuwe wetgeving, noch als overgangsmiddel kan hij het ontwerp beschouwen, maar vreest integendeel, dat het, aangenomen, zoo als het daar ligt, veeleer verder zal afbrengen van de spoedige en wenschelijke invoering van het cellulaire stelsel.

De heer *de Man* verklaart zich voor de aanneming van het ontwerp op vele der gronden bereids door andere voorstanders der afschaffing van de lijfstraffen aangevoerd. Hij beantwoordt vervolgens onder-

scheidene bedenkingen en tegenwerpingen, door som-ige sprekers, tot verdediging van het voorloopig be-nden dier straffen aangevoerd. Spreker deelt oral niet de aanmerking van hen die meenen dat overige schavotstraffen als geheel doelloos zijn.

Z. Exc. *de tijdelijke minister van Justitie* g aan met de algemeene opmerking, dat elke af, welke niet volstrekt noodzakelijk is, kwaad ht en niet spoedig genoeg kan worden afgeschaft. anneer die overtuiging bestaat, dan is het ook gt om tot de afschaffing van zoodanige straffen verwijld over te gaan. Is dit in het algemeen aar, nog meer geldt dit de lijfstraffen, waarover ans gehandeld wordt. — Reeds in het afgetrokke-e is het beneden de waardigheid der maatschappij n de zedelijkheid, om hem, die haar beleedigd heeft, maar dien de maatschappij in handen heeft en daardoor voor het vervolg onschadelijk maakt, door lijfstraffelijke pijnigingen te folteren. Zelfverdedi-ging toch is de hoofdgrond van alle straffen; maar dit wordt reeds dadelijk bevredigd, als men den misdadiger onschadelijk heeft gemaakt. Z. Exc. vraagt het, als men, buiten de maatschappij, zijn vijand, die het er op toelegde om kwaad te berokke-nen, in handen heeft; als men hem heeft opgesloten in een' kerker, hoe men dan over den man zou den-ken, die zijn onschadelijk gemaakten belager na eenigen tijd ligchamelijk zou gaan kastijden met geeselslagen en gloeijende ijzers? En toch dat is de daad der maatschappij, welke den man, dien men in hech-tenis heeft en teregt heeft gesteld, met roeden geeselt en met heete ijzers brandmerkt. — Die daad, ze kan niet verdedigd worden, door het beweerde gebrekkige van het afschrikkings-stelsel. Dat stelsel komt toch daarop neder, om anderen van de misdaad af te schrikken. En daarvoor moet de onschadelijk ge-maakte ligchamelijk gepijnigd worden. Van waar dit regt der maatschappij, om zonder doel te pijni-gen tot voorbeeld van anderen? Neen, dat is en blijft eene onzedelijke daad, hoe lang ze ook in ge-bruik en in practijk moge zijn geweest, en van daar dat de regering de afschaffing er van uit volle over-tuiging voorstelt.

Maar bovendien, wat is er van die afschrikkings-theorie? Wien schrikt men af? Den vreesachtige? Hij is reeds genoeg afgeschrikt door de langdurige gevangenisstraf of vrijheidsberooving, welke hij weet dat hem treffen zal. Den moedigen man? Geenszins; deze is volstrekt niet beducht voor oogen-blikkelijke pijn, wanneer hij de volvoering van zijn opzet beoogt. — Maar afgescheiden daarvan, wat hebben de ligchamelijke straffen uitgewerkt? Dit is eene vraag welke hier vooral in aanmerking komt. Z. Exc. zal niet gewagen van al de wreede straffen sedert jaren uitgevonden. De regel daarbij was dat, bij herhaling van misdrijf, de straf steeds strenger en strenger moest worden. Inderdaad droevig zijn de uitkomsten geweest van dat verfijnde pijnigings-stelsel. Z. Exc. behoeft niet op te klimmen tot veel vroegeren tijd, maar hij wijst slechts op het rad-braken, het blakeren en de galgenvelden! Was er toen *meer* veiligheid in de maatschappij dan nu? Integendeel. Er was minder, veel minder veiligheid, en al die afschrikkende straffen hebben in der tijd de maatschappij niet kunnen zuiveren van benden gaauwdieven die haar beslookten. Die straffen nu zijn allengs verdwenen, en is toen de veiligheid *verminderd?* Wederom moet Z. Exc. die vraag ontkennend beantwoorden; integendeel de misdaden zijn verminderd. Wil men een frappant voorbeeld? Vóór de invoering der Fransche wet, werd de vee-dieverij met den *dood* gestraft. Bij die invoering werd de straf veranderd in de ligtste der criminele straffen, de reclusie. Toen zeiden onze criminalis-ten dat het gedaan was met de veiligheid; nu bestond er geen twijfel meer of al het vee zou worden geroofd. En desniettemin is het gevolg der veel verzachte straf geweest, dat de gevallen eerder zijn afgenomen dan ver-menigvuldigd. Er is nog meer. Sedert tien jaren is de uitvoering der geeselstraf aanmerkelijk vermin-derd, omdat de Hooge Raad meest altijd aan den Koning adviseert tot de niet-uitvoering dier straf. Onder Z. Exc. ambtvoorganger is, wel is waar, niet altijd dat voordeelig advijs gevolgd, maar sedert Z. Exc. aan het hoofd van het departement van Justitie geplaatst is, is die uitvoering weder afgenomen. Z. Exc. heeft berekend de gevallen, waarin de Hooge Raad had geadviseerd tot *niet*-uitvoering, en er naast gelegd de gevallen van toepassing, en toen heeft Z. Exc. het onderscheid der culpabiliteit zoo gering gevonden, dat hij zich niet bezwaard heeft geacht, Z. M. aan te raden die vertooningen niet te doen plaats hebben. En nu sedert de drie maan-den dat Z. Exc. aan het bestuur is, de brandijzers liggen te verroesten, is nu de veiligheid van perso-nen en goederen ingekort of verminderd? Zijn de misdaden vermenigvuldigd? Z. Exc. kan de verze-kering afleggen, dat er nooit een tijdperk is ge-weest, in hetwelk minder misdrijven zijn gepleegd dan in de laatste drie maanden! De gevolgtrekking daaruit te maken is deze, dat het niet geeselen en brandmerken geenzins de rust der maatschappij be-dreigd. — Er is meer. Als men terugziet eerst op alle vroeger bestaan hebbende straffen, als men vervolgens ziet dat langzamerhand die straffen zijn verminderd; als men verder let dat de uitvoering der geeselstraf sedert 10 jaren meer zeldzaam is ge-worden, en dat zij in de laatste drie maanden geheel is uitgewischt, en wij vinden dan in stede van *afneming*, toeneming van veiligheid en zekerheid van personen en goederen, dan moet in de redenering van hen, die het behoud dier straffen volstrekt willen, klaarblijkelijk eene fout liggen, vermits zij toch de ondervinding tegen zich hebben dat, naarmate die zware straffen zijn afgeschaft, ook de misdaad is verminderd. Er heeft zich ook nog een ander verschijnsel opgedaan. Hier is het de aangerande die den in handen der justitie geleverde zoekt te verligten, om de verantwoorde-lijkheid der zware straffen niet op zich te laden; dáár zijn het de getuigen, die zich in alle bogten wringen, om den beschuldigde toch niet te bezwa-ren, en ginds is het de regter zelf, die, door me-delijden en door het schrikkelijke der straf bewogen, eene mindere straf uitspreekt; zoodat dikwijls het bestaan der gruwelijke straffen werkelijk leidt tot straffeloosheid! Neen het is niet een ongepast me-delijden met den boosdoener, dat de regering geleid heeft tot de voordragt, maar het is veel-eer in het belang der *orde* dat zij de afschaffing vraagt. Zoo die orde ooit werd aangerand of ge-schonden, Z. Exc. zal niet terugdeinzen om krach-tige maatregelen tot hare handhaving te nemen. Zij zal die evenwel niet zoeken in de gestrengheid der straf, maar in de kracht der uitvoerende magt. Z. Exc zou in dat geval aan de vertegenwoordiging durven vragen afwijking van de gewone wet, ten einde de schuldigen te treffen, en hij gelooft dat op dien voet de orde beter beveiligd zal zijn dan door de instandhouding van gruwelijke straffen. — Men heeft er van gewaagd dat pogingen tot opstand of omverwerping van het gezag strengelijk behoorden gestraft te worden. Z. Exc. is van hetzelfde gevoelen, en toch heeft hij gemeend, in de tegenwoordige om-standigheden wèl gedaan te hebben, te adviseren tot het verleenen van gratie van de schavotstraf aan eenige schuldigen, ten einde juist te verhoeden, het op de been komen der massa's, die welligt van die groote oploopen gebruik zouden wenschen te maken, om hunne vrienden of medestanders te hulp te ko-men.

Hoe meer achting men onze natie toedraagt, hoe meer pligt het is die gruwelijke straffen van geese-ling en brandmerk af te schaffen. Hoe! alleen hier te lande zou men zonder die straffen geen middel bezitten voor de zekerheid van personen en goederen? Z. Exc. zal dit denkbeeld nimmer aankleven. En buitendien hoe wordt die straf dan nog toegepast? Gelijkmatig? Volstrekt niet. In de eene provincie is men er gestreng mede, in de andere minder; het is reeds gezegd, op vrouwen in het geheel niet. En dan wete men ook, dat de gevolgen der uitvoering soms onberekenbaar zijn; ze hangen immers geheel af van den physieken toestand van den persoon, die ze ondergaat, en dikwerf weet men niet, bij het uitspreken der geeselstraf, of men niet heeft uitge-sproken de straffe des doods, daar menigeen niet bestand is tegen het ondergaan dier ligchamelijke tuchtiging.

Z. Exc. gaat alsnu meer bepaald over tot de ad-structie van het voorstel van wet. Het denkbeeld dat de voorgedragen afschaffing bevorderlijk moet zijn tot den gelijdelijken overgang van het bestaan-de afschrikkingstelsel tot het verbeterde stelsel, dit is de grondslag geweest der voordragt. Ieder zal toch toestemmen, dat een geleidelijken overgang in alles noodzakelijk is. Van het stelsel van bescher-mende regten in eens over te gaan tot vrijen handel kan niet raadzaam zijn. Van een stuksgewijs ver-voer op eenmaal tot een vervoermiddel, waarbij het vliegen tot grondslag ligt, over te gaan, zou evenzeer ondoelmatig zijn. Evenzoo is het ook met de schavotstraffen tot het penitentiaire stelsel en lie-ver zou Z. Exc. in dit opzigt iets minder systema-tisch te werk gaan dan een absurde overgang in de hand te werken.

Z. Exc. doet opmerken, dat er nog meer is, dat, bij de beschouwing van den toestand der zaak, ver-dient in aanmerking genomen te worden. Toen hij namelijk tot het ministerie van Justitie geroepen werd, vond hij aldaar eene wet aangenomen en in gereedheid, waarbij het penitentiaire stelsel werd aangenomen en al de schavotstraffen geheel werden afgeschaft. Van een anderen kant bevond hij, dat er maatregelen van administrativen aard waren uit-geschreven, welke ten doel hadden in de gevange-nissen inwendig verbeteringen in te voeren en ze langzamerhand tot het cellulaire stelsel in gereedheid te brengen. Reeds wordt er zelfs te Amsterdam eene cellulaire gevangenis opgerigt. Eindelijk vond hij de gevangenissen opgepropt vol, ten gevol-ge van veelvuldige in de laatste jaren opgelegde kortstondige gevangenisstraffen. In dien staat van zaken stelde hij zich dadelijk de vraag voor: hoe het mogelijk zou wezen de kostbare combinatiën der gevangenissen te verminderen, zonder daardoor eenig kwaad aan de maatschappij te berokkenen, want wil men wezenlijk het stelsel van bezuiniging alge-meen doelmatig invoeren, dan moet elk hoofd van zijn departement minister van Financiën wezen. Hij ging derhalve na, hoe het kwam, dat de gevange-nissen zoo opgepropt vol waren, en ras bespeurde hij, dat dit toe te schrijven was, dat zich daarin vele veroordeelden wegens kleine misdaden bevon-den, het gevolg van de omstandigheden der laatste jaren. Maar evenzeer als er in de drie laatste maanden, blijkens de ontvangen officiële berigten, minder mis-daden gepleegd zijn, was ook gedurende datzelfde tijdstip, dat getal gevangenen zeer aanmerkelijk verminderd, en had men allerwege eene behoorlijke ruimte erlangd. Z. Exc. had het uit dien hoofde thans allezins raadzaam beschouwd, om een over-gangs-stelsel in te voeren. In al de gevangenissen heeft men, op min of meer ruimere wijze, een aan-vang gemaakt met de invoering van het cellulaire gevangenisstelsel. Reeds zijn de gevangenen aldaar in verschillende klassen verdeeld. Reeds worden zij er op onderscheidene wijzen behandeld. Reeds heeft alzoo de administratie de gradatie in de gevan-genisstraf daargesteld, welke de procureur-generaal in Noord-Holland, bij eene terzijdestelling van het besluit van 11 december 1813, wenscht ingevoerd en toegepast te zien. Naar een arrest moet een ver-oordeelde worden opgenomen in een rasp-, tucht- of werkhuis. Opsluiting, straf is het doel, en dat mag en moet niet uit het oog worden verloren. Met dat oogmerk worden de kwaadwilligsten, de slecht-sten, de verdorvensten reeds nu cellulair opgesloten, en wel in zoodanige verblijven, welke volstrekt niet van dien aard zijn, dat den man uit de mindere standen, die, gelijk in het algemeen verslag wordt aangevoerd, boven zijne eigene woning zal ver-kiezen. En wil men nu weten, hoe die zwaarste gevangenen worden behandeld? Het zware, maar welverdiende lot, dat hen treft, is dit: zij worden in afzonderlijke cellen opgesloten; het volstrektste stilzwijgen wordt hun opgelegd; wordt hun bewe-ging veroorloofd, het is geheel afzonderlijk, zonder gezelschap van eenig medegevangene; zij mogen nooit eenig bezoek ontvangen; alle correspondentie is hun verboden; geen brief mogen zij schrijven, geen re-gel schrift ontvangen. Ook hij, minister, heeft de *bag-nes*, op wier gestrengheid men gewezen heeft, be-zocht, doch hij durft gerust te verzekeren, dat het lot van den zwaarst behandelde in de *bag-nes* minder zwaar is dan dat van de gevan-genen der eerste klasse, wier lot zoo even door den minister werd geschetst. De gevangenen der tweede klasse hebben eenige meerdere vrijheid, en zoo klimt dit langzamerhand op. Het blijkt hieruit al-zoo, dat het penitentiair stelsel wordt ingevoerd, en die gradatie in de gevangenisstraf wordt tot stand gebragt, waarvan gedurende deze beraadslagingen zoo zeer werd gesproken.

Z. Exc. herinnert nu, dat door de wetgeving reeds beslist is, dat alle schavotstraffen, uitgezon-derd de doodstraf, zullen worden afgeschaft, en het penitentiair stelsel zal worden ingevoerd. Maar het is eene waarheid, dat men het over de goede werking van dat stelsel zoo algemeen nog niet volkomen eens is. Dat geheele stelsel zal derhalve nog maar eene proef zijn. Zij zal hoogst aanzienlijke kosten vorderen. Ook uit dat oogpunt zou het derhalve zeer te be-treuren zijn, indien de poging mislukte. Alvorens tot het doen dier uitgaven over te gaan, wenschen velen eenige zekerheid voor den goeden uitslag der proeve te hebben. Het is juist daartoe, dat men thans de gelegenheid aanbiedt. Mogt het onverhoopt later blijken, dat de afschaffing nadeelig werkte, welnu brandijzers en geeselroeden zijn spoedig we-der aangebragt en hersteld, maar is eenmaal het penitentiaire stelsel ingevoerd, zijn de gevangenissen daarnaar ingerigt, en de proef mogt mislukken, dan zullen er schatten verslonden en verloren zijn. Het is dit, dat het ministerie niet op zijne verant-woordelijkheid heeft gemeend te mogen of te moeten la-den. De verantwoordelijkheid daarvan ruste thans ge-heel op deze Kamer. Indien thans de lijfstraffen moeten behouden worden, en indien later het penitentiair stelsel wordt ingevoerd, en het mogt mislukken, dan zal de verantwoordelijkheid der gevolgen, der nadeelen, der schokken, die daaruit zouden kunnen voortspruiten, niet op de ministers, maar op de Ka-mers nederkomen.

Ziedaar dan de redenen blootgelegd, welke hem, minister, hebben geleid tot het doen van het tegen-woordig voorstel. Inderdaad, hij mag het niet ont-veinzen dat het hem heeft bevreemd, dat in deze Kamer een afgevaardigde uit Utrecht eene soort van apologie heeft geleverd van het geeselbesluit van 1813, en dat hij daarin een stelsel heeft kunnen vinden, hetgeen alle regtsgeleerden gedurende 35 jaren daar-in te vergeefs hebben gezocht. Kan het een stelsel genoemd worden, om het voorbeeld te bezigen, dat door dien spreker werd bijgebragt, doch dat de mi-nister thans omkeert, dat een huisbediende die eenen kleinen diefstal pleegt, met tien jaren gevangenis-straf en geeseling kan worden gestraft, terwijl de straat- en nachtroover, de inbreker, met het zwaard over het hoofd en 5 jaren tuchthuis zou kunnen worden gestraft? Z. Exc. vermeent integendeel, dat er meer stelsel te vinden is, wanneer elke misdaad, naar mate van hare zwaarte, met langer of korter gevangenisstraf, met zachter of harder toepassing, worde gestraft. Het is wel waar, ook in den Franschen *Code Pénal* was een stelsel, maar men zal moeten toege-ven, dat die code, van al de Fransche wetboeken, den minsten lof verdient, en dat zelfs de Fransche wetgever daarvan zoo zeer doordrongen is geweest, dat hij bij onderscheidene gelegenheden verscheidene lappen daarop heeft gelegd. Men herinnere zich voorts de misdaad van valschheid, gewis eene der onzedelijk-ste en gevaarlijkste misdaden. Het is intusschen bij de toepassing der strafwet dikwerf noodzakelijk, den aard der valschheid na te gaan. Veeltijds is het uiterst moeijelijk te bepalen, waar het wezenlijke *crimen falsi* geacht kan worden te bestaan, te

beginnen of te eindigen. En nogtans overal in den code wordt als algemeene regel op de valschheid de straf van het brandmerk opgelegd en voorgeschreven.

Z. Exc. hoopt de vergadering overtuigd te hebben, dat zij zonder gevaar tot aanneming van dit ontwerp zal kunnen besluiten. Men vreest wel, dat er thans een zachter strafstelsel zal worden ingevoerd, dan later het geval zal wezen bij de invoering van het cellulaire stelsel. Maar levert dit dan eene reden op, om de gruwelijke en wreedaardige straf van het geeselen en het brandmerk te behouden? om straffen te behouden, die nutteloos zijn, en die men volstrekt niet behoeft tot verzekering en handhaving van de regten der maatschappij. Even zoo zou men kunnen zeggen, dat het cellulaire stelsel strenger en zwaarder is dan eenige andere straf, die vroeger of later afgeschaft is of zal worden. Heeft dit den wetgever terug gehouden of zal hem dit afschrikken, die straffen af te schaffen? Het gaat intusschen zeer wel zamen, dat het cellulaire stelsel zwaarder is dan eenige andere straf, en dat zij toch wenschelijker is. Doch wat daarvan ook zijn moge, in het midden gelaten of men later eene harder of eene ligter straf zal toepassen, het is voor de eer der natie, voor de eer onzer regterlijke magt, uit naam der geregtigheid, uit naam der zedelijkheid, uit het oogpunt der voorzigtigheid, in het belang van den staat en uit naam der menschheid, dat Z. Exc. aandringt op de aanneming dezer proef, welke als eene zekere baak kan worden aangemerkt op den weg, welke naar de invoering van het aangenomen penitentiaire stelsel leiden kan.

De heer *van Rosenthal* ontwikkelt nog nader zijn gevoelen, en is door de ontvangene inlichtingen nog niet gerust gesteld.

Z. Exc. *de minister van Justitie ad interim* heeft den spreker nog nader beantwoord. Hij geeft de verzekering dat, indien de tijd het mogt toelaten, al het mogelijke zal worden gedaan wat leiden kan tot het spoedig tot stand brengen van het nieuwe Wetboek van Strafregt in het algemeen. Meer kan Z. Exc. niet beloven. Tot meer kan hij zich niet verbinden. Wat aangaat de gradatie der straffen, heeft hij aangetoond dat zij in de gevangenissen reeds bestaat en in acht genomen wordt. Het verdient opmerking, zegt Z. Exc., dat, blijkens bij hem ingekomen berigten, van het oogenblik dat de cellen in de strafgevangenis te Leeuwarden zijn ingevoerd, er geene disciplinaire straf meer heeft behoeven te worden toegepast.

De heer *van Goltstein* heeft den minister beantwoord. Hij heeft duidelijk gezegd, dat hij de verdediging van het besluit van 11 december 1813 geenszins op zich nam, maar hij heeft er bijgevoegd, dat, wanneer de regering dat besluit van stelselloosheid beschuldigt, het aanhangige ontwerp nog veel meer dat verwijt verdient.

Ter stemming overgegaan zijnde, is het ontwerp *aangenomen* met 30 tegen 21 stemmen. Het zal worden gezonden aan de Eerste Kamer.

Voor hebben gestemd de heeren: *Nederburgh, Romme, van Dam, Storm van 's Gravesande, van Beeck Vollenhoven, van Heloma, Schooneveld, van Rijckevorsel, de Man, Timmers Verhoeven, Gevers, de Weichs de Wenne, van Rosenthal, Corneli, de Monchy, Anemaet, de Jong, Cost Jordens, Wichers, Egter, Verwey-Mejan, Kien, Mutsaers, Opperdoes Alewijn, van Sasse van Ysselt, Bots, Smit, Gouverneur, Scheers van Harencarspel* en Z. Exc. *de minister van Binnenlandsche Zaken.*

Tegen hebben gestemd de heeren: *Duymaer van Twist, Telting, Hoffman, Corver Hooft, Nap, van Panhuys, Bijleveld, Star Busman, Lycklama à Nyeholt, Menso, van Nagell, van Leeuwen, van Goltstein, Faber van Riemsdijk, Mackay, Borski, Hiddema Jongsma, Uytwerf Sterling, van Naamen, Hooft* en *Boreel van Hogelanden.*

Daarna wordt de vergadering tot aanstaanden donderdag gescheiden.

Zitting van 13 juli.

In de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van heden heeft de beraadslaging plaats gehad over het wets-ontwerp tot aanvulling van artikel 32 van de instructie voor de Rekenkamer. Bij die beraadslaging heeft de heer *de Kempenaer* de gronden uiteengezet, waarom hij voor zich, onder de bestaande omstandigheden, in overeenstemming met artikel 93 der grondwet, de betrekking van tijdelijk minister van Binnenlandsche Zaken met die van lid der Tweede Kamer vereenigbaar achtte. Vervolgens heeft hij de redenen aangegeven, waarom hij zich als lid der Kamer tegen het genoemde wets-ontwerp verklaren zou. Nadat eenige leden te kennen hadden gegeven in deze omstandigheid, dat de heer *de Kempenaer* tegen een regeringsvoorstel stemmen zou, een gemis van homogeniteit in het tegenwoordige ministerie te zien, is van de zijde der ministers verklaard dat over het genoemde wetsontwerp in den ministerraad gehandeld is geworden, voordat de heer *de Kempenaer* het ministerie van Binnenlandsche Zaken aanvaard heeft. De minister van Justitie legde de plegtige verklaring af, dat zich in het tegenwoordig ministerie nog geen schijn van scheuring geopenbaard had, welke verklaring door den heer *de Kempenaer* volledig bevestigd werd, onder betuiging dat elke gevolgtrekking, uit de thans door hem uit te brengen stem ten nadeele van het tegenwoordig ministerie gemaakt, van allen grond ontbloot was.

Het wetsontwerp is met 25 tegen 19 stemmen afgestemd.

(Wij zullen van deze zitting in ons nommer van morgen een uitgebreid verslag geven.)

Waterhoogte te Arnhem.

Den 14 Juli 1 El 7 Palm 5 Duim; gew. 0 D. gev. 8 D.

Te Arnhem, bij G. J. THIEME, Boekdrukker.

A°. 1848. ZATURDAG, 15 JULIJ. 53

HAAGSCHE BERIGTEN.

BIJBLAD TOT DE ARNHEMSCHE COURANT.

WAT NEDERLAND BEHOEFT BEHALVE GRONDWETSHERZIENING.

Die vraag wordt door *Joan Muller* beantwoord in een zeer opmerkelijk vlugschrift bij *Schleijer* te Amsterdam uitgegeven.

Dat antwoord is ***bezuiniging.***

Lezenswaardig is wat als middel daartoe wordt aangewezen, vooral lezenswaardig wat als de oorzaken wordt opgesomd van die dringende behoefte aan bezuiniging.

Te regt vangt de S. aan met de opmerking, dat «wanneer ook de staatkundige quaestie hier «te lande van groot gewigt is, de maatschap«pelijke het nog veel meer is.» De tijd dringt niet tot politieke hervorming alleen. Die de andere behoefte niet weet te zien of te begrijpen, redt geen land of voorkomt geene geweldige schokken.

Dat dit jaar een te kort van een tiental millioenen zou opleveren was maanden geleden duidelijk zigtbaar. Hoe eerder, hoe beter bezuiniging te bewerken was pligt. De mogelijkheid tot meerdere bezuiniging te bespoedigon was dus eerste pligt van hen, die aan het hoofd der zaken zijn.

En wat gebeurt? Men spreekt van bezuinigen, maar laat tot nog toe na die vermindering van uitgaven te bewerken, die naar geene herziening behoeft te wachten; men verslijt den tijd in ministeriële combinaties waarbij men elkander niet verstaat, of verzamelen wil die het zamen niet eens zijn; en dat in plaats van de herziening te bespoedigen, daar andere bezuiniging naar wacht.

In een vroeger nummer drongen wij op bezuiniging aan, die ***zonder*** herziening kan geschieden. De heer ***Muller*** stelt hetzelfde: bijv. afschaffing van de kostbare buitenlandsche zendingen. — Ook hij acht het noodzakelijk dat ***bij*** de herziening bezuiningen mogelijk worden gemaakt.

Heeft het ministerie hetzelfde begrip van onzen toestand?

In geenen deele.

De inkomsten der Kroon blijven, volgens het voorstel, dezelfde.

Eene Eerste Kamer wil men met ²/₃ pensioeneren, en eene nieuwe oprigten van 34 man, die ieder reis- en verblijf-kosten zullen genieten! Dus in plaats van éène zal men twee Eerste Kamers tegelijk te onderhouden hebben! In plaats van vermindering van uitgaven te bewerken, zal de Grondwets-herziening ze vermeerderen!

Het boekje van den heer ***Muller*** geeft veel waars. Mogt het vele lezers, velen vinden die de daarin gegeven lessen behartigen.

De heer *van Lennep*, die tegenwoordig een sterke neiging schijnt gekregen te hebben om brieven aan zijne vrienden te doen ***drukken,*** heeft over het bovengenoemde boekje dien heer ***Muller*** een brief geschreven.

Wij stellen ons voor daarop terug te komen.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting van Donderdag, 13 *Julij.*

In die zitting zijn de beraadslagingen over het ontwerp tot het verstrekken van eene buitengewone bijdrage aan de maatschappij van weldadigheid, bepaald op Maandag, 17 dezer, ten 12 ure.

Aan de orde is de beraadslaging over de voordragt tot aanvulling van art. 32 der instructie van de Algemeene Rekenkamer.

De heer *de Monchy* acht deze voordragt onaannemelijk, omdat hij daarin eene afwijking ziet van het gewigtige voorschrift, dat geene uitgaven moeten verevend worden dan op een bepaalden post der begrootings- of daarmede gelijk staande wetten. Waren er moeijelijkheden daartegen, dan zou men die door een' tijdelijken maatregel kunnen uit den weg ruimen.

De heer *Storm van 's Gravesande* zal zich alleenlijk bepalen tot de met deze voordragt in verband staande punten, waaromtrent geschil is gerezen, namelijk den verkoop van geschut aan Frankrijk. Hij acht dit onvoorzigtig op een oogenblik, dat verscheiden onzer vestingen moesten voorzien worden. Ofschoon het kaliber nu niet doelmatig moge geweest zijn voor eigen gebruik, zoo meent hij dat het toch gemakkelijker ware geweest dit tot eigen gebruik in te rigten, dan, in geval van nood, vele kosten aan te wenden of gebrek te hebben.

De heer *de Kempenaer* neemt deze gelegenheid te baat, om de redenen te doen kennen, waarom hij de opdragt van het ministerie van binnenlandsche zaken heeft aangenomen. Hij herinnert hoe hij en anderen voor de herziening der Grondwet geijverd hebben, en na zijne herkiezing achtte hij zich te meer geregtigd op dien ingeslagen weg voort te gaan; hij herinnert voorts het gebeurde met het ministerie *Schimmelpenninck*, en de noodzakelijkheid die zich na deszelfs ontbinding deed gevoelen, om iemand in het bewind te doen treden, die de herziening op ruime schaal toegedaan was. 's Konings vereerende keuze viel op hem. Hij geloofde, in het belang der regering en in dat der natie, die opdragt te moeten aannemen.

Hij meende de betrekking van volksvertegenwoordiger niet te behoeven op te geven; want deze kamer en de regering staan niet tegen over elkander, het gemeen overleg is de grondslag van den constitutionelen arbeid, en kan dat overleg beter bevorderd worden, kan er beter bewijs van geleverd worden, dan wanneer, zoo als hier, de regering en de natie gelijkelijk denzelfden persoon tot hetzelfde einde oproepen. De Grondwet gedoogt, ja wettigt de vervulling van beide betrekkingen door denzelfden persoon. Spreker wil niet ontveinzen, dat daaruit somwijlen moeijelijkheden kunnen oprijzen; doch hij vraagt veilig, of in het tegenwoordig tijdperk de moeijelijkheden zoo overwegend zullen zijn. En dat hij althans die vervulling gemoedelijk opneemt, blijkt daaruit, dat hij bijv. heden zich niet vereenigen kan met de onderwerpelijke voordragt, die reeds in November is ingekomen, waartegen hij zich ook vroeger heeft verklaard, en waartegen hij nu nog bezwaren heeft. Hij acht haar onnoodig en schadelijk.

De heer *Smit* verklaart zich mede tegen de voordragt en is voor de regeling van het onderwerp bij eene speciale wet gezind.

De heer *Cost Jordens* heeft mede onderscheidene bezwaren, meest van denzelfden aard als de bereids voorgedragene, die hem tot afstemming zullen nopen.

De heer *van Beeck Vollenhoven* voegt bij de reeds ontwikkelde bedenkingen nog eenige nieuwe en verklaart zich insgelijks tegen de voordragt.

De heer *van Rosenthal* had aanvankelijk, uit hoofde van de noodzakelijkheid der regeling, voor de wet willen stemmen, maar nu hij ziet dat een der tijdelijke ministers mede tegen de voordragt bezwaren maakt, kan hij tot de aanneming niet besluiten. Hij zal thans niet gewagen over hetgeen door den spreker uit Gelderland gezegd is nopens de gelijktijdige vervulling der betrekkingen van minister en lid der Kamer. Zijns inziens kan dit niet zamengaan; het is waar, regering en vertegenwoordiging streven naar hetzelfde doel, maar elk slaat daartoe een anderen weg in. Spreker zou voor zich geen kracht hebben, om die verschillende wegen juist uit elkander te houden; en zoo het al in talrijke vergaderingen nuttig kan zijn, dat beide betrekkingen vereenigd worden, in kleine is dit zeer zeker het geval niet, ook omdat daar ligtelijk het geval kan bestaan, dat vele ministers uit leden der Kamer gekozen werden, die dan, in de Kamer zitting hebbende, ligtelijk groot overwigt zouden bekomen.

De heer *van Dam van Isselt* zegt zeer veel prijs te stellen op de rigtige controle der rekenkamer. Hij brengt gaarne hulde aan dat collegie over zijne naauwgezetheid, edoch eene al te groote bevoegdheid kan ook te ver gaan. Het is meer dan eenmaal gezegd, zelfs in deze Kamer, dat de rekenkamer als het ware meer magt heeft dan eenig ander collegie; meer dan het opperhoofd van den Staat; meer dan eenig departement van algemeen bestuur, en dat, wanneer de rekenkamer kwalijk gezind mogt zijn, zij in staat ware alle administratie te belemmeren. Ofschoon nu het departement van marine steeds in deze Kamer met voorliefde is behandeld, zoo is dit met Oorlog minder het geval geweest. Maar hoe dit zij, in een constitutionelen staat berust de loop van zaken op het vertrouwen aan de ministers te schenken en kunnen deze ter verantwoording worden geroepen.

De heer *Uijtwerf Sterling* bestrijdt den vorigen redenaar, dat de voordragt alleen de departementen van marine en oorlog op het oog heeft; neen, alle departementen zijn daarbij betrokken. — Hij deelt de gevoelens van den voorlaatsten redenaar nopens de onvereenigbaarheid der betrekkingen van minister en lid der Kamer.

De heer *Verweij Mejan* vindt in de voordragt geene genoegzame waarborgen, dat aan solvente personen zal worden geleverd, en dat daarvoor de ware prijzen zullen worden betaald. Hij denkt hier niet aan kwade trouw, maar aan onachtzaamheid en verzuim. Hij wil daarvoor waarborgen.

De heer *van Panhuijs* zegt, dat de moeijelijkheid, waarin het departement van oorlog, door eene verwerping der voordragt, zou verkeeren, slechts tijdelijk zou zijn. Men zou spoedig eene speciale wet kunnen aanbieden, waarbij alles zou geregeld worden.

De heeren *van Dam van Isselt*, *Uijtwerf Sterling* en *de Kempenaer* komen nog nader op hun gevoelen terug.

Z. Exc. de tijdelijke *Minister van Marine* heeft het ontwerp verdedigd, en de noodzakelijkheid en het raadzame der voordragt aangetoond. Zijn Exc. meende te moeten doen opmerken, dat het ontwerp in den laatsten tijd niet in den ministersraad was behandeld, omdat het als het ware alleen Oorlog en Marine betrof, en het reeds vroeger was aangeboden, zoodat men niet inzag, dat daarover nader behoefde te worden geraadpleegd. Hij had niet voorondersteld, dat de tegenwoordige voordragt van een' zijner ambgenooten een' zoo grooten tegenstand zou hebben ontmoet, doch dit belet hem niet, op de goedkeuring te blijven aandringen eener voordragt, van welker noodzakelijkheid hij is overtuigd, doch die hij als een transitoiren maatregel beschouwt. Er heerschte over alle gewigtige punten tusschen de leden van het ministerie eene te groote eenstemmigheid, dan dat het hem geen leed moest doen, dat over deze zaak schijnbaar een verschil was gerezen, dat alleen het gevolg is van de veranderingen, welke er in het ministerie waren ontstaan.

Z. Exc. de tijdelijke *Minister van Oorlog* heeft onderscheidene inlichtingen en ophelderingen gegeven en, onder anderen, verklaard, dat het geschut, dat aan Frankrijk en ook aan Duitschland is verkocht, was van oud-fransch kaliber en dat het ongeschikt was, om door de nederlandsche artillerie te worden gebezigd. Hij gaf echter de verzekering, dat het ministerie eerbiedigen zou de verbindtenissen, die gesloten waren, doch er geene verdere zou aangaan. Z. Exc. heeft, bij de verdediging van dit wets-ontwerp, te kennen gegeven, dat de koopprijs der in November ll. aan Frankrijk verkochte metalen kanonnen door het fransche bestuur onlangs was voldaan geworden.

Z. Exc. de tijdelijke *Minister van Justitie* heeft het woord gevoerd en inzonderheid doen uitkomen, dat er volstrekt geene scheuring heeft plaats gehad tusschen de leden van het ministerie; dat tusschen hen de grootste eenstemmigheid heerscht; dat men het omtrent het stelsel en de beginselen volkomen eens is; dat er geen ontwerp wordt aangeboden, 't welk niet eenstemmig door al de leden van het ministerie wordt goedgekeurd; en dat het alleen is toe te schrijven, dat deze voordragt afkomstig is van een vroeger ministerie en zij van minder belang beschouwd werd, dat het ontwerp niet op nieuw bij den ministersraad is aanhangig gemaakt, en dat in allen gevalle deze voordragt geene scheuring tusschen personen, die het omtrent de groote punten eens zijn, zou hebben kunnen te weeg brengen.

De heer *de Kempenaer* legt de plegtige en stellige verklaring af, dat er tusschen de leden van het tegenwoordige ministerie de grootst mogelijke eenstemmigheid heerscht, en het nu in beraadslaging zijnde voorstel als geheel vreemd aan het tegenwoordige ministerie moet worden beschouwd. Alle gevolgtrekkingen, welke men uit zijn negatief votum in dit opzigt kon maken, zijn van allen grond ontbloot.

In hoofdelijke omvraag gebragt zijnde, wordt het ontwerp *afgestemd* met 25 tegen 19 stemmen, zoodat Z. M. eerbiedig zal worden verzocht, dit voorstel in nadere overweging te nemen.

Voor het ontwerp hebben gestemd de heeren: Menso, Bijleveld, Telting, Corver Hooft, Wichers, de Jong van Beek en Donk, Hoffman, Hiddema Jongsma, Timmers Verhoeven, Scheers van Harencarspel, Corneli, van Heemstra, van Dam van Isselt, de Weichs de Wenne, Schooneveld, Hooft, Egter, Kien en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren: Romme, van Rijckevorsel, de Monchy, Cost Jordens, van Haersolte, Storm van 's Gravesande, Mutsaers, Opperdoes Alewijn, Smit, van Naamen, Anemaet, Duijmaer van Twist, Uijtwerf Sterling, van Panhuijs, van Leeuwen, Verweij Mejan, de Kempenaer, Faber van Riemsdijk, Nederburgh, Gevers van Endegeest, van Rosenthal, Mackaij, Borski, van Lycklama à Nyeholt en van Beeck Vollenhoven.

Vervolgens worden de afdeelingen over Julij en Augustus getrokken, waarna de leden zich in de afdeelingen verwijderen, om de voorzitters en tweede voorzitters te verkiezen. De uitslag daarvan is als volgt: 1ste afd., Faber van Riemsdyk en Hooft; 2de afd., Uytwerf Sterling en van Panhuys; 3de afd., Gevers en Scheers van Harencarspel; 4de afd., van Rosenthal en Verwey Mejan; 5de afd., van Dam van Isselt en Duymaer van Twist.

De heer *van Heemstra* verzoekt, ten gevolge der vereerende keuze des Konings, waarbij hij tot hoofd van een der departementen van algemeen bestuur benoemd is, ontslagen te worden als lid der commissie voor de verzoekschriften.

Dit wordt toegestaan, en de voorzitter benoemt in zijne plaats den heer *Mackay*. — Niets meer aan de orde van den dag zijnde, wordt de vergadering gescheiden.

Binnenlandsche berigten.

's Gravenhage, den 14 *Julij.*

Naar men verneemt zal H. M. de koningin dezen zomer eenige weken te Hummelo op het kasteel te Enghuizen, toebehoorende aan den H. W. H. baron *van Heeckeren van Enghuizen*, doorbrengen. Er worden aldaar reeds toebereidselen gemaakt, daar Hoogstd. komst op den 29 aanstaande bepaald zoude zijn.

— Graaf *van der Duyn van Maasdam* heeft de volgende dankbetuiging openbaar gemaakt: « Dankbaar gevoelig aan de meer dan gewone deelneming, mij van zoo vele zijden te beurt gevallen, bij gelegenheid van den zorgelijken toestand, waarin ik, door eene ernstige ongesteldheid, op mijne hooge jaren verkeerd heb, en uit welken ik mij, door Gods oneindige goedheid, begin te herstellen, is het eene behoefte voor mijn hart, voor deze ondervonden blijken van belangstelling, mijne opregte en hartelijke dankzegging, bij deze, aan mijne medeburgeren aan te bieden. »

— De afdeelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zijn heden vergaderd geweest over de ontwerpen van wet betrekkelijk de domeinen en den achterstand van 1840 en vroeger.

— Het rapport van de commissie van rapporteurs dier Kamer over de aangebodene wets-ontwerpen tot herziening der Grondwet, is in gereedheid. Het zal spoedig gedrukt en rondgedeeld worden. In afwachting van de antwoorden der Regering op de gemaakte bedenkingen tegen die gewigtige voorstellen, zijn onderscheidene leden voor een paar weken huiswaarts gekeerd. Intusschen worden de werkzaamheden der Kamer voortgezet.

— Het *Journal du Limbourg* meldt, dat een sinds eenige dagen te Maastricht aangekomen en gewoonlijk goed onderrigt persoon verzekert, dat de afgezant der fransche republiek bij het hof te 's Gravenhage verklaard heeft, dat Frankrijk er nimmer mede genoegen zal nemen, dat het hertogdom Limburg met Duitschland worde vereenigd, en dat daarentegen dat gewest zal moeten worden gehandhaafd op den staatkundigen voet, waarop het zich thans bevindt.

— Men verneemt dat de heer gouverneur van Noord-Braband, dezer dagen aan de vergadering der Provinciale Staten te kennen heeft gegeven, dat de regering binnen kort de noodige fondsen zal kunnen aanwijzen voor het lang gewenschte en zoo onmisbaar uitwaterings-kanaal, hetwelk tevens als inundatie-middel voor de verdediging zal dienen.

— In de zitting der Staten van Utrecht van 13 dezer, is een voorstel, om aan de Staten-Generaal te verzoeken de provincien onverdeelbaar te laten bij de nieuwe Grondwet, gedaan door Mr. *H. A. Laan* en *J. J. C. P. E. Menso*, *aangenomen* met 22 tegen 7 stemmen. De heer *Beeldsnijder van Voshol* verzocht aanteekening, dat hij zich met dit besluit niet heeft vereenigd.

— In den avond van den 11 dezer zijn te Utrecht, door een tot dusverre onbekend persoon, valsche tien gulden stukken uitge-

geven, vermoedelijk vervaardigd van zilveren halve gulden-stukken, waarvan de gekartelde rand is glad geslepen, en daarop het omschrift: *God zij met ons!* geplaatst, voornamelijk kenbaar aan de cijfers 10, alsmede aan de meerdere dikte dan de echte tiengulden-stukken.

— Uit Goes schrijft men, van den 5: «Met veel belangstelling is hier vernomen, dat de, sinds een' geruimen, aanhangige procedures tusschen de administratie van de particuliere domeinen des Konings en den Wilhelminapolder, waarover de Hooge Raad eerlang zou hebben uitspraak gedaan, door den afkoop van de tiendpligtigheid dier aanzienlijke bezitting, in der minne zijn beëindigd; en dit voorzeker moet eene groote zelfvoldoening zijn voor den geachten administrateur van den polder, den heer *I. G. J. van den Bosch*, die, een der eersten, krachtige vertoogen voor de tiendontheffing, onder behoorlijke schadeloosstelling, heeft doen hooren. Het schijnt overigens dat die afkoopen thans zeer aanmerkelijk toenemen, bijzonder in de provinciën Gelderland en Utrecht, gelijk men ook in deze provincie daarop begint bedacht te zijn.»

Buitenlandsche berigten.

Rusland. — Men verneemt, dat de kozakken, die op de russische grenzen waren zamengetrokken, meer achterwaarts kwartieren hebben bezet; de russische krijgsmagt is meer naar de zijde van Gallicië gerukt.

Het Noorden. — De jongste tijdingen uit Kopenhagen melden nog niets nopens den wapenstilstand. De koning van Zweden werd op het kasteel Frederiksborg verwacht. Men verzekert, dat de voorwaarden van den wapenstilstand te Berlijn zijn bekrachtigd en nu naar Denemarken zijn overgebragt; er zal wel eene week verloopen eer men deswege officieel berigt kan hebben.

Duitschland. — Den 11 namiddag werd de aartshertog-rijksbestuurder in Frankfort verwacht; eene zeer plegtige ontvangst verbeidde hem. In een schrijven aan de nationale vergadering zegt Z. Keiz. H. onder anderen: «Mogt het mij gelukken, gedurende den tijd mijner ambtsbekleeding, daartoe te kunnen bijdragen, dat de grond gelegd worde tot een inwendig eensgezind en naar buiten sterk Duitschland, en dat er zich slechts herinneringen aan de zedelijke en stoffelijke rust en schoone eendragt in alle oorden van ons dierbaar en groot gezamenlijk vaderland verbinden, dan zal ik den dag als den heerlijksten mijns levens beschouwen, waarop ik, niet zonder zwaren strijd, bij het berekenen van de mij ontbrekende krachten, besloten heb, deze hooge waardigheid aan te nemen.»

Oostenrijk. — Uit Weenen wordt van den 8 geschreven, dat het ministerie in massa afgetreden is. Baron *v. Doblhof* is door den aartshertog *Johann* belast, een nieuw ministerie te vormen. Dit is veroorzaakt doordien in het comité van veiligheid 155 stemmen tegen en 8 stemmen voor het verder bestaan van het ministerie *Pillersdorf* waren, ten gevolge waarvan eene deputatie naar den aartshertog *Johann* gezonden werd, ten einde hij het gevaar, dat door *Pillersdorf*'s aanblijven de stad bedreigde, zou afwenden.

De aartshertog *Johann*, door Z. M. den keizer benoemd tot scheidsman tusschen Hongarije en de daartoe behoorende Croatisch-Sclavonische landen, heeft den banus *Jellachich* uitgenoodigd, naar Weenen te komen. Even zoo is het hongaarsche ministerie uitgenoodigd, eene deputatie naar Weenen te zenden. Z. Keiz. H. achtte zulks het beste middel, om de verschillende wenschen van partijen te vernemen en eene spoedige schikking tot stand te brengen.

De oostenrijksche ministerraad heeft besloten, het leger in Italië zoo spoedig mogelijk met 60,000 man te versterken. — Het berigt van de capitulatie van Venetië bevestigt zich niet. De Oostenrijkers maken echter thans vlotten gereed, om die stad ook te water aan te tasten.

Italie. — De pauselijke nuntius monsignor *Morichini*, heeft den 6 dezer van het ministerie van buitenlandsche zaken te Weenen, zijne passen gekregen.

Frankrijk. — Gisteren zijn aan de vergadering twee belangrijke ontwerpen aangeboden, het eene nopens den borgtogt der dagbladen, het andere nopens de clubs. Het eerste bepaalt de hoegrootheid der borgtogten in de verschillende steden der republiek. — Het ontwerp nopens de clubs kent aan de burgers het regt toe, zich te vereenigen, ten einde zich met openbare aangelegenheden bezig te houden, doch het zegt, dat dit beginsel niet onbeperkt moet worden toegepast. De clubs zouden, wanneer daarover geen waakzaam oog wierd gehouden, het land wezenlijk tot den afgrond voeren. De gewapende clubs leveren een gevaar op, dat door strenge straffen dient afgewend te worden. Van de opening van elke club moet, minstens tweemaal 24 uren te voren, aan den prefect van politie kennis gegeven worden. De clubs zullen openbaar zijn. Een vierde der plaatsen moet beschikbaar blijven voor vreemdelingen, en eene plaats voor den magistraat, van zijne sjerp voorzien. Kreten en bedreigingen, in eene club uitgesproken, zullen op gelijke wijs als die op eene openbare plaats gestraft worden. De commissien van de eene club naar de andere zijn verboden. Elk persoon, die gewapend in eene club komt, zal met gevangenis van 1 tot 6 maanden gestraft worden. De regtbank kan het sluiten eener club bevelen.

De aanbieding van het ontwerp, nopens den borgtogt der dagbladen, heeft den heer *Flocon* aanleiding gegeven tot het doen eener interpellatie. Hij vroeg namelijk, waarom men zoodanige wet noodig had, naardien, door den staat van beleg, het bewind toch het hoogste gezag, boven alle wetten verheven, in handen had. Alle aanval was dus onmogelijk.

De heer *Sénard* heeft daarop geantwoord. Hij zeide, dat het bewind voorzeker in de hoofdstad voor de verdediging der maatschappij gewapend is, doch dat dit niet evenzeer het geval in de departementen was. De berigten, van daar bij het bewind ontvangen, waren treurig. Er kwamen stukken in, welke allerhevigste aanvallen bevatteden tegen de maatschappelijke orde, allerbeleedigendst en schandelijk voor de nationale vergadering. Zulke aanslagen mogten niet straffeloos gepleegd worden. Juist om de maatschappij niet te laten ontwapenen, om de herhaling van rampzalige tooneelen te verhoeden of die spoedig te bedwingen, werden er maatregelen voorgeslagen. «Denkt er wel aan, mijne heeren (aldus eindigde de heer *Sénard*), de maatschappij, in hare grondvesten bedreigd, moet nergens zwak en onmagtig gelaten worden. De kracht der verdediging moet gelijken tred houden met het geweld van den aanval.» Deze gezegden werden algemeen toegejuicht.

Het is thans zeker, dat de meerderheid der bureaux zich voor eene enkele kamer verklaard heeft.

— Men zegt, dat, ten einde de benoeming van zekere pretendenten als president der republiek voor te komen, er sprake zou zijn, in de constitutie een artikel in te lasschen, van gelijken inhoud, als dat bij de constitutie van het IIIde jaar der vorige republiek aan de leden van den raad der vijfhonderden en den raad der ouden. Er zou namelijk niemand gekozen kunnen worden, die niet minstens tien jaren vóór de verkiezing op Fransch grondgebied gewoond heeft.

— Bij besluit van het bestuur, zijn de verschillende schouwburgen in de hoofdstad weder geopend geworden.

— Men heeft thans gisteren belangrijke berigten uit Algiers ontvangen. Bij het vertrek der pakketboot, die ze heeft overgebragt, waren verscheidene bataljons ijlings op Bougie gerigt, hetwelk door de Kabylen, in vollen opstand, bedreigd werd. Men zeide, dat een aanzienlijk getal Europeanen, op het onverhoedst overvallen, in de nabijheid dier stad vermoord was; dat de Kabylen op het punt stonden de stad aan te vallen, en dat het garnizoen niet bij magte was, de inlandsche bevolking te bedwingen. Men hoopte evenwel te Algiers, dat de afgezonden hulptroepen nog tijdig genoeg zouden aankomen, en dat deze berigten welligt overdreven mogten zijn.

— De berigten uit Parijs van den 12 zijn zeer uiteenloopend over den uitslag der instructie betrekkelijk de gebeurtenissen van Junij, in verband met de zamenspanning van 15 Mei. De moeijelijkheden waarin het uitvoerend bewind gewikkeld wordt, ten einde de oproerlingen te treffen en de ware groote raddraaijers te bereiken, dragen niet weinig bij, om de gemoederen steeds met bekommering te vervullen en werkelijk gevaar te doen ontstaan. De woelziekeren beginnen, zoo als wel te verwachten was, het hoofd weder eenigzins op te steken, en er ligt veel waars in het gezegde, dat de eene helft van Parijs met de daad de andere helft moet bewaken of gevangen nemen.

Het ontzettend groot aantal gevangenen, dat nog steeds aangroeit, is eene eerste zwarigheid; de invloed en hooge stelling van eenigen hunner, is misschien eene nog grootere zwarigheid. Dit verklaart reeds de doffe geruchten, die gedurig in Parijs in omloop zijn en de weifelingen, die men reeds bij het uitvoerend bewind opmerkt. Men sprak den 12 van eene nieuwe zamenspanning die ontdekt was.

De zitting van den 13 is voornamelijk gewijd geweest aan het behandelen van verzoekschriften; zekere *Eugène Chatard*, een fransch schrijver, heeft de vereeniging van Belgie met Frankrijk gevraagd, niet door geweld van wapenen, maar door de kracht der omstandigheden.

Op voorstel van de commissie voor buitenlandsche zaken ging de vergadering, lagchende, tot de orde van den dag over.

De heer *de Lamartine* is weder in de vergadering verschenen. De heer *Béranger* zal, in plaats van den heer *de Chateaubriand*, als lid der academie worden gekozen.

Gelukkig in den tegenwoordigen tijd is de staat van den oogst allergunstigst.

Groot-Britannie. — Het bewind in Ierland gaat krachtig voort met het beteugelen van de oproerige pers, en, ondanks eene bijeenscholing te Dublin, zijn aldaar op nieuw twee personen van het blad *Felon* in hechtenis genomen.

H. M. zal stellig dit jaar Ierland niet bezoeken.

Mengelwerk.

DE CHATEAUBRIAND.

(*Ingezonden.*)

(VERVOLG. Zie no. 52).

Op naauwelijks 15jarigen leeftijd, knielde hij op zekeren dag voor het bed zijner zieke moeder neder en vroeg om haren zegen: want, voegde hij er bij, hij had besloten zijn fortuin te zoeken. De moeder gaf haren zegen. Hij scheepte zich te St. Malo in; tweemaal werd hij krijgsgevangen gemaakt en tweemaal ontsnapte hij. Voor de laatste maal te St. Malo teruggekeerd, huwde hij eene jeugdige adelijke juffer, bij wie hij verschillende kinderen kreeg; de heer *de Chateaubriand* en zijne zuster *Lucile* waren de jongsten, ze werden op het kasteel van Comburg, een oud goed der familie *de Chateaubriand*, dat zijn vader had teruggekocht, opgevoed.

Gij kent het kasteel van Comburg; gij hebt het treurig en reeds voor altijd verlaten gezien in *René*: «Ik kwam door de groote pijnboomlaan in 't kasteel; ik ging te voet het verlatene voorplein op; ik stond even stil om te staren op die half geslotene of half verwoeste vensters, op de distelen die beneden aan den muur groeiden, op de bladeren die voor de drempels lagen opgehoopt en op de eenzame stoep, waar ik zoo dikwijls mijn vader en zijne getrouwe bedienden gezien had. Het marmer was alreeds met mos begroeid; gele bloempjes kwamen op tusschen de reten van de losgeraakte steenen; een mij onbekende bewaarder ontsloot barsch voor mij de deuren .....

«Een oogenblik dekte ik mij de oogen en trad onder het dak mijner voorvaderen; ik doorliep de holle vertrekken, waar men slechts den weêrgalm van mijne voetstappen hoorde. De kamers werden ter naauwernood verlicht door een zwakke lichtstraal die door de gesloten blinden heendrong. Ik bezocht het vertrek waar mijne moeder den laatsten adem had uitgeblazen, dat mijns vaders, dat waar eens mijne wieg had gestaan en eindelijk dat, waar de vriendschap mijne eerste geloften ontving in den boezem eener zuster. Overal waren de zalen van sieraden en meubelen ontbloot, en de spinnekop weefde haar net in de vergeten kornissen. Ik verwijderde mij met overijling van deze plaatsen, ik verliet ze zoo spoedig mogelijk, zonder dat ik het hoofd durfde omwenden. Hoe zoet, hoe vlugtig zijn de oogenblikken die broeders en zusters in het gezelschap van hunne bejaarde ouders doorbrengen.»

Indien de heer *de Chateaubriand* de Gedenkschriften zijner jeugd niet opgeteekend had, zou men die in *René* aantreffen. «Mijne inborst was driftig, mijn aard onstandvastig; nu eens levendig en vrolijk, dan weder stil en treurig, verzamelde ik mijne jonge makkers om mij heen, en verliet ze dan weder om eene voorbijtrekkende wolk te zien of de regen op het gebladerte te hooren nederkletteren.»

Waar de schrijver ter naauwernood in *René*, maar waarvan hij zeer duidelijk in zijne Gedenkschriften spreekt, het is van den eerbied, zoo geen vrees, die zijn vader hem inboezemde. Deze was buitengewoon groot van ligchaamsgestalte, somber en gestreng was zijn gelaat, dat in allen opregte eerbied afdwong; zijn stap daverde, in zijn stem lag iets plegtigs, zijn blik vonkelde. Op den dag, maakte de jonge *Frans de Chateaubriand* liever een omweg dan dat hij zijn vader moest voorbijgaan, en des avonds vereenigde zich deze familie in eene groote zaal, in dat uitgestrekt kasteel, dat zich in een afgelegen oord te midden van bosschen verhief; de moeder en de beide jonge kinderen waren dan onder den ontzagchelijk grooten schoorsteen verborgen, en de vader, in zijn mantel gewikkeld, liep op en neer zonder een woord te spreken. Naarmate hun heer en meester zich, van den hoek waar zij zich verscholen hadden, verwijderde, werd het gesprek tusschen de moeder en de kinderen drukker; naarmate de graaf wat verder uit dien hoek trad, kon men de stemmen der kinderen duidelijker hooren; maar plotseling keert de oude graaf zich om, hij komt van de deur naar den schoorsteen toe; en nu wordt ook het gesprek eensklaps bedaarder; en hoe meer hij nadert, des te zachter wordt het geluid. Somtijds bleef hij voor den schoorsteen stil staan; men vernam ook nu en dan een zucht; en dan vroeg hij met zijne barsche stem: «Wat zegt gij?» Men zweeg. De graaf zette zijne wandeling voort, en de avond vlood onder afwisselend gesprek en zwijgen.

Ten elf ure, begaf de oude heer zich naar zijne kamer, men luisterde even en hoorde daar boven loopen, zijne voetstappen deden de oude balken kraken; eindelijk was alles stil, en dan slaakten de moeder, de zoon en de zuster een kreet van vreugde; de beide kinderen gaven zich aan duizenderlei vrolijke spelen over; of, hetgeen nog veel aangenamer was, zij verhaalden elkander spookgeschiedenissen. Onder dezen bevindt er zich eene, die de heer *de Chateaubriand* in zijne Gedenkschriften verhaalt, en die eenmaal als een voorbeeld van verhalenden schrijftrant zal geroemd worden.

Ik laat hier eenige brokstukken van deze geschiedenis volgen, zie hier de flaauwe schaduw van het spook van den heer *de Chateaubriand.*

«Des nachts, des middernachts hoort een oude monnik aan zijne cel kloppen. Eene klaagstem roept den monnik, hij aarzelt te openen. Eindelijk staat hij op en opent de deur: daar staat een pelgrim, die hem om herberging vraagt. De monnik wijst den pelgrim een bed aan en begeeft zich weder ter ruste; maar naauwelijks is hij ingeslapen of eensklaps ziet hij den pelgrim naast zijn bed staan: hij geeft den monnik een teeken om hem te volgen. Zij gaan te zamen uit. De kerkdeur opent zich voor hen en gaat daarna weêr achter hen digt. De priester droeg aan het altaar het heilig misoffer op. Toen de pelgrim aan den voet des altaars gekomen was, nam hij zijn kap af, en vertoont den monnik een doodshoofd. Gij hebt mij eene plaats aan uwe zijde ingeruimd, zegt de pelgrim; ik geef u, op mijne beurt, eene plaats op mijn bed van assche!»

Gij gevoelt wel welk eene streelende huivering dergelijke verhalen te weeg bragten, en hoe de zuster dan digt naast den broeder en de broeder digt naast de zuster schoof! Niets treffender dan die bladzijden van den heer *de Chateaubriand* over die schoone, geestige en jeugdige *Lucile!* Hij heeft zijne geheele kindschheid aan de zijde dier zuster doorgebragt; zij hebben beide hetzelfde verdriet, dezelfde genoegens, dezelfde angsten gehad.

«In tegenwoordigheid mijns vaders schroomvallig en ingetogen, was ik slechts regt op mijn gemak en naar genoegen in het bijzijn mijner zuster. Eene tedere zamenstemming van zeden en neiging verbond mij op het naauwst aan die zuster; ze was iets ouder dan ik. Wij stelden er ons vermaak in te zamen de heuvels te beklimmen en de bosschen door te wandelen, in het jaargetijde, wanneer de gele bladeren op het aardrijk vallen; de herinneringen aan deze wandelingen vervullen mijne ziel nu nog met een onuitspreekbaar genoegen. O droombeelden der kindschheid, ô beelden die de geboorteplaats omzweven, moogt gij nimmer uw genot voor mij verliezen!

«Nu eens wandelden wij in stilte en leenden het oor aan de loeijende najaarswinden of aan 't geschuifel der dorre bladeren, die wij treuriglijk, al voorttredende, meê sleepten; dan weder vervolgden wij, in onze onschuldige spelen, de zwaluw in de velden; staarden wij, te midden van de regenbuijen, van de heuvelen naar den regenboog; soms bragt het natuurschoon ons in de dichterlijkste stemming, door geen woord te uiten.

«Wij waren beide wat droefgeestig: dien aard schonk ons God of onze moeder!»

Gij ziet reeds wat het kind was; naar het kind kunt gij den schoolknaap beoordeelen. Hij hield van mijmeren, hij was dichter; met studeren ging het onachtzaam toe, hij gaf zich aan de oefening over, als 't hem in 't hoofd kwam. De school verveelde hem, en daar, even als in het ouderlijk huis, nam hij zijne toevlugt tot de vriendschap die hem de uren kortte. De jonge *François de Chateaubriand* bezocht het *college* te Rennes; daar leerde hij, voor zoo veel hij leeren kon, de cijferkunst van *Bezout* en, als tegenwigt tegen het rekenboek, sloeg hij *Horatius*, den *gezuiverden Horatius* en de belijdenissen van den heiligen *Augustinus*, twee nieuwe schoolvrienden, open. Deze herinneringen aan de leerjaren zijn, zoo als de heer *de Chateaubriand* die verhaalt, zeer bekoorlijk; men vindt er de frischheid, de kinderlijke bevalligheid en de zucht voor het landleven van de eerste boeken der *Confessions* van *J. J. Rousseau* in terug. De geringste voorvallen uit den eersten leeftijd staan hem voor den geest. De gedachtenis aan den dood van zijne vrienden, onder anderen van zijn vriend *Régille*, den Vendeër, die te Quiberon het leven verloor, vervult hem met droefheid. De dappere *Régille* was bij de oproerlingen gevangen en had er zijn eerewoord verpand; des nachts zwom hij naar een Engelschen kruiser, om dien te waarschuwen van niet te naderen. De hierdoor onderrigte Engelschman wil *Regille* medevoeren, maar hij, getrouw aan zijn woord, werpt zich in zee en keert naar het noodlottige Quiberon terug, waar hij den volgenden dag onder het uiten van den kreet: *Leve de Koning!* wordt gefusilleerd. Arme *Régille*, hij had zijn woord wel mogen breken; wat was den oproerlingen aan een lijk meer of minder gelegen?

(*Vervolg hierna.*)

LAATSTE BERIGTEN.

Duitschland. — De rijksbestuurder, aartshertog *Johann* is den 12 plegtig te Frankfort binnen getogen. De heer *von Gagern* heeft, bij die gelegenheid, Z. K. H. op eene gepaste wijze begroet, waarop de rijksbestuurder heeft geantwoord:

«Heb dank, mijne heeren, voor de goede ontvangst. Toen de keuze van het duitsche volk mij werd bekend gemaakt, stond ik verbaasd dat mijn groot Vaderland, het groote Duitschland, aan mij, eenvoudigen en reeds bejaarden man, gedacht had. De mensch heeft verpligtingen waaraan hij, in welke omstandigheden of betrekkingen hij zich ook moge bevinden, niet te kort mag doen. Wanneer het vaderland roept, is het pligt dat men het al zijne krachten en zijne laatste jaren toewijde. Dit heeft mij bewogen, aan uwe roepstem gehoor te geven en met u, als broeders, het groote werk te voltooijen. Neem mij aan; ik behoor u toe.»

Den 12 is de Rijksbestuurder in de nationale vergadering verschenen, mede begroet, en heeft daar het volgende gezegd: «Mijne heeren! De spoed, waarmede ik mij herwaarts begeven heb, om in uw midden te verschijnen, moet u een klaar bewijs geven van de hooge waarde, die ik stel in de mij opgedragene waardigheid van Rijksbestuurder en in het bij deze gelegenheid door de vertegenwoordigers der duitsche natie ten mijnen opzigte aan den dag gelegde vertrouwen. Terwijl ik onder deze omstandigheden de betrekking van rijksbestuurder aanvaard, herhaal ik de verklaring dat ik de wet over de vestiging van het provisioneel algemeen Bewind, die mij zoo even voorgelezen werd, zal eerbiedigen en laten eerbiedigen tot roem en welvaart van het duitsche vaderland. Ik verklaar tevens dat ik mij met al mijn vermogen *aan deze betrekking* toewijden en Z. M. den keizer verzoeken zal, mij, na de opening van den Rijksdag, die ik reeds heb toegezegd en verzekerd, van *andere ambtsbetrekkingen in Weenen te ontslaan.*»

(Men verneemt dat de Nationale Pruissische Vergadering met eene groote meerderheid de besluiten in Frankfort omtrent den Rijksbestuurder bekrachtigen zal.)

Te 's Gravenhage, bij GEBROEDERS BELINFANTE.

A°. 1848. ZATURDAG, 15 JULIJ. N°. 54.

HAAGSCHE BERIGTEN.

BIJBLAD TOT DE ARNHEMSCHE COURANT.

's Gravenhage, den 15 Julij.

Heden is bekend geworden het voorloopig verslag van de Commissie van Rapporteurs van de Tweede Kamer der Staten-Generaal betrekkelijk de twaalf ontwerpen van wet tot herziening der Grondwet; waarvan wij den hoofdzakelijken inhoud hier laten volgen:

Nadat bij eene Koninklijke boodschap van den 8sten Maart dezes jaars zeven en twintig ontwerpen van wet, tot verduidelijking en wijziging van sommige bepalingen der Grondwet strekkende, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal waren aangeboden, ontving zij, weinige dagen later, eene mededeeling, die door al hare leden als van hoog gewigt voor het toekomstig lot des vaderlands werd beschouwd. Door die mededeeling werd namelijk het uitzigt geopend op eene ruime herziening der Grondwet, waartoe het voorstel van den Koning zou uitgaan, nadat het geëerbiedigd Hoofd van den Staat nader met de denkwijze van de leden der Kamer omtrent de strekking van zoodanige herziening bekend zou zijn geworden. De Kamer beijverde zich, om zonder de minste vertraging te voldoen aan een verlangen des Konings, dat zoozeer met hare eigene, bij meer dan ééne vroegere gelegenheid geuite, wenschen strookte. — Reeds onder dagteekening van den 16den Maart jl. werd, in den vorm van een verslag der commissie van rapporteurs voor de straks vermelde, toen nog aanhangige, wets-ontwerpen betrekkelijk de wijziging der Grondwet, een staatsstuk vastgesteld, hetwelk in groote trekken aanwees, welke verbeteringen in onze grondwettige instellingen, bij eene opzettelijk deswege gehoudene overweging in de afdeelingen der Kamer, òf door alle, òf door zeer vele harer leden, wenschelijk en noodzakelijk waren gekeurd; wordende daarbij tevens in het welbegrepen belang des vaderlands aangedrongen op eene zoo spoedig mogelijke inzending der nieuwe voorstellen tot Grondwets-herziening, die men na het voorgevallene billijkerwijze verwachten mogt.

Den 18den Maart werd een besluit des Konings van den vorigen dag ter kennis der Kamer gebragt, in hetwelk Zijner Majesteits begeerte werd uitgedrukt, dat, met het oog op de kort te voren ontvangene mededeeling van dezen tak der wetgevende magt betrekkelijk door haar gekoesterde wenschen ter uitbreiding van grondwets-herziening, eene gewijzigde Grondwet wierd ontworpen en voorgedragen, en waarbij te gelijker tijd eene commissie werd ingesteld, om, met overweging van de wenschen der Tweede Kamer, een volledig ontwerp van grondwets-herziening bij Zijne Majesteit in te dienen. Het is algemeen bekend, dat de op die wijze ingestelde Staats-commissie zich van de haar opgelegde taak heeft gekweten, door, onder dagteekening van den 11den April jl., een door haar opgesteld ontwerp van gewijzigde Grondwet, met een daarbij behoorend toelichtend verslag, den Koning aan te bieden; welke beide stukken terstond daarna wereldkundig zijn geworden.

Sedert werd door de leden der Kamer met klimmende belangstelling het oogenblik verbeid, dat aan 's Konings verlangen betrekkelijk dit aangelegen onderwerp ook van de zijde der Regering gevolg zou kunnen worden gegeven, en het strekte der Vergadering dus tot wezenlijke voldoening, de Koninklijke boodschap van den 19den Junij jl. te ontvangen, waarbij haar twaalf wets-ontwerpen werden aangeboden, die, zoo als zulks daarin werd uitgedrukt, een volledig ontwerp van Grondwets-herziening bevatten en tevens ter vervanging strekken van de zeven en twintig ontwerpen, welke bij boodschap van den 8sten Maart dezes jaars der Kamer werden aangeboden.

In diezelfde Koninklijke boodschap werd der Kamer onder anderen te kennen gegeven, dat deze voorstellen aan hare overweging werden onderworpen met het oog, niet slechts op onzen binnenlandschen toestand, maar ook op de gebeurtenissen, welke in de meeste overige Staten van Europa tot hervormingen in den maatschappelijken toestand hebben geleid, en dat de voorzigtigheid gebood, niet uit het oog te verliezen, wat eene algemeene behoefte voor de volken schijnt geworden te zijn. Dat staatsstuk eindigde met eene aanbeveling, om, bij het verschil van gevoelen, dat over onderscheidene, tot de herziening der Grondwet betrekkelijke punten van meer of minder gewigt kon bestaan en werkelijk aanwezig is, niet uit het oog te verliezen, dat, in oogenblikken als het tegenwoordige vooral, op een ieder de pligt rust, om, ter bevordering van eendragt en tot waarachtig heil des vaderlands, wederkeerig inschikkelijk te zijn en van eigene denkwijze iets ten offer te brengen; een pligt, aan welke beoefening de Koning zelf, bij de beoordeeling der nu voorgestelde wijzigingen in de Grondwet, zich niet had onttrokken.

Zoodra men zich daartoe genoegzaam had voorbereid, hebben de boven omschreven twaalf wets-ontwerpen in de afdeelingen der Kamer het onderwerp der meest ernstige en naauwgezette overweging uitgemaakt; en de commissie van rapporteurs vervult dien ten gevolge thans den pligt, om den uitslag van dit onderzoek, waaraan doorgaans door 54 leden is deel genomen, beknoptelijk te ontvouwen.

Bij den aanvang dier overwegingen is, naar aanleiding van eene door een lid in eene der afdeelingen ingebragte nota, in al die afdeelingen het in dat stuk vervatte hoofddenkbeeld ter sprake gebragt, hetwelk den geheelen aan de Grondwets-herziening te geven loop betrof. Dit denkbeeld is slechts door zeer enkele leden der Kamer gedeeld. Desniettemin heeft de commissie gemeend, de bedoelde nota bij dit verslag te moeten voegen, aan hetwelk zij onder litt. A is gehecht.

Menigvuldig zijn de bedenkingen en aanmerkingen geweest, die tegen hoofd- of ondergeschikte bepalingen der voorgedragene wets-ontwerpen in het midden zijn gebragt. Bij den veel-omvattenden aard der daarin behandelde, gewigtige onderwerpen; de veelzijdige beschouwingen, waarvoor deze vatbaar zijn, en de herinnering van den blijvenden invloed, dien ook de schijnbaar minst belangrijke grondwettige bepaling voor geheel de toekomst van Nederland kan en moet uitoefenen, liet zich zulk een uitslag tot zekere hoogte verwachten. Geheel de overweging der afdeelingen werd intusschen als beheerscht door een vijftal hoofdpunten, welker regeling, zoodanig als zij thans door de Regering wordt voorgesteld, niet met de denkwijze van de meerderheid der Kamer strookt; terwijl echter de aandacht op die punten zeer bijzonder moest gevestigd zijn, als geldende het hier zoodanige grondwettige bepalingen en voorschriften, die òf de grondslagen zelve van het staatsgebouw betreffen, òf met een bij den tegenwoordigen toestand des lands minder dan ooit uit het oog te verliezen beginsel in naauw verband staan, òf diep in de teederste belangen van den staatsburger en in geheel het volksleven ingrijpen. De leden, die zich omtrent deze hoofdpunten hebben verklaard, hebben bij het uitbrengen van hun gevoelen de verpligting, waarvan in de zoo even vermelde Koninklijke boodschap van den 19den Julij jl wordt gewag gemaakt, om vooral in het tegenwoordig tijdsgewricht iets van eigene denkwijze ten offer te brengen, geenszins uit het oog verloren; maar zij meenden toch ook, dat deze inschikkelijkheid hare grenzen moet hebben, en dat waar over levensvragen voor het vaderland te beslissen valt, de tot nu toe gekoesterde overtuiging alleen voor redelijke gronden behoort te wijken. Uit dit laatste oogpunt heeft het den leden der Kamer leed gedaan, dat de Regering, na eenmaal, op het voorbeeld der Staats-commissie, tot het besluit te zijn gekomen, om aan hare voorstellen betrekkelijk de Grondwets-herziening, met opzigt tot gewigtige vraagstukken, de verklaring der Kamer van den 16 Maart jl., in haren geest en strekking, niet tot grondslag te leggen, de gelegenheid, die zich bij het opstellen der thans ingediende memoriën van toelichting aanbood, niet te baat heeft genomen, om de beweegredenen tot die afwijking opzettelijk te ontwikkelen. Aan den anderen kant hebben de leden, gedurende de overweging der thans ingediende wets-ontwerpen, bij de behandeling van eenige afzonderlijke artikelen, met genoegen opgemerkt, dat in deze artikelen, vergeleken met de daaraan beantwoordende van het ontwerp der Staats-commissie, zoowel wat vorm als inhoud betreft, wezenlijke verbeteringen waren aangebragt.

Naar aanleiding van den loop, dien het tegenwoordig onderzoek in de afdeelingen genomen heeft, meent de commissie haar verslag te moeten aanvangen met eene beknopte omschrijving van de denkwijze der leden omtrent de vijf hoofdpunten, waarvan zoo even gewag werd gemaakt; behoudende zij zich voor, om, bij de behandeling der ontwerpen van wet zelve, de beschouwingen omtrent de daartoe betrekkelijke bijzonderheden mede te deelen.

I. *Het stelsel van vertegenwoordiging.* Nagenoeg algemeen heeft men zich in de afdeelingen verklaard tegen de bij het IIIde der aanhangige wets-ontwerpen voorgedragene wijze van zamenstelling en inrigting der beide Kamers van de Staten-Generaal, vooral ook in haar onderling verband en den zamenhang met het geheele stelsel beschouwd. Bij het ontwikkelen van dit gevoelen bewoog men zich aanvankelijk in onderscheidene rigtingen, om elkander later weder in hetzelfde punt te ontmoeten. Er waren namelijk vele leden, die in het reeds eenmaal geuit denkbeeld bleven volharden, dat de verkiezingen voor de Tweede Kamer niet regtstreeks, maar door kies-collegiën, onmiddellijk door de stemgeregtigden te benoemen, behooren plaats te hebben. Deze verlangden, met andere woorden, verkiezingen met éénen trap, overtuigd, dat langs dien weg alleen datgene kan worden verkregen, naar hetwelk bovenal moet worden gestreefd, te weten: goede keuzen; waardoor men verstaat de verkiezing van mannen, wier zelfstandigheid en kundigheden tot waarborg strekken, dat zij de wezenlijke belangen des lands steeds zullen behartigen, en die tevens op zoodanig maatschappelijk standpunt zijn geplaatst, dat zij in den waren zin des woords de kern der natie vertegenwoordigen.

Tegenover deze meening stond die van verscheidene andere leden, welke met de Regering het stelsel der regtstreeksche verkiezingen, voor zooveel de Tweede Kamer betreft, omhelsden. Volgens hen was de aanneming van dat stelsel bij de tegenwoordige gesteldheid der maatschappij eene wezenlijke behoefte geworden, en waren toch ook werkelijk regtstreeksche verkiezingen het meest gepaste en eigenaardigste middel, om het volk te doen vertegenwoordigen, en door de vertegenwoordiging de denkwijze der natie behoorlijk uit te drukken. De meerderheid intusschen kon aan deze leden niet toestemmen, dat onmiddellijke keuze in den aard van elke vertegenwoordiging zou liggen, daar er zelfs voorbeelden uit het burgerlijk leven of bepalingen der burgerlijke wet konden worden aangevoerd, die zoo iets wederspraken; terwijl nog daarenboven zulk eene stelling, streng doorgevoerd, tot gevolgtrekkingen kon leiden, waaraan niemand zijn zegel zou hechten. Te gelijk echter toonde diezelfde meerderheid, ofschoon zij in het afgetrokkene aan verkiezingen met éénen trap de voorkeur bleef geven, insgelijks met het oog op de tegenwoordige gesteldheid der maatschappij en de bij velen onder de natie opgewekte, hooggestemde, verwachtingen, zich geneigd, om, voor zooveel de Tweede Kamer aangaat, tot het stelsel van regtstreeksche verkiezingen toe te treden. Maar die toetreding was voor deze leden aan eene onvermijdelijke voorwaarde verbonden, zonder welker vervulling zij aan het invoeren dier regtstreeksche verkiezingen hunne stem niet konden geven. Nu langs dien weg de regten des volks zouden worden uitgebreid en voor het democratisch beginsel eene krachtiger werking zou worden geopend, dan daaraan tot nu toe hier te lande was toegekend, behoorde te gelijker tijd — en hier werd de meerderheid ook door zoodanige leden versterkt, die minder voorwaardelijk de regtstreeksche verkiezingen voorstonden — voor een tegenwigt zorg te worden gedragen, geschikt om gevaren af te wenden, die anders, ten gevolge van deze gewigtige verandering in onze staatsinstellingen, te eeniger tijd de grondzuilen van den Staat, ja den troon zelven zouden kunnen bedreigen. Dat tegenwigt was vooral te vinden in eene goed zamengestelde, krachtige Eerste Kamer, gestemd en bij magte, om, gelijk de stellers der Grondwet van 1815 het uitdrukten, alle overijling in de raadplegingen te voorkomen, in moeijelijke tijden aan de driften heilzame palen te stellen, den troon te omringen door een bolwerk, waartegen alle partijen afstuiten, en aan de natie eene volkomene zekerheid te waarborgen tegen alle willekeurige uitbreiding van gezag. Maar vermits nu bijna al de leden, die aan het onderzoek deel namen, ten volle overtuigd waren, dat de Eerste Kamer, zoo als deze volgens het regeringsvoorstel zou worden verkozen en ingerigt, niet die kracht en dien zedelijken invloed, noch dat karakter van vastheid en duurzaamheid zou bezitten, als voor dezen tak der wetgevende magt thans meer dan ooit zou worden gevorderd, moest de overgroote meerderheid zich ten slotte wel vereenigen in de afkeuring van het voorgedragen stelsel van vertegenwoordiging, in zijn verband en zijnen zamenhang beschouwd. Men ontkende daarbij de eigenaardige moeijelijkheden niet, aan het ontwerpen van zoodanige grondwettige bepalingen verbonden, krachtens welke er voldoende zekerheid zou bestaan, dat de Eerste Kamer onder het nieuwe stelsel steeds aan hare bestemming zou beantwoorden. Maar bij het groot gewigt der zaak mogt de Regering zich door die moeijelijkheden niet laten afschrikken. In allen gevalle kon men de overtuigende kracht der voorbeelden, waardoor zij zich, blijkens eene der memoriën van toelichting, bij de keuze van haar stelsel op dit punt heeft laten leiden, niet toestemmen. Die Senaat, waarop zij wees, is nog wel niet zoodanig op de proef gesteld, als voor de beoordeeling van hetgeen hij in hagchelijke oogenblikken zou vermogen, noodzakelijk zou zijn. En indien elders eene kamer der Pairs op den duur niet tot schild tegen omwentelingen heeft gestrekt, mag men niet vergeten, dat ook de daarnevens staande kamer der Afgevaardigden, ofschoon regtstreeks en naar soortgelijke beginselen, als thans hier te lande zouden worden ingevoerd, verkozen, na meer dan eenige andere vergadering van gelijken aard aan het verwijt te zijn blootgesteld geweest, van het volk niet behoorlijk te vertegenwoordigen, ten slotte niets heeft voorgekomen, — niets heeft weten te verhinderen.

II. *De Raad van State.* Door vele leden is met kracht op de opheffing van dit staats-ligchaam aangedrongen, terwijl weder anderen verklaard hebben, met een zoodanig ingerigten Raad van State, als men vermoedde dat de Regeling op het oog had, geen genoegen te kunnen nemen; zoodat de meerderheid ook op dit punt de gedane voorstellen onaannemelijk heeft gekeurd. Aan de eene zijde voerde men aan, dat wanneer de Raad van State ook in 't vervolg niet meer wierd dan een adviserend collegie, van zulk een ligchaam weinig nut te verwachten was, en dit zelfs uit een staatkundig oogpunt, in verband met het tegenwoordig regeringsstelsel, schadelijk zou kunnen werken. Er werd dan toch een tusschenligchaam in stand gehouden, dat, tusschen den Koning en het verantwoordelijk ministerie geplaatst, te eeniger tijd aanleiding zou kunnen geven tot botsingen, nadeelig of belemmerend zoowel voor de handhaving van het monarchaal beginsel als voor de vrije werking van het beginsel der ministeriële verantwoordelijkheid. Aan den anderen kant beweerde men, dat, indien de Regering, op het voorbeeld van Frankrijk, den Raad van State in sectiën wilde verdeelen, hem met het opstellen van in te dienen wets-ontwerpen wilde belasten en tevens administrative regtsmagt daaraan opdragen, zoodanig collegie eene zeer aanmerkelijke uitbreiding zou moeten erlangen, die slechts voor groote rijken voegt, en waarbij men, ook wat de keus van geschikte personen betreft, ligt op groote moeijelijkheden zou stooten. Alverder herinnerde men, dat in een naburig rijk, waar soortgelijke instellingen bestaan, als thans hier te lande zouden worden ingevoerd, geen Raad van State aanwezig is. Het opstellen der wetten geschiedt dáár, onder het oog der verantwoordelijke ministers, door aan hen onmiddellijk ondergeschikte ambtenaren, zonder dat zulks, zoover men weet, tot ongelegenheden op het stuk der wetgeving leidt. Deze verschillende bezwaren wogen in het oog van vele leden te meer, omdat zij zich verpligt achten, bij den arbeid betrekkelijk de grondwets-herziening naauwlettend rond te zien naar alle middelen, om het huishouden van den Staat te vereenvoudigen, ten einde daardoor de meest mogelijke bezuiniging in 's Rijks uitgaven voor te bereiden of tot stand te brengen. Niet slechts toch geboden de tegenwoordige omstandigheden, die reeds nadeelig op den toestand der openbare geldmiddelen terugwerkten, eene dubbele mate van spaarzaamheid; niet slechts moesten alle krachten worden ingespannen, om ten minste het opleggen van nieuwe lasten aan de natie voor te komen; maar men mogt ook niet vergeten, dat, in de schatting van velen, grondwets-herziening met bezuiniging en vermindering van lasten kon en moest gepaard gaan.

De overige leden der Kamer konden, hoewel zij deze beschouwingen omtrent het afsnijden van alle slechts eenigzins als overbodig aan te merken uitgaven volkomen deelden, zich nog niet overtuigen, dat de kosten van den Raad van State daaronder te tellen waren. Naar hun inzien bestond er werkelijk behoefte aan een duurzaam collegie, dat, te midden der afwisseling in de personen der ministers, den Koning ter zijde bleef staan en steeds over gewigtige onderwerpen kon worden geraadpleegd; waaronder zij inzonderheid ook de aangelegenheden der overzeesche bezittingen rangschikten. Het sprak intusschen van zelf, dat, bij het volgen van dit denkbeeld, de Raad van State door eene goede inrigting en zamenstelling aan zijne bestemming moest kunnen beantwoorden, en ook van deze zijde werden dus op dit punt meerdere waarborgen verlangd. Eindelijk toonden sommige leden zich meer bepaald voor het behoud van den Raad van State gestemd, omdat zij de gelegenheid wilden opengelaten hebben tot het instellen bij de wet van een collegie voor het beslissen van administratieve contentieuse geschillen.

III. *De godsdienst.* Bij de behandeling van dit uiterst teeder punt hebben zeer vele leden hun leedwezen betuigd, dat de Regering, door het opnemen van het artikel in de Grondwet betrekkelijk de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen en de afkondiging der kerkelijke voorschriften, er toe heeft bijgedragen, om de aandacht der bevolking algemeen op onderwerpen te vestigen, die steeds met groote behoedzaamheid moeten worden behandeld. Verscheidene leden bleven er nog op aandringen, dat het bedoelde artikel uit het VIde der ontwerpen van wet weder wierd weggenomen. De meerderheid echter, geleid door de begeerte, om, zooveel in haar is, de eendragt tusschen de burgers van den Staat te helpen bevorderen, verklaarde, nu eenmaal te dier zake bij de grondwets-herziening een bepaald voorstel is gedaan, in dat voorstel te zullen berusten, onder de uitdrukkelijke voorwaarde evenwel, dat het nog eene in hun oog volstrekt noodzakelijke aanvulling erlangde. Zij wilde namelijk met duidelijke woorden in de Grondwet hebben uitgedrukt, dat het afkondigen van kerkelijke voorschriften, zoodra daardoor het staatkundig terrein wordt aangeraakt, steeds bereikbaar zal zijn door de strafwet. — Verscheidene andere leden konden zich niet geheel met deze zienswijze vereenigen. Zij verklaarden, dat zij onder gewone omstandigheden de opneming van eene bepaling van dezen aard in de Grondwet niet zouden hebben verlangd, maar dat zij thans, na al het deswege voorgevallene, tot geruststelling van velen, het behoud daarvan, zonder nadere beperkingen, noodzakelijk achtten.

IV. *Het onderwijs.* Ook in verband met de wenschen naar meerdere vrijheid tot het oprigten van scholen en het geven van onderrigt, die zich hier te lande toenemend en van meer dan ééne zijde hebben geopenbaard, heeft de meerderheid gemeend te kunnen toegeven, dat het beginsel der vrijheid van onderwijs in de Grondwet geschreven wierd, mits, gelijk trouwens het voorstel der Regering dit reeds medebrengt of doet veronderstellen, alle scholen aan een naauwlettend toezigt der overheid onderworpen blijven, dat toezigt door de wet geregeld worde en, voor zooveel het middelbaar en lager onderwijs betreft, voortdurend afdoende waarborgen voor de bekwaamheid en zedelijkheid der onderwijzers bestaan. Desniettemin zou diezelfde meerderheid hare toetreding niet kunnen schenken, indien zij vreezen

moest, daardoor mede te werken tot het doen verflaauwen van die aanhoudende zorg voor het openbaar onderwijs in zijnen geheelen omvang, welke bij art. 224 der bestaande Grondwet aan de Regering als eene dure pligt is opgelegd. Verscheidene leden gaven daarom bepaald het verlangen te kennen, dat het aangehaalde grondwettig voorschrift behouden mogt blijven. Voor de meerderheid echter was de hoofdzaak nog van eenen eenigzins anderen aard, en meer bepaald tot de lagere scholen betrekkelijk. Die meerderheid namelijk, doordrongen van de overtuiging, dat een goed ingerigt lager schoolwezen eenen allergewigtigsten invloed op de zedelijkheid en verstandelijke beschaving der natie uitoefent, en dat de schoolwet van 3 April 1806, uit dit oogpunt zeer nuttig heeft gewerkt, maakt hare toestemming ondergeschikt aan het verwerven der meest mogelijke zekerheid, bij de Grondwet zelve, dat al dit goede niet zal verloren gaan. Zij verlangt uit dien hoofde, dat bij het vrijelijk toelaten der oprigting van bijzondere scholen door daartoe bevoegden, al de aandacht der Regering op de openbare lagere scholen gevestigd blijve, zoodanig, dat deze nergens ontbreken en, door hare goede inrigting en den geest van het dáár gegeven onderwijs, den nadeeligen invloed temperen of te niet doen der eigenaardige gebreken, die misschien maar al te veel vele nieuw op te rigten bijzondere scholen zullen aankleven. In dien geest dus dringt de meerderheid er zeer sterk op aan, dat het bij art. 2 van wets-ontwerp X voorgestelde artikel eene aanvulling erlange, hoofdzakelijk strekkende om te bepalen, dat het voortdurend tot de bijzondere zorg der Regering behooren zal, om te waken, dat in iedere gemeente, zonder onderscheid, van overheidswege voldoend openbaar lager onderwijs worde gegeven.

V. *Het regt van vereeniging.* De groote meerderheid ziet er geen overwegend bezwaar in, om bij de Grondwet dit regt, onder bepaalde voorwaarden, als beginsel te erkennen, waardoor dan, na de vaststelling der te dezer zake gevorderde wet, de toepasselijkheid van bekende strafbepalingen vervallen zou. Maar te gelijker tijd houdt die meerderheid zich overtuigd, dat het daartoe betrekkelijk art. 15 van wets-ontwerp I nog eene aanmerkelijke wijziging en uitwerking behoeft, om aannemelijk te kunnen worden geacht. Zonder te dezer plaatse in de bijzonderheden nopens dit punt te treden, zij hier alleen aangemerkt, dat de meerderheid, ook op het voorbeeld der te dezen aanzien met veel meer behoedzaamheid gestelde Belgische staatsregeling, eene splitsing verlangt tusschen de bepalingen, die het regt van vereeniging en de zoodanige, die het regt van vergadering betreffen; alsmede dat men niet kan toegeven, dat, vooral wat het regt van vergadering betreft, genoegzame waarborgen zouden bestaan tegen al de ongelegenheden en gevaren, die daaruit kunnen voortvloeijen in de enkele, veel te weinig omvattende, woorden, dat de uitoefening van zoodanig regt, *in het belang der openbare orde*, door de wet zal worden geregeld.

Alvorens thans tot de mededeeling der bedenkingen, die de afzonderlijke wets-ontwerpen en hunne onderdeelen hebben uitgelokt, over te gaan, moet hier nog eene aanmerking hare plaats vinden, die bij de overweging der artikelen zeer dikwijls is herhaald. Zij bestaat hierin, dat de Regering, naar het oordeel der leden, zich door haren ijver, om in de Grondwet ook verbeteringen van taal en stijl aan te brengen, te ver heeft laten wegslepen. Men kan niet inzien, dat er noodzakelijkheid tot verandering van artikelen der bestaande Grondwet gezegd kan worden aanwezig te zijn dáár, waar zulk eene verandering zich tot eene taalzuivering van ondergeschikt belang beperkt. Allerminst kan men zoo iets goedkeuren of raadzaam achten, als de verandering zich uitstrekt tot zeer betwistbare punten, of ontleend is aan de voorkeur voor eene spelling onzer taal, die tot nu toe slechts door enkele geleerden wordt gevolgd, en met de algemeen aangenomene, in vroegeren tijd door het openbaar gezag gewettigde, strijdig is. Men acht die handelwijze eenigermate in strijd met de zorgvuldigheid, waarmede de Regering enkele artikelen der bestaande Grondwet, alleen ter zake der daarin vervatte historische herinneringen, behouden heeft. Hoe dit zij, de commissie van rapporteurs heeft gemeend, eenige voorbeelden van zoodanige taal- en stijlzuivering, als in de afdeelingen betwistbaar of overbodig is genoemd, in haar verslag te moeten opgeven.

ONTWERP VAN WET N°. I.

Art. 3. Algemeen acht men de bijvoeging: *ik Europa* bedenkelijk. Zij heeft ten doel om te doen uitkomen, dat de overzeesche bezittingen een deel van het Rijk uitmaken, maar leidt dan ook tot de gevolgtrekking, dat overal, waar in de Grondwet van *het Rijk* of *het grondgebied des Rijks* gesproken wordt, de koloniën onder die bewoordingen begrepen zijn. De zetel der Regering zou dus bijv. naar de overzeesche bezittingen kunnen worden verplaatst, en de vrijgevige bepalingen omtrent de vreemdelingen (art. 6 van dit ontwerp) zouden dáár onvoorwaardelijk van kracht moeten zijn. Hier komt bij, dat er iets tegenstrijdigs in gelegen is, te dezer plaatse de koloniën ingewikkeld tot integrerende gedeelten van het Rijk te verheffen en elders in de Grondwet van *bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen* te spreken, voor welke een afzonderlijk opperbestuur en afzonderlijke regelen van wetgeving bestaan. Wil de Regering, om de door haar aangevoerde reden, de ingelaschte woorden: *in Europa* behouden, dan schijnt hier nog, tot wegneming van allen twijfel, eene bepaling van soortgelijken aard noodzakelijk, als in art. 38 van ontwerp III voorkomt. Even als dáár wordt vastgesteld, dat eene wet, die niet uitdrukkelijk zegt, dat zij ook op de bezittingen in andere werelddeelen moet worden toegepast, geacht wordt enkel voor het Rijk in Europa te zijn, zou ergens een ander artikel moeten worden ingelascht, inhoudende, dat overal, waar de Grondwet dit niet uitdrukkelijk aanduidt, door: *het Rijk*, alleen: *het Koningrijk in Europa* verstaan wordt. Bleef die inlassching ontbreken, dan zou aan het aangehaalde art. 38 een grond te meer kunnen worden ontleend voor het beweren, dat overal, waar de *Grondwet* van het Rijk of zijn grondgebied spreekt, ook de koloniën bedoeld worden.

In twee der afdeelingen hebben zich leden tegen de in dit artikel voorkomende optelling der provinciën verklaard. Zij achtten die vermelding van namen doelloos en overbodig, nu het onmiddellijk volgend artikel der Grondwet aan den gewonen wetgever de bevoegdheid zou verleenen, om de tegenwoordige provinciën te vereenigen en te splitsen, en dus de voorafgaande bepaling onwaar te maken.

Allermeest echter heeft de laatste zinsnede van dit artikel tegenspraak ontmoet. Nagenoeg eenstemmig hebben de leden der Kamer verklaard, het onder de tegenwoordige omstandigheden, nu het Duitsche Verbond reeds zulke aanmerkelijke veranderingen in aard, werkkring en strekking heeft ondergaan en nog verder schijnt te zullen ondergaan, hoogst onraadzaam, ja zelfs gevaarlijk te achten, eenige de allergeringste wijziging te brengen in de bewoordingen der artt. 1 en 2 van de bestaande Grondwet, die het hertogdom Limburg betreffen. Met name verlangen zij, dat de uitzondering omtrent de vestingen Maastricht en Venloo opzettelijk aangewezen blijven, opdat niet te eeniger tijd voet zou kunnen worden gegeven aan de geheel ongegronde meening, dat ook die vestingen met derzelver kringen betrekkingen tot het Duitsche Verbond hebben; — dat de tusschen het hertogdom en het Duitsche Verbond bestaande *betrekkingen* door dat woord, en niet door de veel meer omvattende uitdrukking van *regten*, blijven aangeduid; — en dat de bepaling omtrent de bij de tractaten van 19 April 1839 vastgestelde uitgestrektheid van het hertogdom niet uit de Grondwet wegvalle.

Art. 5. Over dit artikel waren, voor zoover daarbij aan den gewonen wetgever de bevoegdheid wordt verleend om provinciën te vereenigen en te splitsen, de gevoelens der leden zeer verdeeld. Sommigen keurden het hoogelijk af, dat de weg zou worden geopend, om de zelfstandigheid der provinciën, die tot nu toe een der grondslagen van ons volksbestaan heeft uitgemaakt, te vernietigen, en, met verkorting van velerlei belangen, de kleinere provinciën door de groote te doen verzwelgen. Andere leden daarentegen achtten de bedoelde zelfstandigheid zeer schadelijk voor het algemeen belang, en zouden, ook met het oog op de zoo noodzakelijke vereenvoudiging van bestuur en besparing in 's Rijks uitgaven, een gebiedend voorschrift omtrent het zamensmelten der tegenwoordige provinciën tot een kleiner aantal gewesten allezins toejuichen.

Wat de bevoegdheid tot het vereenigen van gemeenten betreft, is de twijfel gerezen, of deze zich ook zou kunnen uitstrekken tot het brengen van twee of meer gemeenten onder één en hetzelfde bestuur, zonder dat ieder dier gemeenten daarom ophield als *corpus morale* te bestaan. De oplossing, dat wie het meerdere vermag, ook tot het mindere bevoegd is, kwam aan sommige leden niet geheel voldoende voor, en eenige opheldering op dit punt schijnt dus wenschelijk.

Nog heeft men gevraagd, of aan den wetgever ook niet bepaald de bevoegdheid tot de oprigting van geheel nieuwe gemeenten moet worden verleend. Men dacht daarbij vooral aan de zoodanige, als van tijd tot tijd hier te lande door indijking en droogmaking ontstaan. Juist omdat in een vroeger ontwerp tot grondwets-herziening uitdrukkelijk van wetsbepalingen omtrent het *oprigten* van gemeenten gewag werd gemaakt, zou het tegenwoordig stilzwijgen daaromtrent tot eene verkeerde gevolgtrekking kunnen leiden.

Art. 6. De meerderheid heeft zich tegen de redactie der 2de zinsnede van het hier voorkomend artikel verklaard. Zij ging daarbij uit van het denkbeeld, dat werkelijk de Regering ten aanzien van het weren of verwijderen van vreemdelingen meer magt behoort te bezitten, dan volgens de uitlegging, door velen aan art. 4 der bestaande Grondwet gegeven, het geval is. Maar terwijl zij dus goedkeurt, dat op den regel van dat artikel eene uitzondering worde gemaakt, acht zij deze uitzondering, zoodanig als ze hier voorkomt, te beperkt en daarom onvoldoende. Er wordt daarbij van *schorsing* gesproken; doch dit woord brengt het denkbeeld mede van iets, dat slechts tijdelijk werkt, en na het ophouden der bijzondere omstandigheden, waaruit het is voortgesproten, weder moet worden opgeheven. Is deze opvatting juist, dan zouden volgens het voorgestelde grondwets-artikel alle *blijvende* wetsbepalingen ondenkbaar zijn, waardoor eene goede politie in de grensprovinciën tegen vreemde landloopers en bedelaars verzekerd wierd en aan het gewigtig nadeel, dat het binnendringen van behoeftige vreemdelingen voor ons armwezen na zich sleept, een einde wierd gemaakt. Om deze reden zou de meerderheid ver de voorkeur geven aan de redactie der op den regel van het tegenwoordig art. 4 te maken uitzondering, die bij de behandeling van het voorstel tot grondwets-herziening van 1844 werd voorgesteld. Zelfs achtte men de bijvoeging, die in het eerste der zeven en twintig wets-ontwerpen van Maart 1848 werd voorgesteld, verkieslijk boven het hier behandelde nieuwe artikel. Indien al mogt worden tegengeworpen, dat door zoodanige redactie aan den gewonen wetgever eene bevoegdheid wierd verleend, waaruit het geheel krachteloos maken van een algemeen grondwettig beginsel zou kunnen volgen, dan was het antwoord, dat op gelijke wijze het tegenwoordig ontwerp van gewijzigde Grondwet, wat de regten der *ingezetenen* betreft, zeer veel aan de wet overlaat; en waarom zou men dan opzigt tot vreemdelingen dan zooveel schroomvalliger moeten zijn? Sommige leden gingen, op grond van dergelijke beschouwingen, zoo ver, van de noodzakelijkheid eener afzonderlijke grondwettige bepaling omtrent de gelijke bescherming voor vreemdelingen, als voor ingezetenen, te betwijfelen. Voor den ingezeten, zeiden zij, was zoo iets niet noodig, en, wat den vreemdeling aangaat, gold het hier een bij verdragen te regelen punt. In de meeste staatsregelingen van andere landen komt dan ook geene opzettelijke bepaling omtrent de regten der vreemdelingen voor.

Art. 13. Onderscheidene leden gaven aan art. 225 der bestaande Grondwet boven het hier voorgestelde de voorkeur. Waar het zulk een gewigtig beginsel als de vrijheid der drukpers gold, moest, meenden zij, niet te veel aan de wet worden overgelaten. Volgens art. 225 kon de vrijheid der drukpers niet verder beperkt worden, dan voor zoover door hare voortbrengselen *de regten der maatschappij of die van bijzondere personen mogten worden beleedigd.* Thans zou de beperking nog verder kunnen worden uitgestrekt, of zou aan den anderen kant nog meer kunnen worden vrijgelaten, dan art. 225 toeliet: beide, zoowel het verzwakken als het te ver uitbreiden der bestaande waarborgen, scheen verwerpelijk.— De overige leden keurden de vereenvoudiging, die dit artikel heeft ondergaan, goed, en wilden dus de bepalingen omtrent de verantwoordelijkheid wegens het openbaren van gedachten of gevoelens door de drukpers, zonder nadere aanduiding in de Grondwet, aan den gewonen wetgever overgelaten hebben.

Art. 15. Onder verwijzing naar hetgeen in het eerste gedeelte van dit verslag sub V omtrent het gevoelen der meerderheid wegens de hier voorkomende nieuwe bepaling gezegd is, merkt men te dezer plaatse nog aan, dat de bewezde meerdere behoedzaamheid der Belgische staatsregeling omtrent het regt van vereeniging en vergadering, bij eene vergelijking der artt. 19 en 20 dier staatsregeling met het tegenwoordig artikel, van zelve in het oog valt. Dáár is het regt van vergadering beperkt door de bijvoeging der voorwaarden: *paisiblement et sans armes*, en komt eene zeer gewigtige uitzondering voor, namelijk, dat de vergaderingen in de opene lucht ten eenemale aan de politie-verordeningen onderworpen blijven. Voor een en ander heeft men hier niets anders dan het voorschrift, dat bij de vast te stellen wet *het belang der openbare orde* in het oog moet worden gehouden. Overigens hebben bij de afzonderlijke overweging van het artikel verscheidene leden nog als hun gevoelen te kennen gegeven, dat men, juist opdat later met opzigt tot het regt van vereeniging en vergadering de handen niet gebonden zouden zijn, de regeling daarvan zonder eenige beperking aan de wet moest overlaten. Sommige leden opperden ten aanzien van het artikel nog een ander denkbeeld. Zij meenden, dat men niet wel den grondwetgever een regt kan doen *erkennen*, en vroegen, jegens wie zulk eene erkentenis plaats had of kon hebben. In hun oog zou dus de eenvoudige bepaling, dat het regt tot vereeniging en vergadering door de wet wordt geregeld, waarin dan de erkentenis van het regt stilzwijgend zou liggen opgesloten, boven de voorgestelde verkieslijk zijn.

ONTWERP VAN WET N°. II.

Meer algemeen werd bij de overweging der eerste afdeeling van dit hoofdstuk de vraag gedaan, of daarin geene stellige bepalingen zouden behooren voor te komen voor het geval, dat de regerende Koning van de kroon afstand doet. De vormen, bij zulk een afstand in acht te nemen, zouden geregeld behooren te worden; en daar het hier, evenzeer als bij het overlijden des Konings, een overgang der kroon geldt, zou ook op dit geval de bepaling van art. 100 der bestaande Grondwet, omtrent het vergaderen der Staten-Generaal zonder voorafgaande oproeping, toepasselijk behooren te worden gemaakt.

Art. 7. De overgroote meerderheid heeft zich tegen het denkbeeld verklaard, dat het voorstel tot verandering in de troonopvolging niet meer uitsluitend van den Koning zou moeten uitgaan, maar ook van de zijde der Staten-Generaal zou kunnen komen. Men erkent wel met de Regering, dat er gevallen denkbaar zijn, waarin het voor den Koning wenschelijk of in het algemeen belang raadzaam zou zijn, dat de Staten-Generaal hier het initiatief konden nemen. Maar die mogelijke moeijelijkheden wegen niet op tegen de gevaren, die het aannemen van het thans voorgedragen stelsel te eeniger tijd zou kunnen doen geboren worden. Men denke slechts aan tijden van onrust en verdeeldheid, en vrage dan, wat er van de eer der kroon en de duurzaamheid der troonopvolging worden zou, indien, met welk inzigt dan ook, de onschendbaarheid der daaromtrent bestaande beginselen door beraadslagingen in de Staten-Generaal wierd aangerand. Zelfs het bloot indienen van een wets-ontwerp te dezer zake, al was dit strijdig met de denkwijze der groote meerderheid, zou verderfelijke gevolgen kunnen hebben.

Art. 12. Eene aanzienlijke meerderheid heeft zich voor het denkbeeld verklaard, dat het cijfer van het inkomen der kroon, hetwelk in dit artikel voorkomt, zoozeer op zich zelf of in vergelijking met hetgeen in andere constitutionnele Staten plaats vindt, als wel met het oog op onzen finantiëlen toestand, als op den duur te hoog moet worden beschouwd. Daarom ziet men vooral bezwaar in de medewerking tot het vaststellen eener grondwettige bepaling, waardoor dit bedrag ook in de toekomst op diezelfde hoogte blijven zou.

Vele leden toonden zich dien ten gevolge voor het gevoelen gestemd, dat zoo er al overwegingen van bijzonderen aard mogen bestaan, die, door het behoud van het inkomen der kroon op den thans voorgestelden voet gedurende de tegenwoordige regering pleiten, daarom toch het hoofddenkbeeld tot vermindering in de toekomst niet zou behoeven te worden opgegeven; welk doel welligt het best te bereiken ware, door het thans behandelde grondwets-artikel in dien zin aan te vullen, dat voortaan bij den aanvang van elke nieuwe regering het inkomen der kroon door de gewone wetgeving zal worden vastgesteld.

Terwijl men overigens de opoffering dankbaar erkent, die het geëerbiedigd Hoofd van den Staat, blijkens de memorie van toelichting, zich met opzigt tot het overschot der domeinen, bij de wet van 26 Augustus 1822 aan Koning Willem I afgestaan, wil getroosten, kan men niet ontveinzen, het wenschelijk te achten, dat van de bedoelde opoffering eenig blijk in het tegenwoordig grondwets-artikel mogt voorkomen. In dat artikel wordt toch enkel van het uit die domeinen door den Koning te genieten *inkomen* gesproken, en door geene enkele uitdrukking te kennen gegeven, dat zij thans van het patrimonieel goed, staatsdomeinen, verbonden aan de kroon, zijn geworden. Men acht het van belang, dat, door eene verandering in de redactie van het artikel, dit punt voor het vervolg boven allen twijfel verheven worde. Nog heeft men aangemerkt, dat, daar hier van een eigenlijken afstand van patrimonieel goed sprake is, die afstand op eene regelmatige wijze en in den vereischten vorm behoort plaats te hebben. Welligt is dit reeds geschied, of zal het onmiddellijk na de vaststelling van de tegenwoordige grondwets-bepaling het geval worden. In allen gevalle vertrouwt men, dat de Regering wel eenige nadere inlichtingen ten aanzien der op dit punt bestaande inzigten zal willen geven.

Art. 15. Vele leden zien voor het uitstrekken van den vrijdom van alle personele lasten tot de Prinsen en Prinsessen van 's Konings Huis geene voldoende reden. Indien het al, wegens het bijzonder en meer verheven standpunt, waarop de Prins van Oranje geplaatst is, in aanmerking komt, om deze van personele lasten vrij te stellen, dan schijnt het toch minder noodzakelijk, om ook de overige Prinsen en Prinsessen, die niet in zulk eene naauwe betrekking tot den Staat geplaatst zijn, een privilegie op het stuk van belastingen te verleenen. — Nog heeft men gevraagd, wat hier door personele lasten te verstaan zijn. Eene opheldering daaromtrent wordt wenschelijk geacht, ook om allen twijfel weg te nemen, als te eeniger tijd eene algemeene belasting op de inkomsten mogt worden uitgeschreven.

Art. 24. Al mogt, tegen het gevoelen van zeer vele leden aan, de Raad van State behouden blijven, dan zou men toch groot bezwaar zien in het opdragen aan dat staatscollegie van zoodanige gewigtige regeringshandelingen, als waarmede het hier en in het volgende art. 29 wordt belast. Reeds dadelijk moet men opzien tegen het toekennen bij de Grondwet, onder bepaalde, altijd netelige, omstandigheden, van eenen aanmerkelijken invloed op 's Lands zaken aan een collegie, welks zamenstelling en bevoegdheid, volgens art. 50 van ditzelfde ontwerp, nog eerst bij eene later vast te stellen wet moet worden geregeld. Maar daarenboven klinkt het vreemd, dat de vergadering, die volgens de artt. 24 en 29 tijdelijk gewigtige functiën van uitvoerend gezag zal vervullen, uit twee zulke ongelijksoortige bestanddeelen zal zijn zamengesteld als den niet verantwoordelijken Raad van State en de verantwoordelijke ministers. Er ligt daarin een strijd met het stelsel omtrent de verantwoordelijkheid der ministers voor *alle* regeringsdaden, die men niet weet op te lossen.

Art. 36. Algemeen en met aandrang heeft men gevraagd naar de redenen, die de Regering bewogen hebben, om de eerste der gewigtige bepalingen van het nieuwe art. *a* in de woorden te vervatten: DE PERSOON *van den Koning is onschendbaar.* Er bestaat te meer aanleiding tot deze vraag, omdat de memorie van toelichting tot dit ontwerp op bladz. 5 schijnt te kennen te willen geven, dat te dezer plaatse de eigene woorden zijn overgenomen van een in de verklaring der Kamer van 16 Maart jl. gedaan voorstel; hetgeen echter blijkbaar het geval niet is. De Kamer had den wensch geuit, dat eene der hoofdvoorwaarden van het constitutionnele regeringsstelsel: «DE KONING *is onschendbaar*» niet langer in onze Grondwet ontbreken mogt. Dat er tusschen deze laatste formule en die, welke de Regering heeft aangenomen, een gewigtig onderscheid bestaat, schijnt geen betoog te behoeven; de verwijzing naar hetgeen in 1831 in het Belgische nationale congres verhandeld is geworden, toen dáár over art. 63 van de tegenwoordige staatsregeling van dat land beraadslaagd werd, is genoegzaam. Zoodanige beperkende uitlegging, als te dier gelegenheid aan het beginsel der koninklijke onschendbaarheid gegeven werd, zou geenszins stroken met de denkwijze van de leden der Kamer, die dat behoedende beginsel evenzeer tot de waardigheid als tot den persoon des Konings willen hebben uitgestrekt. Van die overtuiging uitgaande, heeft men het niet kunnen goedkeuren, dat in den eed van de leden der Staten Generaal, zoodanig als die in art. 34 van het tegenwoordig ontwerp voorkomt, insgelijks alleen van de onschendbaarheid van *den persoon* des Konings gesproken wordt, met weglating der vermelding van de *Koninklijke waardigheid*, waarvan de bij art. 53 der bestaande Grondwet voorgeschreven eed uitdrukkelijk gewag maakte. In allen gevalle zou men in den bedoelden eed bewoordingen verlangen, waaruit bleek, dat de handhaving van het Koningschap of van den Koning, in de ruimste beteekenis van het woord, beloofd werd.

Art. 39. Het voorschrift, volgens hetwelk de Staten-Generaal, in geval het verdrag eenige bepaling of verandering inhoudt, die tot het gebied der wetgeving behoort, alleen tot de goedkeuring van de *bepaling of verandering* geroepen worden, wordt veel te beperkend geacht. Groote moeijelijkheden zouden daaruit kunnen ontstaan, daar het verdrag toch in den regel een zamenhangend geheel vormt, waarvan de afzonderlijke deelen met elkander in naauwe betrekking staan; en het dus steeds bezwaarlijk zou zijn aan te wijzen, waar de goedkeuring moest aanvangen, waar eindigen. Het gebeurde omtrent het met Belgie gesloten verdrag heeft daarvan een overtuigend bewijs opgeleverd. Men meent dus, dat in het geval, waarvan hier sprake is, de goedkeuring van geheel het verdrag zou moeten worden gevorderd.

Art. 40. Ofschoon men het vrij algemeen goedkeurt, dat de regten der militaire officieren voortaan bij de wet zullen worden gewaarborgd, meent men toch, dat de magt des Konings bij het tegenwoordig artikel, hetwelk veel verder gaat dan de artt. 66 en 124 der Belgische Staatsregeling, te zeer wordt beperkt. (*Vervolg nader.*)

Te 's Gravenhage, bij GEBROEDERS BELINFANTE.

A°. 1848. ZATURDAG, 15 JULIJ.

HAAGSCHE BERIGTEN.

BIJBLAD TOT DE ARNHEMSCHE COURANT.

HERZIENING DER GRONDWET.

Voorloopig verslag.

Vervolg van den hoofdzakelijken inhoud daarvan. (*Zie ons vorig nommer.*)

Eenige leden gingen ten deze van andere beschouwingen uit. Zij meenden, dat 's Konings oppergezag over zee- en landmagt niet voldoende zou kunnen worden gehandhaafd, als aan hem niet voortdurend en onvoorwaardelijk, behalve de benoeming, ook de plaatsing en het ontslag der officieren verbleven.

Art. 41; *het nieuwe art.* a. — In vier der Afdeelingen hebben de leden nagenoeg eenstemmig verklaard, genoegen te nemen met het denkbeeld, waarvan de Regering bij het vaststellen der 2de alinea van dit art. is uitgegaan. Men keurt het dus vrij algemeen goed, dat al datgene, wat bij de tegenwoordige reglementen op het beleid der regering in de overzeesche bezittingen is vastgesteld, door de wet zou worden geregeld, en dat derhalve, om de uitdrukking der Regering te bezigen, de Grondwet voor de kolonien zou uitgaan van de wetgeving in het moederland. Bij sommige leden bestonden echter te dezen aanzien nog bedenkingen, vooral daaruit ontsproten, dat het twijfelachtig bleef, welke omvang aan de zoo even gemelde reglementen op het beleid der regering kon worden toegekend. Het is waar, het gold hier eene geijkte uitdrukking; ieder wist, wat in de tegenwoordige reglementen voorkwam; maar daaruit volgde geenszins, dat deze staatsstukken niet nog eene verandering konden ondergaan, of dat men later niet zou kunnen beweren, dat er tot nu toe onderwerpen in behandeld waren, die daar niet te huis behoorden, of wel, dat naderhand niet zou kunnen blijken, dat onderwerpen weggelaten waren, welker behandeling in de wetten op het beleid der regering plaats moest vinden. De bedoelde leden verlangden derhalve op dit punt nog eene nadere toelichting. Misschien zouden zij door eene ophelderende verklaring der Regering, waarin de onderwerpen wierden opgesomd, die in de bedoelde wet zouden worden geregeld, geheel tevreden worden gesteld.

Tegen de 3de alinea van het artikel, op zich zelve beschouwd, zijn geene bedenkingen in het midden gebragt; wordende integendeel de bemoeijenis der wetgeving met het muntstelsel in onze overzeesche bezittingen alleszins doeltreffend geacht. Intusschen is het de aandacht niet ontgaan, dat het muntstelsel reeds tot de onderwerpen behoort, waaromtrent in de bestaande reglementen op het beleid der regering eenige algemeene bepalingen voorkomen; terwijl men in den geest van het voorgedragen Grondwets-artikel het tegendeel zou hebben moeten veronderstellen. Dit heeft dan ook aanleiding gegeven tot de vraag, in welke verbinding de afzonderlijke vermelding van het muntstelsel tot de onmiddellijk voorafgaande bepaling omtrent het vaststellen der reglementen door de wet staat.

De laatste alinea van het artikel heeft tot veel ernstiger bezwaren aanleiding gegeven, zoo zelfs, dat men ten slotte met eene zeer groote meerderheid verklaard heeft, zich met die bepaling, zoo als zij thans ligt, niet te kunnen vereenigen. Men ging daarbij uit van de overtuiging, dat, in het wezenlijk belang onzer koloniën en van het vaderland, de wetgevende magt op het beheer dier bezittingen eenen aanmerkelijken invloed behoort uit te oefenen; dat men zich bij de regeling van dien invloed naar de werkelijke behoefte moet rigten; maar dat in geen geval de bemoeijenissen der wetgevende magt zich voor de koloniën even ver kunnen uitstrekken als voor het moederland. Overdrijving van een anders heilzaam beginsel zou hier vooral verderfelijke gevolgen kunnen hebben. Maar dit aannemende, moest men wel tot de slotsom komen, dat eene bepaling, volgens welke de wet alle onderwerpen betreffende de koloniën kan regelen, die daarvoor *vatbaar* worden bevonden, veel verder zou kunnen leiden, dan men wenschelijk of raadzaam achtte, en dus als hoogst gevaarlijk te beschouwen was. De vraag rees toch dadelijk, wie zou moeten beoordeelen of een tot de koloniën betrekkelijk onderwerp *vatbaar* was voor regeling bij de wet; en in het stelsel der Regering kon men geen ander antwoord geven dan: de wetgevende magt. Maar als men dan bedacht, dat de Tweede Kamer het initiatief van wetten kon nemen; dat in het nieuwe stelsel geen ministerie zich zou kunnen handhaven, hetwelk tegen het gevoelen van de meerderheid der Tweede Kamer handelde; en dat die Vergadering, bij de voorgedragene wijze van zamenstelling der volksvertegenwoordiging, misschien in het vervolg ligter met tijdelijk heerschende volksmeeningen zou instemmen, moest men erkennen, dat de voorgedragene beperking van de bemoeijenis der wetgevende magt niets wezenlijks had, of ten minste onder zeer denkbare omstandigheden niets baten zou. Bij de overweging van de middelen, om dit hoofdbezwaar weg te nemen, helde men het meest over naar eene geheele weglating der laatste alinea van het artikel, waarmede dan eene aanvulling van het 3de lid gepaard kon gaan, in dien zin, dat, behalve het muntstelsel, daarin nog eenige andere onderwerpen wierden opgenoemd, die niet in de bestaande reglementen op het beleid der regering behandeld worden, en welker regeling bij de wet echter noodzakelijk is. Men hield het voor wenschelijk, dat bij de keuze dier onderwerpen bepaald op de zoonige wierd gelet, die meer bijzonder de betrekkingen tusschen het moederland en de koloniën, in tegenoverstelling van het inwendig beheer der overzeesche bezittingen, betreffen. Als voorbeeld noemde men het tarief van in- en uitgaande regten. Ook de regeling der pensioenen van de Nederlandsche ambtenaren in Indie moest, volgens sommigen, tot de bedoelde onderwerpen worden gebragt. Ofschoon dit denkbeeld, in zijn geheel genomen, ver den meesten bijval vond, konden ook de voorstanders daarvan de tegenwerping niet geheel ontzenuwen, dat op die wijze de deur zou gesloten zijn voor elke aanvulling van de eenmaal vastgestelde reeks van door de wet te regelen onderwerpen, terwijl toch de ondervinding de noodzakelijkheid van zulk eene aanvulling aan het licht kon brengen. Dit gaf bij eenige leden aanleiding tot het opperen van het denkbeeld, om de 4de alinea van het artikel in wezen te laten, met die verandering, dat het voorstel om een onderwerp betreffende de koloniën onder de zoodanige te begrijpen, die regeling bij de wet toelaten, steeds van den Koning alléén zou moeten uitgaan; of ook dat te dien aanzien uitsluitend door den Koning en de Eerste Kamer zou moeten worden beslist. Daar echter ook dan de mogelijkheid niet was weggenomen, dat de Regering haars ondanks door de Tweede Kamer tot uitbreiding van den invloed der wetgevende magt omtrent de koloniën zou kunnen gebragt worden, bleef ten slotte de meerderheid het inslaan van dezen middelweg veel minder aannemelijk achten, dan het volgen van het denkbeeld omtrent de aanvulling van alinea 3 van het artikel.

Ter gelegenheid der behandeling van dit belangrijk onderwerp, werden nog door enkele leden andere beschouwingen in het midden gebragt. Zoo werd door sommigen het gevoelen voorgestaan, dat de gewone wet bijna al wat de overzeesche bezittingen betreft, zonder gevaar regelen kon, mits slechts aan den Gouverneur-Generaal de handen niet te zeer gebonden wierden, en aan dezen dus bij de wet zelve eene zeer ruime magt wierd toegekend. Eenige weinige leden drongen er op aan, dat in de Grondwet zelve het beginsel der oprigting van eenen Raad van Koloniën wierd opgenomen, die, uit der zake kundige mannen zamengesteld, den minister, die toch niet alles overzien en weten kon, ter zijde staan en voorlichten moest.

Art. 41. *het nieuwe art.* b. — Omtrent de 1ste zinsnede van dit artikel is geene andere aanmerking gemaakt, dan dat men de nadere omschrijving omtrent het jaarlijks in te dienen *omstandig verslag*, die in de memorie van toelichting voorkomt, in de Grondwet zelve zou wenschen te zien opgenomen.

De twee overige leden van het artikel hebben tot veel meer bedenkingen aanleiding gegeven, die vooral ook daaruit voortsproten, dat men de bedoeling der Regering niet volkomen begreep; terwijl het toch, na al het voorgevallene over de wijziging, die in 1840 in dit deel der Grondwet is gebragt, hier zoo zeer als ergens, van allesoverwegend belang te achten is, dat men elkander over de strekking der voorgedragene bepalingen goed versta, en dat daaromtrent niet de minste dubbelzinnigheid overblijve.

Overigens zijn bij de overweging van dit artikel door de leden onderscheidene denkbeelden ontwikkeld omtrent de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen, die zich ten laatste vooral daarin vereenigden, dat de Grondwet het vaststellen eener bepaalde wet omtrent die wijze van beheer en verantwoording zou behooren voor te schrijven; een denkbeeld, dat men aan de ernstige overweging der Regering aanbeveelt.

Art. 53. Algemeen is men van gevoelen, dat het gewigtig voorschrift van het laatste lid van dit artikel meer in overeenkomst met den aard der zaak en krachtiger zou zijn uitgedrukt, indien er te lezen stond, dat geen besluit of geene beschikking des Konings verbindende kracht heeft, ten zij zoodanig besluit of zoodanige beschikking voorzien is van de mede-onderteekening van een verantwoordelijk hoofd van een ministerieel departement.

ONTWERP VAN WET N°. III.

Het oogpunt, waaruit de meerderheid der in de afdeelingen vereenigde leden het verkiezings-stelsel beschouwt, dat aan de bepalingen van dit wets-ontwerp ten grondslag ligt, is reeds in den aanhef van dit verslag beknoptelijk ontvouwd, en het schijnt dus noodeloos daaromtrent thans in nieuwe ontwikkelingen te treden. Men onthoudt zich daarvan te liever, omdat men het onder de bestaande omstandigheden ongepast zou oordeelen met de regering in eenen woordenstrijd te treden over de stelling, die zij in hare memorie van toelichting tot dit ontwerp op den voorgrond plaatst, dat namelijk door hare voorstellen het grondwettig voorschrift, dat de Staten-Generaal het geheele Nederlandsche volk vertegenwoordigen, van eene wettelijke fictie tot eene waarheid wordt gemaakt. Men zal daaromtrent alleen aanmerken, dat zulk eene veroordeeling van eene vertegenwoordiging, die uit kracht der bepalingen van eene plegtig bezworene Grondwet bestaat, hier niet noodzakelijk was en zelfs de strekking zou kunnen hebben, om eenigermate het gezag te ontnemen aan hetgeen door die vertegenwoordiging nog zal worden tot stand gebragt; terwijl daarenboven de stelling zelve geenszins boven tegenspraak verheven is. Indien toch in de schatting van den steller der memorie van toelichting de fictie daarin gelegen was, dat tot nu toe niet alle burgers van den Staat regtstreeks tot de verkiezing der volksvertegenwoordiging medewerken, dan zal eene dergelijke fictie ook na het invoeren van het voorgedragen kiesstelsel blijven bestaan. — Overigens worden eenige bedenkingen medegedeeld op de afzonderlijke artikelen van het ontwerp, die echter als ondergeschikt moeten worden aangemerkt aan de vroeger medegedeelde algemeene beschouwingen omtrent het stelsel van vertegenwoordiging.

Art. 4. Bij de overwegingen van dit artikel, hetwelk, gelijk reeds vroeger gebleken is, met opzigt tot de wijze van zamenstelling der Eerste Kamer een stelsel aanneemt, waarmede de groote meerderheid der leden zich niet kan vereenigen, heeft men zich in de eerste plaats uitgelaten over de vraag, welk ander stelsel, naar het oordeel dier leden, beter dan het voorgedragene, geschikt zou zijn, om aan den genoemden tak der wetgevende magt die kracht en dien zedelijken invloed, alsmede dat karakter van vastheid en duurzaamhid te verzekeren, waardoor hij in het raderwerk der nieuwe grondwettige instellingen aan zijne bestemming zou kunnen voldoen. Ofschoon de gevoelens omtrent dit gewigtig punt uiteenliepen, openbaarde zich toch eene meerderheid voor het denkbeeld, om de benoeming der leden van de Eerste Kamer aan den Koning te laten, doch zijne keuze te beperken tot categoriën van mannen, die door het bekleeden van aanzienlijke staatsambten, hooge regterlijke betrekkingen of eenen bepaalden graad bij de land- en zeemagt, of ook door bijzondere gegoedheid, of door hunne plaatsing op een hoog standpunt als handelaars en fabrikanten, of eindelijk door uitstekende wetenschappelijke verdiensten, het vermoeden voor zich hebben, dat zij met de voor het lidmaatschap dezer Kamer vereischte kundigheden eene genoegzame mate van onafhankelijkheid, maatschappelijken invloed en belangstelling in de openbare zaak vereenigen. Tot dat denkbeeld behoorde voorts de benoeming van de leden der Eerste Kamer voor hun leven, de onontbindbaarheid dier Kamer en de onbepaalde bevoegdheid des Konings tot vermeerdering harer leden. Men ontkende niet, dat aan het verleenen dezer laatste bevoegdheid zwarigheden verbonden waren, maar meende toch, dat er geen ander middel denkbaar was, om, als de behoefte daaraan zich gevoelen deed, den al te sterken tegenstand van de meerderheid der Kamer te matigen. — Naast dit denkbeeld rangschikte zich dat van verscheidene andere leden, die — van meening zijnde, dat eene benoeming van de leden der Eerste Kamer door den Koning, al wierd de keuze ook aan categoriën verbonden, niet geschikt was, om aan dat staatsligchaam de vereischte zedelijke kracht te verzekeren, — meer naar het stelsel der Regering overhelden, maar dit dan toch niet dan met aanmerkelijke wijzigingen konden omhelzen. Zoo wilden zij bovenal de benoeming van de leden der Eerste Kamer aan andere kiezers hebben toevertrouwd, dan die de Tweede Kamer zouden benoemen, en ook de voorwaarden van verkiesbaarheid anders geregeld hebben.

In de derde plaats waren er enkele leden, volgens wier oordeel de gewigtige bedenkingen tegen de voorgestelde inrigting der Eerste Kamer grootendeels zouden worden weggenomen, door daaraan, met behoud der periodieke aftreding, de onontbindbaarheid toe te kennen. Die onontbindbaarheid alleen gaf, naar hun gevoelen, genoegzame zekerheid, dat de Eerste Kamer, in tijden van spanning en opgewondenheid, tegenstand zou bieden; terwijl, bij het stelsel van ontbindbaarheid, de aanvallen te zeer regtstreeks tegen den troon zouden worden gerigt. Eindelijk verklaarden zich leden voor het stelsel, om inzonderheid voor de Eerste Kamer de verkiezingen met éénen trap in te voeren; wijzende zij daarbij op het voorbeeld der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, waar de senaat zamengesteld is uit door de wetgevende vergaderingen der afzonderlijke Staten daartoe verkozene leden dier vergaderingen, en men, naar de getuigenis van onderscheidene bevoegde schrijvers, de beste vruchten van deze wijze van zamenstelling van het behoedend staatsligchaam plukt.

Art. 5. Het onveranderd behoud van art. 84 der bestaande Grondwet wordt algemeen onvereenigbaar geacht met de thans aangenomene ontbindbaarheid der Tweede Kamer. Men gelooft niet, dat er onder de tot nu toe met goed gevolg in werking gebragte staatsregelingen ééne is, die het mandaat van den volksvertegenwoordiger reeds na eenen termijn van drie jaren doet vervallen, en dan nog daarenboven de jaarlijksche aftreding van een derde der leden bepaalt. De meerderheid zou art. 84 zoodanig gewijzigd wenschen te zien, dat de leden voor *zes* jaren zitting hadden, en van die leden om de *twee* jaren een derde uitviel.

Art. 9. Sommige leden verlangen, dat de voorzitter der Kamer, even als zulks in de meeste constitutionnele landen plaats vindt, regtstreeks door de Vergadering werde benoemd.

Art. 14. Verscheidene leden vinden er bezwaar in, dat in een klein land als het onze, waar de volksvertegenwoordiging niet talrijk is, de ministers, die toch altijd eenigermate tegenover de Kamer staan, leden dier Kamers zouden kunnen zijn. Dit bezwaar werd echter geenszins algemeen gedeeld, en er waren zelfs leden, die, vooral ook met het oog op Engeland en de wijze, waarop men daar den constitutionnelen regeringsvorm begrijpt, het lidmaatschap van eene der Kamers een onmisbaar vereischte voor ieder hoofd van een ministerieel departement achten.

Eene regtstreeksche toekenning van het regt van *enquête*, zoo niet aan beide Kamers, dan toch aan de Tweede, wordt door velen wenschelijk geacht.

Art. 15. Dit artikel heeft tot onderscheidene bedenkingen aanleiding gegeven. Al dadelijk heeft men beweerd, dat niet enkel de procureur-generaal, maar ook de advokaten-generaal van den Hoogen Raad van het lidmaatschap der Staten-Generaal moeten worden uitgesloten. Die laatste regterlijke ambtenaren moeten bij ontstentenis van den procureur-generaal dikwerf zelfstandig werkzaam zijn, en voor genen bestaat dus nagenoeg dezelfde reden van uitsluiting als voor dezen. — Sommige leden toonden zich ook voor het behoud der uitsluiting van de comptabele ambtenaren gestemd. — Daarentegen meent men, dat de Regering met opzigt tot de uitsluiting der geestelijken te ver is gegaan. Al wil men aannemen, dat de betrekking van lid der Kamer moeijelijk met de waarneming van kerkelijke dienst is overeen te brengen, dan moet men toch de gelegenheid tot het doen eener keus geheel vrij laten, en dit is bij de tegenwoordige redactie van het artikel geenszins het geval, daar het geestelijken onvoorwaardelijk uitsluit, terwijl toch immers de geestelijken van meer dan één kerkgenootschap, ook wanneer zij geheel en al als bijzondere burgers leven, hun geestelijk karakter geenszins verliezen. Men zou dus in allen gevalle de uitzondering beperkt willen zien tot geestelijken, die de kerkelijke dienst niet verlaten hebben.

De bepaling omtrent de krijgslieden in werkelijke dienst, die het lidmaatschap der Staten-Generaal aanvaarden, zou alleen dan goedkeuring vinden, als door de vermelde *non-activiteit* niets anders bedoeld wierd, dan het ontslag van dienstpligten. Daarentegen zou men er algemeen iets zeer onbillijks in vinden, dat men de krijgslieden, die leden van eene der Kamers worden, op non-activiteits-tractement stelde, en hun dus een gemis deed ondergaan, waaraan de burgerlijke ambtenaren in zoodanig geval nimmer onderworpen worden. Ook wenscht men, dat de tijdelijke non-activiteit geen nadeeligen invloed uitoefene met opzigt tot het regt van anciënneteit der officieren.

Sommigen verklaarden zich tegen het denkbeeld, om de ambtenaren, die ter verkiezing voorzitten, uit te sluiten.

Eindelijk heeft de grootere meerderheid als hare overtuiging te kennen gegeven, dat de bepaling van het laatste lid van het artikel behoort te worden uitgestrekt tot ieder, die tijdens zijn lidmaatschap der Staten-Generaal een bezoldigd ambt aanneemt of bevordering in de staatsdienst verwerft.

Art. 19. Ofschoon de leden der Kamer aan het behoud van eenen sedert vele jaren gebruikelijken titel geene bijzondere waarde hechten, hebben zij toch moeten verklaren, de noodzakelijkheid van het wegvallen der daartoe betrekkelijke grondwettige bepaling niet in te zien.

Art. 25. Het denkbeeld is hier geopperd, of het niet verkieslijk ware art. 104 der bestaande Grondwet, handelende over de wijze van stemmen in de beide Kamers, te doen wegvallen, en die zaak geheel aan de reglementen van orde over te laten. Men dacht daarbij vooral aan de mogelijkheid, dat ook in onze wetgevende vergaderingen, bij het aanmerkelijk vermenigvuldigen der stemmingen, dat uit sommige der nieuwe grondwettige bepalingen moet voortvloeijen, zich behoefte zou kunnen doen gevoelen aan het toelaten voor bepaalde gevallen van het stemmen door middel van zitten en opstaan.

Bij de overweging der grondwets-artikelen, die tot de afdeeling: *Van de wetgevende magt* behooren, heeft men vrij algemeen het gevoelen uitgesproken, dat ook hier de dringende behoefte niet uit het oog mogt worden verloren, om aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal een meer zelfstandig bestaan, meer zedelijke kracht en aanzien te verzekeren, en haar dus op zoodanig standpunt te plaatsen, dat zij in het nieuwe zamenstel onzer staats-inrigtingen ten volle aan hare bestemming kan beantwoorden. Onder de middelen, om dit doel te bereiken, telt men, dat deze Kamer, wat haren werkkring betreft, met den anderen tak der wetgeving, zooveel als slechts eenigzins mogelijk is, op ééne lijn worde gesteld. Men dringt er dienvolgens op aan, om zoodanige veranderingen in deze afdeeling der Grondwet te maken, volgens welke het indienen van voorstellen of ontwerpen van wet van regeringswege ook regtstreeks en

het eerst bij de Eerste Kamer zal kunnen geschieden. Alleen de begrootingswetten en andere voorstellen van finantiëlen aard zouden van dezen regel moeten worden uitgezonderd, en dus, in den geest van art. 15 van het Fransche charter van 1830, of ook van art. 27 van de Belgische staatsregeling, altijd het eerst bij de Tweede Kamer in overweging moeten worden genomen. Verder zou aan de Eerste Kamer, evenzeer als aan de Tweede, het regt van initiatief moeten worden gegeven; terwijl eindelijk die Eerste Kamer ook de bevoegdheid zou moeten bezitten, om wijzigingen in een voorstel des Konings te maken. Vooral bij de wijze van zamenstelling der Eerste Kamer, waarop men van deze zijde aandringt, zou zulk eene uitbreiding van haren werkkring, naar men meent, geene wezenlijke aangelegenheden na zich kunnen slepen, terwijl daarentegen daaruit, behalve het reeds aangeduide voordeel, nog andere gunstige gevolgen zouden kunnen voortspruiten. Men noemde als zoodanig, dat de arbeid der Staten-Generaal, die, naar het zich laat aanzien, in de eerste jaren veelomvattend zal zijn, aanmerkelijk zou worden bespoedigd, als beide de Kamers te gelijker tijd zich met het eerste onderzoek van door de Regering ingezondene wetsontwerpen konden bezig houden.

Art. 29. Het regt tot het brengen van wijzigingen in voorstellen des Konings zou, naar het algemeen gevoelen, groote ongelegenheden na zich kunnen slepen, als staande de openbare beraadslaging zoodanige wijziging als geïmproviseerd en dadelijk aangenomen kon worden. Om die reden werd door verscheidene leden boven het tegenwoordig artikel de voorkeur gegeven aan hetgeen omtrent dit punt in de verklaring der Kamer van 16 Maart jl. voorkomt, in zoover als daarbij de voorafgaande overweging in de afdeelingen regtstreeks verpligtend werd gemaakt.

Ten slotte vereenigde men zich vrij algemeen in het gevoelen, dat geheel dit punt aan de reglementen van orde kon worden overgelaten.

Art. 37. *De wetten zijn onschendbaar.* Met het oog op de memorie van toelichting wil men algemeen de zaak, die de Regering door deze woorden heeft trachten uit te drukken. Even als zij, gelooft men, dat, zoolang de wetgeving niet tusschen beide treedt, de geldigheid der wetten boven alle bedenking verheven moet zijn, en dus ook geene andere magt in den Staat de bevoegdheid heeft, om eene bestaande wet, op grond van vermeende strijdigheid met de Grondwet, of iets dergelijks, aan te randen. Men meent echter, dat de aangehaalde woorden niet duidelijk genoeg het denkbeeld der Regering wedergeven.

Art. 41. Bij dit artikel is de vraag behandeld, of er afdoende redenen bestaan, om den termijn voor het indienen der begrooting bij de Grondwet vast te stellen. De meerderheid heeft die vraag toestemmend beantwoord, doch kon zich daarom geenszins met de tijdsbepaling, die de Regering heeft voorgesteld, vereenigen. Eene begrooting van rijks uitgaven, twaalf maanden vóór zij moet beginnen te werken ingediend en dus nog weder zooveel vroeger ontworpen, kan niet in al hare onderdeelen met die naauwgezette overweging van werkelijk bestaande of vermoedelijke behoeften zijn opgemaakt, als voor de goede regeling der rijks-uitgaven wenschelijk is. De bedoelde meerderheid wilde op dien grond, dat de indiening der begrooting plaats had bij den aanvang der gewone vergadering van de Tweede Kamer, in de maand October van het jaar, voorafgaande aan dat, waarover de begrooting loopt. Begreep men, zoo als werkelijk niet geheel te ontkennen viel, dat de tijd van naauwelijks twee maanden, die dan aan de Staten-Generaal voor het onderzoek der begrootings-wetten gegund zou worden, daarvoor te kort was, dan kon dit bezwaar eens voor al worden weggenomen door den tijd van opening der gewone vergadering van de Staten-Generaal eene maand vroeger te stellen, en dus ook aan art. 99 der bestaande Grondwet eene wijziging te doen ondergaan. Verscheidene andere leden, ofschoon geenszins voor het te vroeg indienen der begrootings-wetten gestemd, hielden het voor onraadzaam, om daaromtrent thans reeds, nu men nog geene ondervinding omtrent het stelsel van éénjarige begrootingen heeft verkregen, eene vaste bepaling bij de Grondwet te maken. Zij wilden dit punt, te gelijk met verscheidene andere betrekkelijk de inrigting der begrootingen, aan de wet overgelaten hebben.

Nog waren er enkele leden, die, van een geheel ander begrip dan de meerderheid uitgaande, het indienen der jaarlijksche begrootingen een vol jaar vroeger dan die meerderheid, en dus bij de opening van de gewone vergadering der Staten-Generaal, die aan de straks vermelde voorafgaat, wilden zien plaats hebben.

Art. 45. Ook tegen dit artikel werden verscheidene bedenkingen gemaakt, hoewel men zich algemeen met het beginsel van eene zoogenaamde rekenwet, dat daaraan ten grondslag ligt, vereenigde. Vooral wenschte men te doen uitkomen, dat de verantwoording *jaarlijks* moet plaats hebben; terwijl anderen de bijvoeging der woorden: *over een afgeloopen dienstjaar*, niet overtollig keurden. Voorts meende men, dat het artikel, hetwelk toch niet zeer duidelijk gesteld was, indien het voorschrift omtrent de jaarlijksche verantwoording slechts werd opgenomen, kon worden vereenvoudigd, daar men, met weglating van het bepaalde omtrent de rekening en wat daartoe behoort, kon verwijzen naar de voorschriften eener algemeene wet, die deze geheele aangelegenheid behoorde te regelen.

ONTWERP VAN WET N°. IV.

Bij den aanvang der overweging van dit ontwerp zijn onderscheidene denkbeelden geopperd, die geheel het zamenstel van de afdeelingen der Grondwet, betrekkelijk de Provinciale Staten, betreffen. Men stelde daarbij op den voorgrond, dat de Provinciale Staten, als bestemd om in hunnen kring wetgevende magt uit te oefenen, in dat opzigt eenigermate eene afspiegeling der Staten-Generaal behoorden te zijn. Uit dat beginsel werd door sommige leden de gevolgtrekking afgeleid, dat de Provinciale Staten-vergaderingen in het nieuwe stelsel evenzeer ontbindbaar moesten zijn als de Tweede Kamer. Zeer veel grooter was het aantal leden, die, van hetzelfde beginsel uitgaande, het daarmede strijdig achtten, dat aan de Povinciale Staten een deel der uitvoerende magt zou worden opgedragen. Men vond daarin eene vermenging van magten in hetzelfde ligchaam, strijdig met de gezuiverde staatkundige begrippen van onzen tijd, en die nog te stuitende zou zijn, wanneer ook in 't vervolg, even als zulks thans plaats heeft, aan de Provinciale Staten-vergadering of aan hare Gedeputeerden, te gelijk, niet slechts wetgevende en uitvoerende magt, maar in sommige gevallen ook regterlijke magt, mogt worden opgedragen. Vooral werd het door vele leden bedenkelijk geacht, dat de uitvoerende magt der Provinciale Staten zich ook tot de algemeene wetten zou uitstrekken. In naauw verband met deze denkbeelden stond dat van verscheidene leden, die zich tegen geheel de instelling der Gedeputeerde Staten verklaarden. Zij beweerden, dat aan dergelijke collegiën van uitvoering steeds het gebrek kleeft, dat de verantwoordelijkheid van het bijzonder lid zich oplost en als verliest in de verantwoordelijkheid van het collegie; terwijl het daarenboven, bij de invoering van het nieuwe stelsel van verkiezingen, vooral uitermate moeijelijk zou zijn, geschikte personen te vinden, die zich geheel tijdelijk met de werkzaamheden, aan zulk eene betrekking verbonden, zouden willen belasten. In plaats van Gedeputeerde Staten, wilden zij, dat aan den commissaris des Konings, die, naar hunne wijze van zien, met de uitvoering der algemeene wetten belast moest zijn, een raad wierd ter zijde gesteld, in den geest van den *conseil de préfecture* der Franschen. Weder anderen, die niet zoo ver gingen, wilden de Gedeputeerde Staten wel behouden, maar, zoo als reeds uit het voorafgaande voortvloeit, den werkkring dier collegien beperkt hebben tot de uitvoering der provinciale wetten.

Nog werd door verscheidene leden, ook op grond van het heerschend verschil van gevoel te dezer zake, in bedenking gegeven, om in de Grondwet niets meer op te nemen dan enkele algemeene beginselen wegens de zamenstelling en de magt der Provinciale Staten, en de toepassing van die beginselen geheel en al over te laten aan eene zoogenaamde provinciale wet, zoodat van de beide afdeelingen der Grondwet, waarover thans wordt gehandeld, slechts één enkel artikel zou overblijven.

Art. 12, *3de alinea.* Vrij algemeen heeft men zich tegen het denkbeeld gestemd getoond, dat voor iedere provinciale belasting eene wet zou moeten worden vastgesteld. Het geldt daarbij dikwerf bijzondere, meer plaatselijke belangen en middelen, waaromtrent de gewone wetgever minder kennis heeft. Nuttige provinciale maatregelen zouden door het vorderen der medewerking van dien wetgever kunnen worden tegengehouden of belemmerd. Genoegzaam ware het voor het doel, dat eene wet, even als zulks bij art. 26 van dit ontwerp voor de plaatselijke belastingen is voorgeschreven, algemeene regels ten aanzien der provinciale belastingen stelde; dat iedere nieuw uitgeschrevene belasting van dien aard vooraf aan 's Konings goedkeuring wierd onderworpen, en dat deze van zijne goedkeuring aan de Staten-Generaal kennis gaf. Die provinciale belastingwet zou dan tevens, in den geest van hetgeen door verscheidene leden met opzigt tot de staatsbegrootingen wordt verlangd, voorschriften omtrent de inrigting en het beheer der provinciale begrootingen, alsmede omtrent de rekening en verantwoording der provinciale uitgaven en ontvangsten, kunnen inhouden. Voor zulk eene algemeene regeling bij de wet pleitte onder anderen de noodzakelijkheid, om aan sommige thans met opzigt tot de provinciale begrootingen bestaande misbruiken een einde te maken, waaronder men telt, dat op die begrootingen uitgaven van volkomen denzelfden aard voorkomen, als men reeds op de staatsbegrooting vindt uitgetrokken, welke uitgaven dan langs dien weg hooger worden opgedreven.

Art. 14. Nagenoeg algemeen heeft men zich, zoo als reeds eenigermate uit de vroeger medegedeelde beschouwingen op te maken was, niet kunnen vereenigen met de hier voorkomende bepaling, dat de wet bepaalde takken van algemeen binnenlandsch bestuur zal aanwijzen, waaromtrent de wetten en koninklijke bevelen door de Staten zullen worden uitgevoerd. Men kan dit niet rijmen met de thans voorgestelde regtstreeksche opdragt der uitvoerende magt aan den Koning, welke uitvoerende magt langs dien weg weder door de wet zou kunnen worden ingekort. Evenzeer meent men, dat daardoor het beginsel der ministeriele verantwoordelijkheid in zijne werking zou worden verlamd. De meerderheid gelooft dan ook werkelijk, dat de Regering zich bij het vaststellen van dit artikel nog te zeer door herinneringen uit de bestaande Grondwet heeft laten wegslepen.

Art. 15, *2de alinea.* Men heeft gevraagd, of in 't vervolg, onder de heerschappij der gewijzigde Grondwet, bij de wet aan de Provinciale Staten de magt mag worden overgedragen, om bij hunne reglementen strafbepalingen te bedreigen. Er bestaat thans reeds verschil van gevoelen over de vraag, of de wet van 6 Maart 1818 *attributief* dan wel *limitatief* van regt zij.

Daar art. 147 der bestaande Grondwet onveranderd in stand blijft, zouden de moeijelijkheden, die reeds, onder anderen bij de behandeling der wet omtrent de bezwaarschriften in zake van belasting, over het toegekende regt tot schorsing zijn gerezen, blijven bestaan. Men meent, dat dit regt niet onbepaald kan zijn, en zou daarom op dit punt aan het ontwerp der Staats-commissie de voorkeur geven, volgens hetwelk de wet de magt des Konings omtrent het schorsen en vernietigen van de besluiten der Staten, moest regelen. (Zie art. 127 van het bedoelde ontwerp.)

Art. 19. Sommige leden hielden dit artikel, even als het gelijksoortige art. 28 van dit ontwerp, voor overtollig. De Staten, die bepaald met behartiging der belangen hunner provinciën worden belast, zouden in het voorstaan dier belangen bij den Koning en de Staten-Generaal wel niet achterblijven en behoefden daartoe geene bijzondere magtiging. De grondwettige bepaling omtrent het regt tot het indienen van verzoeken was ruim genoeg en zou hun bij het vervullen van dien pligt geene hinderpalen in den weg leggen. Dit laatste werd echter door zeer vele leden bestreden. Zij herinnerden, dat, volgens art. 14 van het ontwerp I, de verzoeken van wettelijk zamengestelde ligchamen tot onderwerpen betrekking moesten hebben, die tot hunne bepaalde werkzaamheden behooren, en noemden verscheidene voorbeelden van gevallen, waarin door eene letterlijke opvatting der laatste bepaling de bemoeijenis der Staten, of voor zooveel art. 28 betreft die der gemeentebesturen, te zeer zou worden beperkt.

Art. 23; *het nieuwe art.* b. Bij de behandeling der 1ste alinea van dit artikel is de vraag gerezen, of de zittingen van den gemeenteraad in 't openbaar moesten worden gehouden? De groote meerderheid was zeer sterk voor dit gevoelen. Zij zag in die openbaarheid een waarborg tegen zeer vele misbruiken, waarom men dan ook in de verklaring der Kamer van 16 Maart jl. op dit punt had gedrukt. Meer verschil van gevoelen heerschte er over de vraag, of het beginsel in de Grondwet geschreven, dan wel aan de wet moest overgelaten worden. Degenen, die tegen de opneming in de Grondwet gestemd waren, voerden aan, dat, hoe heilzaam het beginsel van openbaarheid hier ook was, het toch niet zonder eenige beperking kon worden toegelaten. In kleine plattelands-gemeenten toch zou het niet alleen ligt aan de vereischte localen voor het houden van openbare zittingen van den gemeenteraad ontbreken, maar zouden zulke zittingen zelfs tot tooneelen van wanorde aanleiding kunnen geven. Misschien echter zou men ook van deze zijde met de opneming van het beginsel in de Grondwet genoegen nemen, indien uitkwam, dat de openbaarheid zou bestaan binnen de grenzen door de wet bepaald. Ofschoon door de leden, die de openbaarheid der zittingen van den gemeente-raad meer onvoorwaardelijk voorstonden, het bestaan der aangeduide bezwaren niet geheel werd ontkend, werden die door hen niet gewigtig genoeg geacht, om uitzonderingen te stellen, die ligt de geheele zaak zouden bederven. — Dezelfde leden, die de Provinciale Staten ontbindbaar wilden hebben verklaard, wenschten, dat dit beginsel ook op de gemeente-raden toegepast wierd.

Verschillende denkbeelden zijn omtrent de benoeming van den voorzitter van den gemeente-raad in 't midden gebragt. Ten slotte heeft de groote meerderheid zich vereenigd met het voorstel der Regering op dit punt, daarbij ook uitgaande van het denkbeeld, dat de burgemeester in zekeren zin, ofschoon op eene mindere schaal, dezelfde betrekking bekleedt, als de commissaris des Konings in de provincie. — Sommigen wilden in de Grondwet uitgedrukt zien dat de burgemeester, geen lid van den raad zijnde, in die vergadering niet anders dan eene raadgevende stem heeft.

Art. 28. *De gemelde besturen kunnen de belangen van hunne gemeenten en van hare ingezetenen voorstaan bij den Koning en bij de Staten der provincie.* Waarom ook niet bij de Staten-Generaal?

ONTWERP VAN WET N°. V.

Verscheidene leden hebben den wensch geuit, dat uitdrukkelijk de verpligting tot het invoeren van militaire wetboeken van strafregt en van strafvordering in de Grondwet wierd opgenomen.

Art. 4. Vele leden hebben zich tegen het beginsel der *voorafgaande* schadeloosstelling bij onteigening ten algemeenen nutte verklaard. Zij wenschten alle mogelijke waarborgen voor de onschendbaarheid van het eigendom te verleenen: maar meenden toch, met het oog op de ondervinding der laatste jaren, te kunnen beweren, dat de onteigening ten algemeenen nutte reeds met al te veel moeijelijkheden gepaard ging, en zoo men niet voortdurend het aanleggen van belangrijke openbare werken te zeer wilde belemmeren, in plaats van bezwaarlijker, gemakkelijker moest worden gemaakt. Thans dus vooral, nu in elk geval van onteigening de wet vooraf het algemeen nut zou beslissen, meenden de bedoelde leden, dat het vereischte van *behoorlijke* schadeloosstelling voldoende was. Andere leden konden zich daarentegen met het voorstel der Regering op dit punt vereenigen, ook omdat zij meenden, dat de moeijelijkheden, aan de onteigening verknocht, niet zelden aan de onteigenende partij te wijten waren.

Het straks vermelde beginsel, dat voortaan de wet in elk geval van onteigening het algemeen nut zou beslissen, ontmoette insgelijks tegenspraak. De meerderheid eindigde echter met zich voor het stelsel der Regering omtrent de voorafgaande wet in ieder bijzonder geval te verklaren. Het voorbeeld van Engeland bewees, hunnes inziens, dat de wetgever zich, zonder groot bezwaar, telkens deze zaak kan aantrekken.

Art. 8. Vele leden hebben zich tegen het denkbeeld verklaard, om het in bechtenis nemen zonder bevel des regters voortdurend te beperken tot de betrapping *op heeter daad.* De ondervinding heeft geleerd, dat, indien de justitie behoorlijk werken zal, de getrouwe opvolging van dit voorschrift onmogelijk is, zoodat men zich dan ook telkens tot eene gewrongene uitlegging dier woorden gedwongen ziet. Men gaf daarom de voorkeur aan de redactie, die op dit punt in art. 2 wets-ontwerp XVI der regerings-voorstellen van 8 Maart jl. is aangenomen.

Art. 16. Eene groote meerderheid heeft zich voor het behoud van het beginsel van art. 174 der bestaande Grondwet verklaard. Men gelooft te kunnen beweren, dat de tot nu toe gevolgde wijze van benoemen der leden van den Hoogen Raad goed gewerkt heeft, en meent, dat, bij het opvolgen van het thans voorgedragen stelsel, dit gewigtig collegie minder onafhankelijk van het bestuur zou kunnen worden.

Art. 17. Men keurt het af, dat hier de bepaling van art. 175 der bestaande Grondwet is weggelaten, volgens welke een lid der Staten-Generaal wegens ambtsmisdrijven niet vervolgd kan worden, dan na verkregene toestemming der Kamer, waartoe hij behoort. Die toestemming wenscht men, ook op het voorbeeld van vele andere staatsregelingen, voortdurend gevorderd te zien, en uitgestrekt te hebben tot de gewone misdrijven en den lijfsdwang, ofschoon men aan den anderen kant verlangt, dat een lid der Staten-Generaal wegens misdrijf steeds voor den gewonen regter te regt sta. — Nog hebben sommigen, die, om vroeger ontwikkelde redenen, de Eerste Kamer in alles met de Tweede op ééne lijn wenschen te zien gesteld, het denkbeeld geopperd, of aan dien tak der wetgevende magt ook niet het initiatief van regtsvervolging zou behooren te worden verleend.

ONTWERP VAN WET N°. VI.

Art. 1. Onderscheidene leden vinden, in weerwil van hetgeen de Regering tot verdediging daarvan heeft aangevoerd, bezwaar om een voorschrift in de Grondwet op te nemen, zoo geheel en al onbeperkt als dat, hetwelk in de woorden: *Ieder* BELIJDT *zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid*, is vervat. Eene wijde deur zou daardoor worden opengezet voor het verspreiden van allerlei voor de rust en orde der maatschappij en de goede zeden verderfelijke leerstellingen en begrippen. Het *belijden* brengt toch van zelf het openlijk *verkondigen* door mond en pen mede, en als men dan bedenkt, welk eene ruime uitlegging aan het begrip van *godsdienstige meeningen* kan gegeven worden en dikwijls gegeven is, moet men erkennen, dat werkelijk, onder den dekmantel der godsdienst, eene alles omverwerpende leer zou kunnen worden gepredikt. Men ziet het bezwaar niet in, dat in het behoud van art. 188 der bestaande Grondwet gelegen kan zijn; maar indien hier volstrekt ook van het *belijden* van godsdienstige meeningen gesproken moet worden, zou toch door de eene of andere bijvoeging behooren uit te komen, dat het belijden van zulke meeningen aan dezelfde verantwoordelijkheid onderworpen blijft, als dat van alle andere meeningen.

Art. 5. Daar art. 192 der bestaande Grondwet, volgens het voorstel der Regering, onveranderd zou behouden worden, hebben eenige leden doen opmerken, dat de daarin voorkomende bepaling, volgens welke *de tractementen, pensioenen en andere inkomsten, van welken aard ook*, THANS *door de onderscheidene godsdienstige gezindheden of derzelver leeraars genoten wordende, aan dezelve gezindheden verzekerd blijven*, zoodanig is uitgelegd, als of niet slechts de geheele vroeger genotene som aan de gezindheden wierd gewaarborgd, maar ook dezelfde bezoldiging steeds voor een gelijk aantal leeraren aan dezelfde kerkelijke gemeente moest worden uitbetaald. Men hield die uitlegging voor verkeerd, en meende, dat de eens bij de Grondwet aan eene gezindheid verzekerde som, wel niet verminderd, maar toch op eene andere wijze verdeeld kon worden.

Ook over de beteekenis van het woord THANS, in de aangehaalde zinsnede van art. 192, heeft men zich uitgelaten. De leden waren het eens, dat dit *thans* niets anders kon beteekenen, dan het tijdstip der uitvaardiging van de Grondwet van 1815; zoo als dan ook werkelijk de Staats-commissie in haar ontwerp van gewijzigde Grondwet (art. 160) een dergelijk gevoelen had omhelsd. Alleen over het handhaven dier bepaling van art. 192 openbaarde zich verschil van meening.

ONTWERP VAN WET N°. VII.

Art. 2. Zeer vele leden verklaarden de hier voorkomende nieuwe grondwettige bepaling overbodig te achten. De Staat toch had altijd, ook onder moeijelijke omstandigheden, zijne verbindtenissen gestand gedaan en de goede trouw der natie was te algemeen erkend, dan dat er behoefte aan verzekeringen van dezen aard kon bestaan. Intusschen zou men, nu eenmaal het voorstel was gedaan, zich niet verzetten tegen eene zaak die men op zich zelve niet afkeurde. Sommige leden wilden echter aan de Regering te kennen gegeven hebben, dat zij de bedoelde woorden: *De verbindtenissen van den Staat jegens zijne schuldeischers worden gewaarborgd*, in dien zin opvatteden, dat, ingeval er eene belasting op de inkomsten wierd uitgeschreven, ook de inkomsten, uit renten der staatsschuld voortspruitende, in die belasting konden worden begrepen.

Art. 4. Eenige leden stelden den waarborg, dien het collegie van Raden en Generaalmeesteren met opzigt tot geheel het muntwezen aanbiedt, op hoogen prijs, en wilden, dat de voordragt der leden van dat collegie, even als tot nu toe, en even als voortdurend met de leden der Algemeene Rekenkamer het geval zou zijn, aan de Tweede Kamer verblijven zou.

Art. 5. Bijna algemeen heeft men de redactie van het 2de lid van dit artikel, waarin de roeping der Algemeene Rekenkamer wordt omschreven, afgekeurd. Met name vonden de woorden HET STAVEN VAN DE CIJFERS *der rekening* geen bijval; kunnende men zich zelfs geen duidelijk denkbeeld maken van hetgeen daardoor verstaan moest worden. Sommigen vonden de redactie verre verkieslijk, die op bladz. 29 van het Voorloopig Verslag op het voorstel der negen leden van 1844 aangegeven is en de strekking had om te bepalen, dat de Algemeene Rekenkamer belast is met het onderzoek van alle rekeningen van ontvangsten en uitgaven, zoo van den Staat als van de provinciën en gemeenten, en dat hare bevoegdheid en verpligtingen geregeld worden bij de wet. Anderen, daarentegen, gaven de voorkeur aan het artikel der bestaande Grondwet, ook omdat daarbij de werkzaamheden van het collegie meer dan het collegie zelf op den voorgrond worden gesteld.

Slechts zeer weinige leden achtten de bepaling, dat de voordragt der leden van de Algemeene Rekenkamer van de Tweede Kamer der Staten-Generaal moet uitgaan, onnoodig, en meenden, dat dit voorschrift, even als dat omtrent de Raden en Generaalmeesteren der Munt, kon vervallen.

ONTWERP VAN WET No. VIII.

Bij de overweging der voorgestelde wijzigingen in het hoofdstuk der Grondwet: *Van de Defensie*, hebben sommige leden een bezwaar te berde gebragt, hetwelk geheel dit hoofdstuk treft, en hen zou beletten aan de deswege gedane voordragt hunne goedkeuring te schenken. Zij waren namelijk overtuigd, eensdeels, dat het beginsel van bezuiniging, hetwelk zulk eene volstrekte behoefte is geworden, op geen ander onderdeel der staatsbegrooting in zoo ruime mate kan worden toegepast, als op de uitgaven van het Departement van Oorlog, anderdeels dat de voorschriften der bestaande Grondwet betrekkelijk de landmagt, die thans in het wezen der zaak behouden zouden blijven, een onoverkomelijken hinderpaal aan eene diep ingrijpende vermindering van de kosten dier landmagt in den weg werpen. Aan den anderen kant hielden zij het met sommige deskundigen niet voor onmogelijk, dat dit zoo gewenschte doel van afdoende bezuinigingen en zeer aanzienlijke vermindering in de kosten van het Departement van Oorlog door het aannemen van een geheel ander stelsel van defensie bereikt zou kunnen worden, en ofschoon zij zich tot nu toe niet bevoegd achtten de daaromtrent geopperde denkbeelden onvoorwaardelijk aan te nemen of zelfs aan te prijzen, wilden zij toch den weg om die in 't vervolg te omhelzen, niet afgesneden zien. Daarom dus zouden zij verlangen, dat van het thans gedane voorstel alleen de artt. 2 en 3 behouden bleven; en dat al de overige voorschriften vervat werden in één enkel, van dezen of soortgelijken inhoud: «De verdediging des Rijks berust grootendeels op de burgerwapening, te regelen bij de wet.»

Andere leden opperden een ander, insgelijks meer algemeen denkbeeld, welks opvolging vooral de strekking zou hebben, om de plaatsvervanging voor de militie met al de daaraan verbondene aangelegenheden en misbruiken voor goed te doen wegvallen. Zij wilden, dat ieder ingezeten zonder onderscheid bij het bereiken van eenen bepaalden ouderdom dienstpligtig werd verklaard, en werkelijk moest dienen, tenzij hij eene bepaalde som in 's lands kas stortte, welke stortingen dan uitsluitend tot het aanwerven van vrijwilligers zouden moeten worden gebruikt.

Art. 2. Reeds dadelijk bij dit artikel heeft een aanmerkelijk aantal leden zich tegen het denkbeeld der Regering verklaard, om eene verpligte zeedienst in te voeren, op welk denkbeeld men door de wijziging, die in het tegenwoordig grondwets-artikel is voorgesteld, als 't ware wordt voorbereid. Zij beweerden, dat het bezwaar, hetwelk uit hoofde der verpligte krijgsdienst op de natie drukt, nu reeds als zeer groot moet worden beschouwd, en dat dit bezwaar niet mogt worden vermeerderd, zoo als bij het volgen van het geopperd denkbeeld onmiskenbaar het geval zou zijn. Ter zee te dienen streed met de zeden en gewoonten en met den aard der ingezetenen van meer dan ééne provincie. Hier kwam bij, dat aan de bedoelde leden eene goede regeling van de geheele aangelegenheid der zeemilitie hoogst moeijelijk toescheen.

Art. 4. Dezelfde aanmerking als bij art. 2 werd bij dit artikel te berde gebragt. De tegenstanders der instelling van eene zee-militie wilden de woorden: *ter zee* weggelaten hebben; maar ook de leden die omtrent deze instelling een minder stellig gevoelen aankleefden, gaven in bedenking, of niet, indien het hier gegeven voorschrift, ook wat het bestaan der beiderlei soort van militie betreft, als *gebiedend* moest worden beschouwd, het artikel eene wijziging kon ondergaan, in dien zin, dat alleen de *mogelijkheid* der oprigting eener zee-militie bij de Grondwet wierd aangenomen. Men vergelijke voorts het hieronder bij art. 9 aangemerkte.

Art. 9. Bij de overweging van dit artikel zijn op nieuw de bedenkingen tegen de verpligte zeedienst te berde gebragt. Verscheiden leden, die in deze instelling, indien zij behoorlijk was te regelen, geen overwegend bezwaar zouden zien, en de alsdan te verwerven voordeelige uitkomsten zeer op prijs zouden schatten, gaven te kennen, dat de Regering, naar hunne overtuiging, bij de uitvoering op bijna onoverkomelijke bezwaren stuiten zou. Zij wilden daarom het hier voorkomend voorschrift in geen geval in een gebiedenden toon hebben gesteld, en zouden daarmede dan alleen genoegen kunnen nemen, wanneer bijv. wierd gezegd: Er KAN eene verpligte dienst ter zee bij de wet worden geregeld. De leden, die onvoorwaardelijk tegen de verpligte zeedienst gestemd zijn, voegden zich subsidiair bij dit gevoelen: ten gevolge waarvan ten slotte de meerderheid der aan het onderzoek deel nemende leden zich tegen het artikel, zoo als het thans ligt, verklaarde.

Art. 10. Sommige leden hebben de twijfeling geopperd, of hier thans wel duidelijk genoeg uitkomt, dat aan de ingezetenen, ofschoon dan ook onder schadeloosstelling, inkwartiering kan worden opgelegd, en of er dus niet vrees zou bestaan, dat ook na de invoering der gewijzigde Grondwet, de geschillen op dit punt zouden blijven voortduren. Andere leden beweerden, dat er tot regeling van de geheele aangelegenheid der inkwartiering, de schadeloosstelling daaronder begrepen, behoefte bestond aan eene wet, die zich geenszins, zoo als het voorstel der Regering medebragt, tot het regelen der uitzonderingen voor tijden van oorlog behoorde te bepalen. De inkwartiering in 't algemeen stond, naar hun inzien, in naauw verband met de bepaling van art. 168 der bestaande Grondwet, en er moest dus bij de wet eene magt bevoegd worden verklaard tot het geven van den last, om met het hier beoogde doel de woning eens ingezeten, zijns ondanks, binnen te treden.

ONTWERP VAN WET No. IX.

Art. 2. Vrij algemeen heeft men aangemerkt, dat de steller van dit artikel, door bij het woord; *waterstaat* ook bepaald van de *wegen* en *bruggen* melding te maken, zich in eene specificatie begeven heeft, waaruit moeijelijkheden konden ontstaan. Eenmaal dien weg ingeslagen zijnde, behoorde alles wat onder den algemeenen waterstaat te rangschikken is, te worden opgenoemd. Over 't geheel meent men, dat in dit ontwerp, zoo als het thans ligt, de onderscheiding tusschen den algemeenen, provincialen en bijzonderen waterstaat niet duidelijk genoeg in het oog valt. Sommigen gaven zelfs in dit opzigt de voorkeur aan het stelsel der bestaande Grondwet, waar het bedoelde onderscheid tot in de bijzonderheden is aangewezen. De meeste leden echter verklaarden het daarvoor te houden, dat aan alle bezwaar op dit punt te gemoet zou zijn gekomen, wanneer het nieuwe art. 3*a*. eene wijziging onderging in dien zin, dat aan de wet wierd overgelaten te bepalen, wat onder den *algemeenen*, *provincialen* en *bijzonderen* waterstaat begrepen was, en op welke wijze een en ander zou worden bestuurd.

Men heeft het denkbeeld geopperd, of niet bij de Grondwet de grondslag zou moeten worden gelegd voor het wettig vaststellen van beginselen, van welker toepassing men in Belgie gunstige gevolgen ondervindt. Men bedoelde daarmede, in de eerste plaats, het mogelijk maken eener wet, volgens welke de gemeenten en bijzondere personen verpligt kunnen worden om bijdragen te geven tot bestrijding der kosten van zoodanige werken van algemeen nut, waarbij die gemeenten en personen meer bijzonder belang hebben.

Het voorbeeld der oplegging van zulk eene verpligting heeft onder anderen de Belgische wet van 10 Februarij 1843, *sur la canalisation de la Campine* (*Recueil des lois et arrêtés de la Belgique*, no. 29) opgeleverd. Het ander beginsel, waarop men het oog had en welks in-werking-brenging niet minder van belang wordt geacht, is voor Belgie vastgesteld bij de wet van 25 Maart 1847 (*Recueil* no. 59) *sur le défrichement des terrains incultes;* welke wet bepalingen inhoudt, volgens welke gemeenten en corporatien gedwongen kunnen worden, om woeste gronden aan het Rijk of aan bijzondere personen af te staan, ten einde die gronden in cultuur te brengen.

ONTWERP VAN WET No. X.

Art. 2. Terwijl de commissie van rapporteurs, wat de hoofdstrekking dezer bepaling betreft, de vrijheid neemt te verwijzen naar hetgeen daaromtrent, als het gevoelen van de meerderheid der Kamer, in het eerste gedeelte van dit verslag, sub IV, is uitgedrukt, merkt zij hier nog aan, dat de inhoud van het tegenwoordig artikel ook in andere opzigten bestreden is geworden. Inzonderheid is dit het geval geweest met opzigt tot het hier voorkomend voorschrift, dat de wettelijke regeling van het openbaar onderwijs zal moeten plaats hebben *met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen.* Zeer vele leden hebben het betreurd, dat de Regering er toe is overgegaan, om zoo iets in de Grondwet te brengen; zich op een gebied te wagen, dat de wetgever zoo min mogelijk moet aanraken, en daardoor misschien juist die verdeeldheid te voeden, welke zij zooveel mogelijk wil doen ophouden.

Men heeft voorts gevraagd, wat eigenlijk door *die eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen* te verstaan zij; eene vraag, welker beantwoording weldra van groot belang zal zijn, omdat de wetgever toch zal moeten weten, wat hij te eerbiedigen heeft. Bedoelt men daardoor, dat bij het geven van openbaar onderwijs geene zoodanige geloofspunten of leerstellige begrippen zullen mogen worden aangeraakt, waaromtrent tusschen de bestaande kerkgenootschappen verschil heerscht; of moet men hier aan *de godsdienstige begrippen* eene nog ruimere beteekenis toekennen? In beide gevallen, en vooral in het laatste, laat zich voorzien, dat op de openbare scholen bijna geheel geen onderwijs zal kunnen worden gegeven in verscheidene vakken, waarvan de behandeling bijna onmogelijk is, zonder dat er iets wordt aangeroerd of gezegd, dat geacht kan worden, niet met het godsdienstig begrip van dezen of genen te stroken. Ook die, uit het besluit van 2 Januarij 1842 voortgevloeide censuur van schoolboeken, waarvan de Regering in hare memorie van toelichting met zekere afkeuring spreekt, zou bij zulk eene opvatting te strenger worden. Dit is nog niet alles. Het openbaar onderwijs omvat de verschillende takken daarvan, en als men dan bedenkt, dat de godgeleerde faculteiten bij onze uit 's lands kas onderhoudene hoogescholen niet denkbaar zijn zonder bepaald onderwijs in leerstellige begrippen, die niet door alle bestaande kerkgenootschappen worden omhelsd, en dat dus bij dezen tak van openbaar onderwijs de eerbiediging van *ieders* godsdienstige begrippen onmogelijk is, zou eene strenge toepassing van het vooruitgezette beginsel het bestaan dier faculteiten zelf kunnen aanranden. Daar zoo iets niet in de bedoeling der Regering kan liggen, is door vele leden aangedrongen op de noodzakelijkheid, om, indien de voorgestelde bepaling omtrent de eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen in de Grondwet geschreven moet blijven, die ten minste tot het lager onderwijs te beperken.

Art. 3. Enkele leden zouden de bepaling wegens de regeling van het armbestuur door de wet geheel weggelaten willen zien, omdat zij het tot stand brengen van eene goede wet op dat stuk voor onmogelijk houden. Andere leden daarentegen willen het voorschrift wegens deze wet behouden hebben, maar met de uitdrukkelijke bijvoeging, dat de wetgever geene inbreuk mag maken op het regt der bestuurders van liefdadige instellingen, om de reglementen daarvoor vast te stellen of in wezen te houden, in overeenkomst met het doel, bij het stichten dier instellingen, of bij het voortdurend verleenen van giften, door de stichters of gevers beoogd.

ONTWERP VAN WET No. XI.

Bij de overweging van dit wets-ontwerp in de afdeelingen, heeft men zich zelven allereerst de vraag voorgesteld, of het al dan niet in het welbegrepen belang des vaderlands raadzaam is, het tot stand brengen van veranderingen in de Grondwet gemakkelijker te maken, dan zulks tot nu toe het geval kon zijn. Eene groote meerderheid heeft deze vraag toestemmend beantwoord. Zij meende zich daarbij zelfs eenigermate op de reeds hier te lande verkregene ondervinding te kunnen beroepen. Wanneer het wijzigen der grondwettige instellingen aan al te veel vormen wordt verbonden, door al te veel voorzorgen wordt bemoeijelijkt, huivert men om de hand aan zulk een bezwaarlijk werk te slaan, — wordt daardoor uitstel, ook met opzigt tot veranderingen omtrent welker noodzakelijkheid allen het eens zijn, geboren, en hoopt zich ten laatste al wat tot deze zaak betrekking heeft, zoodanig op, dat de gebreken, welker bestaan de ondervinding heeft aan het licht gebragt, niet zonder schokken, of ten minste niet zonder het ontstaan van algemeene spanning, uit den weg kunnen worden geruimd. Veel beter schijnt het daarom, telkens het gunstige oogenblik voor het tot stand brengen van noodzakelijke verbeteringen te baat te kunnen nemen. Ook hier weder kan men zich op het voorbeeld van Engeland beroepen, waar men, wel altijd zonder overijling, maar toch ook langs den gewonen weg, de bestaande instellingen met de behoeften van den tijd in overeenstemming weet te brengen.

Door deze overtuiging geleid, die reeds eenigermate in de verklaring der Kamer van den 16 Maart jl. werd geuit, toen daarbij gezuiverde en *vereenvoudigde* voorschriften omtrent het brengen van wijzigingen in de Grondwet werden verlangd, kan de meerderheid de bij het tegenwoordig wets-ontwerp gedane Regeringsvoorstellen niet billijken, als de strekking hebbende, om, door het voorschrijven van eene ontbinding der Kamers, hare daarop volgende oproeping in dubbelen getale en eene dan weder volgende tweede ontbinding, de zaak welke het hier geldt, nog bezwaarlijker te maken, dan zij thans is, en als tevens, ook onafhankelijk van den omslagtigen aard der voorgedragene wijze van verandering, voet gevende tot hoofdbedenkingen. Men bedoelt daardoor, dat de Regering hier weder het stelsel van de oproeping der Kamers in dubbelen getale heeft aangenomen: met welk stelsel de leden, op zeer weinige uitzonderingen na, zich noch in het hier behandelde geval, noch meer in 't algemeen, kunnen vereenigen.

Terwijl de meerderheid alzoo tegen het in dit wets-ontwerp voorgedragen stelsel gestemd is, heeft zij erkend, dat voor het brengen van veranderingen in de Grondwet eene tegen overhaasting waarborgende, buitengewone wijze van overweging en beslissing wenschelijk was. Maar dit doel kon, meende zij, volkomen en geheel in den geest van het nieuwe stelsel van vertegenwoordiging worden bereikt, wanneer de wet van noodzakelijkheid op de gewone wijze wierd vastgesteld, dan eene ontbinding volgde, en daarop in eene nieuwe zitting der op de gewone wijze bijeengeroepene Kamers, de wet tot verandering wierd tot stand gebragt.

ONTWERP VAN WET No. XII.

Addit. art. 2. De hier voorkomende bepaling, waardoor ontwijfelbaar aan de schatkist een groot bezwaar wordt opgelegd, heeft, vooral ook uit dien hoofde, tot ernstige overwegingen aanleiding gegeven.

Verschillende aangevoerde redenen bewogen de leden der Kamer er ernstig op aan te dringen, om het geheele additionnele art. 2 weder uit de Grondwet te ligten en de zaak die het hier gold, bij eene speciale wet te regelen.

Addit. art. 4, *alinea* 1. Sommige leden hebben verklaard het te betreuren, dat de bepaling omtrent de afschaffing der heerlijke regten betreffende voordragt of aanstelling van personen, in het voorstel van Grondwet is opgenomen. Die regten waren reeds bij de staatsregeling van 1798 afgeschaft. Zij zijn sedert regtens niet hersteld en ook uit hunnen aard strijdig met den tegenwoordigen regeringsvorm, die het bezit van regeringsregten door bijzondere personen niet toelaat. Zoodra men van afschaffing van *regten* spreekt, doet men aan schadeloosstelling denken; en hoewel nu de Regering in dit geval zulk eene schadeloosstelling niet bedoelt, zou zij zich toch in eene reeks van moeijelijkheden wikkelen, die zij had kunnen voorkomen. Beter ware het dan nog geweest, deze afschaffing bij de wet vast te stellen. Andere leden, ofschoon zeer voor de afschaffing der hier bedoelde heerlijke regten gestemd, dachten op dit punt eenigzins anders. Zij konden de afschaffing zonder schadeloosstelling moeijelijk overeenbrengen met de handelwijze der Regering, die sedert 1814 en 1815 in verscheidene provinciën des Rijks heerlijke regten van dezen aard door het domein had doen verkoopen en in Noord-Braband de afschaffing dezer regten had geregeld, onder het verleenen van schadeloosstellingen, welke, ten minste gedeeltelijk, uit de provinciale kas waren bekostigd. Er waren leden, die schadeloosstelling verleend wilden hebben voor de zoodanige der in dit eerste lid van dit artikel afgeschafte heerlijke regten, door welker afschaffing een wezenlijk geldelijk verlies geleden werd, dat uit den titel van aankomst zelven blijkbaar moest zijn.

Het gezegde der memorie van toelichting, dat onder de zonder schadeloosstelling afgeschafte heerlijke regten het regt van collatie niet begrepen is, wilde men vrij algemeen in dit artikel zelf opgenomen hebben. Enkele leden echter wilden ook het collatie-regt zonder schadeloosstelling hebben afgeschaft.

Alinea 2. Men heeft gevraagd, hoe men aan sommige der hier bedoelde heerlijke regten eene geldswaarde zal kunnen toekennen, bijv. aan de zoodanige, die het regt geven van hoogheemraad te zijn.

Sommigen hebben het verlangen geuit, dat het tot stand brengen eener wet omtrent de afkoopbaarheid der tienden — eene zaak waaraan algemeen in het belang van den landbouw veel gewigt wordt gehecht — regtstreeks bij de Grondwet verpligtend wierd gesteld.

VOORLOOPIG KIESREGELEMENT.

Ook dat gedeelte van de voorstellen der Regering tot herziening der Grondwet, 't welk den naam draagt van *Voorloopig kiesreglement*, is met levendige belangstelling in de Afdeelingen der Tweede Kamer overwogen geworden.

Algemeen koesterde men de overtuiging, dat de bij dat reglement of bij die wet aan te nemen beginselen van overwegenden invloed zullen zijn op de zamenstelling der wetgevende Kamers, die aan de thans nog bestaande vertegenwoordiging zullen opvolgen, en dat van de zamenstelling dier wetgevende Kamers oneindig veel voor de toekomst des Vaderlands afhangt. Hoe hoogst belangrijk toch zijn de onderwerpen die zullen moeten behandeld worden in de eerste zitting der Staten-Generaal, volgende op de afkondiging der veranderingen in de Grondwet! De wet regelende het kiesregt en de benoeming van afgevaardigden ter Eerste en Tweede Kamer; de provinciale en gemeentewet, die, te zamen genomen, in zekeren zin de tweede grondwet des Rijks zullen uitmaken! — Het kon ook geenszins nu reeds met zekerheid worden aangenomen, dat het voorloopig kiesreglement slechts eenmaal zoude behoeven te werken: noch dat de volgens dat reglement te benoemen Kamers slechts van kortstondigen duur zouden zijn. Immers zal dat reglement andermaal of meermalen moeten werken, wanneer bijv. een of meer leden der Staten-Generaal hun ontslag nemen, overlijden, of zich mogten belasten met eene betrekking onbestaanbaar met het lidmaatschap der Staten-Generaal; ja, in geval van ontbinding (want 's Konings regt tot ontbinding der volgens het voorloopig kiesreglement benoemde Kamers werd slechts door enkele leden in twijfel getrokken), in geval van ontbinding zal het voorloopig kiesreglement moeten werken zoolang de nieuwe wet, regelende het kiesregt, de goedkeuring van alle de takken der wetgevende magt niet zal hebben verworven. En indien nu eens die wet regelende het kiesregt, ofschoon ook *voorgedragen* in de eerste zitting der Staten-Generaal, volgende op de afkondiging der veranderingen in de Grondwet, in die zitting niet tot stand mogt komen, zullen dan niet de bestaande Kamers voortdurend moeten blijven bestaan, met aftreding misschien van een derde der leden van de Tweede Kamer jaarlijks? En hoe gewigtig is dan wederom niet de arbeid, welke die Kamers in hare tweede zitting wacht: de wet betreffende de verantwoordelijkheid der ministers; de nieuwe regterlijke inrigting; het onderwijs en armbestuur; de uitoefening van het regt van vereeniging en vergadering!

Hoe zeer men zich dus tot eene verschoonende beoordeeling van het voorloopig kiesreglemnnt genegen gevoelde, en zich de vele en zeer groote moeijelijkheden aan dit onderwerp verbonden in geenen deele ontveinsde: zoo achtte men zich toch verpligt, om de Regering met ernst en met kracht tegen de gewigtige bezwaren, aan het voorgedragen kiesreglement verbonden, te waarschuwen. Bij sommigen leidden die bezwaren tot het verlangen, dat de Regering alsnog een geheel nieuw, of althans een vooral ook in zijne grondslagen aanzienlijk verbeterd voorloopig kiesreglement aan de Staten-Generaal mogt aanbieden. Anderen waren van oordeel, dat de wijziging der Grondwet moest zijn tot stand gebragt, alvorens eene wet tot uitvoering der bij die Grondwet aangenomene beginselen aan de wetgevende magt wierd aangeboden. Hieraan zoude ook dit voordeel verbonden zijn, dat de Regering daardoor ruimte van tijd verkreeg, om, hangende de overwegingen en beraadslagingen betrekkelijk de wijziging der Grondwet, eene wet regelende het kiesregt voor te bereiden en te ontwerpen, met al die zorg, die het gewigtig maar moeijelijk onderwerp vordert. Men erkende dat daardoor het bezwaar zoude ontstaan, dat de vertegenwoordigers, *naar het vernietigde stelsel gekozen*, *de slooping van dat stelsel gedurende eenen korten tijd zouden overleven:* maar *het beschikbaar houden der oude Kamers*, ook na de slooping van dat stelsel, ofschoon dan ook minder *redematig*, was toch reeds door de Regering zelve voorgedragen; ook meende men de vrees eenigermate overdreven te mogen noemen, dat aan de wetgevende Kamers, die geroepen waren om met de Regering zoo groote veranderingen in de Grondwet van het Rijk te brengen, als waarvan thans sprake is, — dat aan die wetgevende Kamers niet zonder gevaar de taak zou kunnen worden opgedragen, om ééne enkele der wetten tot stand te brengen tot uitvoering van beginselen, die alsdan door die Kamers zelve zouden zijn goedgekeurd.

Naar waarheid kan worden gezegd, dat de voordragt der Regering, zoo als zij daar ligt, algemeene afkeuring heeft ondervonden, ofschoon de daartegen ontwikkelde bedenkingen, zoowel de algemeene, als die, welke meer de bijzonderheden betroffen, waren van zeer verschillenden aard, en sommige daarvan door een geringer, andere door een grooter aantal leden werden gedeeld. De meer algemeene bedenkingen laten zich tot twee hoofdrubrieken terugbrengen; zij betreffen:

I. de wijze, waarop bij het ontwerp de stembevoegdheid zelve wordt bepaald;

II. de wijze, waarop de uitoefening dier bevoegdheid bij het ontwerp wordt geregeld, voor zooveel de hoofdtrekken betreft.

Ad I. Hadden de tot dusverre bedoelde leden bedenking daartegen, dat, naar hunne meening, bij art. 2 van het voorloopig kiesreglement was afgeweken van de bevolking of het zielental, als grondslag van het getal leden voor de Tweede Kamer te benoemen: eenige anderen stonden een geheel ander stelsel voor. Zij oordeelden dat niet het getal zielen *in 't algemeen*, maar het getal zielen, bij wie men genoegzame verlichting en beschaving kan vermoeden, om ze tot de keuze toe te laten, met andere woorden het getal *stemgeregtigden* of *kiezers*, de grondslag behoorde te zijn van het getal leden voor de Tweede Kamer te benoemen.

De laatstbedoelde leden kwamen dus in zooverre overeen met de eerstbedoelden, dat zij allen in strijd of althans geene behoorlijke overeenstemming vonden tusschen de door de Regering voorgedragene beginselen: — maar zij kwamen tot geheel strijdige resultaten naarmate van den verschillenden grondslag, dien zij wenschten

gelegd, en waarop zij voortgebouwd wenschten te hebben.

Geheel afgescheiden van de tot hiertoe ontwikkelde bedenkingen, vond vooral het beginsel, uitgedrukt in de 1ste zinsnede van art. 2, bijna algemeenen tegenstand.

Vrij algemeen werd aangedrongen op eenen meer gelijken of althans evenredigen census voor de steden en het platte land in dezelfde provincie, ten einde voor te komen dat de invloed der eerstgenoemde ten eenenmale dien van het laatste vernietigde. Ter verkrijging dier meerdere gelijkheid of evenredigheid, had men meer eene verlaging dan eene verhooging van den census op het oog. Sommigen hebben bepaaldelijk verlangd, dat ook de aanslagen wegens het regt van patent bij de bepaling van den census zouden worden in aanmerking genomen.

Daarenboven i de opmerking gemaakt, dat het beginsel, uitgedrukt in de 1ste zinsnede van art. 2, eene onzekerheid laat bestaan ten opzigte der kies-bevoegdheid van een niet onaanzienlijk aantal Nederlandsche staatsburgers.

Ad II. Wat betreft de wijze, waarop de uitoefening der stembevoegdheid bij het ontwerp wordt geregeld, voor zooveel de hoofdtrekken betreft, zoo heeft een groot aantal leden de voorkeur gegeven aan kiesdistricten, die slechts éénen, boven kiesdistricten die twee afgevaardigden zouden benoemen; met andere woorden: zelfs in het stelsel der wet, achtten die leden hoofd-kiesdistricten van 45,000 verkieslijk boven hoofd-kiesdistricten van 90,000 inwoners.

Een ander hoofdpunt, de vraag namelijk, of de keuzen zullen plaats hebben bij *volstrekte*, dan wel bij *betrekkelijke* meerderheid van stemmen (zoo als in art. 15 wordt voorgedragen), staat mede in verband met de wijze, waarop de stembevoegdheid zal worden uitgeoefend. Een groot aantal leden stelde er hoogen prijs op, dat de afgevaardigden alleen bij volstrekte meerderheid van stemmen zouden worden benoemd. Volgens hen zoude door de aanneming van dat beginsel een der groote bezwaren vervallen, die tegen het stelsel van regtstreeksche verkiezingen kunnen worden aangevoerd. Ja zelfs gingen sommigen zoo verre, dat zij het beginsel in de Grondwet zelve verlangden te zien opgenomen.

Bij het verslag zijn gevoegd twee Nota's. De eene is van den heer *Nedermeijer van Rosenthal.* Daarbij geeft dat lid aan zijne medeleden in bedenking, of zij zich met hem zouden willen vereenigen, om, bij een voorloopig verslag, aan de Regering mede te deelen, dat deze Kamer, in het welbegrepen belang des Vaderlands, hare formele bevoegdheid tot medewerking in eene verandering der Grondwet, slechts in zoo verre wenscht te verleenen, als noodig bevonden zal worden, om op eene wettige wijze eene nieuwe Kamer te doen te zamen roepen, die door de wijze van hare zamenstelling eenen volledigen waarborg leveren kan, van de ware tolk van de wenschen der natie te zijn, en aan wier eindbeslissing dus met volkomen vertrouwen de vraag kan worden overgelaten, welke veranderingen in het staatsverdrag door het verlichte gedeelte der natie kan worden begeerd.

De weg, die tot dus lanige gewenschte uitkomst zoude kunnen leiden kan, naar de bescheiden meening des voorstellers, zonder vele moeijelijheden worden gebaand. Daartoe zoude alleen gevorderd worden. om bij wet de noodzakelijkheid te verklaren tot het buiten werking stellen van art. 81 der bestaande Grondwet, en tot tijdelijke invoering, onder de noodig bevonden wijzigingen, van het voorloopig kiesreglement, in het laatste der ingediende Wets-ontwerpen vervat, ten einde, na aanneming door de dubbele Kamer, aan de, krachtens dat kies-reglement, zamen te stellen Kamer de tegenwoordige Wets-ontwerpen ter definitive beoordeeling zouden kunnen worden voorgelegd.

Door het volgen van dezen weg zoude niet slechts het voor de toekomst des vaderlands onwaardeerbaar voorregt worden verkregen, dat het te vernieuwen staatsverdrag de waarachtige uitdrukking van het gevoelen der meerderheid des volks zoude zijn, maar ook andere voordeelen zouden daarmede verbonden zijn, welker hoog gewigt noch door de Regering, noch door deze Kamer, zal worden miskend.

De tweede nota is van den heer *Duymaer van Twist.* Daarin ontwikkelt hij zijne meening omtrent hetgeen de Grondwet betrekkelijk de finantiën des Rijks zoude behooren te bepalen.

Ook ten opzigte der finantiën behoort de Grondwet den wetgever slechts te rigten; zij behoort hem niet te belemmeren. Maar de beginselen, die zij stelt, zullen vooral *juist* moeten zijn.

Genoemd lid is van oordeel, dat de drie volgende artikelen aa die vereischten zouden voldoen, en dat zij de geheele *zesde* Af deeling van het *Derde* Hoofdstuk, alsmede art. 5 van het *Zevend* Hoofdstuk, zoude kunnen vervangen. Daardoor zoude dan tevens he onderwerp der *begrooting* kunnen worden behandeld ter plaats waar over de finantien wordt gesproken; een onderwerp, dat zek in een even naauw verband staat met de finantiën, als de munt

De bedoelde drie artikelen zijn de volgende:

« *Art. a.* Jaarlijks wordt bij de wet de begrooting van alle uit gaven vastgesteld, en worden de middelen van inkomst tot dekkin aangewezen.

De wet regelt alles, wat betreft de inrigting, de voordragt, d werking, en, zoo noodig, de herziening der begrooting.

Art. b. Van alle ontvangsten en uitgaven wordt jaarlijks ver antwoording gedaan aan de wetgevende magt, naar de voorschriften der wet.

Art. c. Er is eene algemeene rekenkamer, welker taak door de wet wordt geregeld.

Zij zal inzonderheid worden belast met het uitbrengen aan de wetgevende magt van een jaarlijksch verslag over hetgeen haar ui de rekeningen en verantwoordingen der comptabelen is gebleken wegens de uitvoering door de ministers gegeven aan de begrootings en andere wetten.

Op de leden der Rekenkamer, wier bezoldiging door de wet word geregeld, is art. 161 toepasselijk.

Bij vacature, zendt de Tweede Kamer der Staten-Generaal een opgave van drie personen aan den Koning, welke daaruit kiest. »

Te 's Gravenhage, bij GEBROEDERS BELINFANTE.